

Маріупольський державний університет
Кафедра раціонального природокористування та
охорони навколишнього середовища

І.В. Петрик
Словник-довідник
сучасних екологічних та природоохоронних термінів
(для здобувачів спеціальності 101 Екологія
ОС Бакалавр, ОС Магістр)

Київ – 2025

Рецензенти:

Хлєстова Ольга Анатоліївна, к.т.н., доц., завідувачка кафедри промислових теплоенергетичних установок та теплопостачання, секція охорони праці й навколишнього середовища ДВНЗ «ПДТУ», м. Дніпро

Мацуська Оксана Василівна, кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри екології Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів

Петрик І. В.

ПЗ0 Словник-довідник сучасних екологічних та природоохоронних термінів / І. В. Петрик. – Київ : МДУ, 2025. – 119 с.

У термінологічному словнику-довіднику наведено найпоширеніші терміни, які майбутні та теперішні фахівці в галузі екології, сталого розвитку, врівноваженого природокористування та охорони навколишнього природного середовища вживають у практичній діяльності.

Словник-довідник розраховано на здобувачів, аспірантів, викладачів, наукових співробітників, фахівців у галузі екології, сталого розвитку, врівноваженого природокористування та охорони навколишнього природного середовища.

Затверджено до друку Вченою радою Маріупольського державного університету
протокол № 9 від 15 квітня 2025 р.

© Петрик І. В., 2025

ПЕРЕДМОВА

Сучасний розвиток суспільства супроводжується великою кількістю ризиків, зокрема в екологічній сфері, що потребує не лише глибокого наукового аналізу, а й чіткого розуміння спеціалізованої термінології у галузі екології, сталого розвитку, врівноваженого природокористування та охорони навколишнього середовища.

Створення словника-довідника є важливим кроком у систематизації знань, що сприятиме формуванню єдиних стандартів у навчанні, викладанні та проведенні наукових досліджень.

Словник-довідник покликаний стати надійним помічником як для здобувачів, так і для викладачів вищих навчальних закладів, які прагнуть розширити свої знання у сфері екології, сталого розвитку та врівноваженого природокористування та охорони навколишнього середовища. Для студентів він відкриває доступ до актуальних термінів і понять, сприяючи кращому засвоєнню навчального матеріалу та розвитку критичного мислення. Викладачі ж зможуть використовувати цей словник як інструмент для підготовки лекцій, розробки навчальних програм та підтриманні наукової дискусії у професійному середовищі.

Словник-довідник базується на сучасному нормативно-правовому забезпеченні, сформований в алфавітному порядку, що робить його не лише актуальним, але й зручним у використанні.

Таким чином, словник-довідник є не лише інструментом для здобуття знань, а й важливим елементом формування екологічної культури та розвитку сталого мислення в сучасному суспільстві.

А

АБІОТИЧНИЙ – неорганічний чи позбавлений життя [29].

АБІОТИЧНА ЗОНА – зона, в якій немає живих організмів [29].

АБІОТИЧНІ ЧИННИКИ – сукупність умов зовнішнього неорганічного середовища, які забезпечують існування організму (особливості рельєфу, ґрунту і водного середовища, умови освітлення, вологість повітря, температура тощо) [29].

АВАРІЯ – несподіване пошкодження, вихід із ладу транспортного засобу, машини тощо під час експлуатації; руйнування технічного устаткування, будівельних конструкцій, споруд. У переносному значенні – нещасний випадок, невдача. Аварія може завдавати тілесних ушкоджень людям, спричинити їх загибель або заподіяти шкоду майну чи довкіллю. Аварія – наслідок порушення правил експлуатації відповідних об'єктів [30].

АВАРІЙНА СИТУАЦІЯ – будь-яка неочікувана (незапланована) подія, що призвела до порушення умов безпечної експлуатації ядерної установки, об'єкта, призначеного для поводження з радіоактивними відходами, джерела іонізуючого випромінювання, яка не призвела до аварії, але потребує вжиття заходів для запобігання або мінімізації шкідливих наслідків опромінення та забезпечення нормального режиму експлуатації установки, об'єкта чи джерела [23].

АВАРІЯ НА ОБ'ЄКТІ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ – небезпечна подія техногенного характеру, що виникла під час експлуатації джерела небезпеки і за своїми наслідками призвела (може призвести) до загибелі, загрози життю або здоров'ю працівників об'єкта підвищеної небезпеки і населення чи до забруднення навколишнього природного середовища [7].

АГРОЛОГІЯ – ґрунтознавство, наука про процеси в ґрунтах, що відбуваються внаслідок різних способів обробітку ґрунту [29].

АГРОФІТИ – рослини, які вирощуються людиною [29].

АДАПТАЦІЯ – пристосування організмів, органів чуття до умов існування, до оточення [29].

АДАПТАЦІЯ ДО ЗМІНИ КЛІМАТУ – процес, спрямований на зменшення вразливості чи забезпечення стійкості соціоекологічних систем та інфраструктури до впливу зміни клімату з метою пристосування до нових кліматичних умов, запобігання (зменшення) негативним наслідкам зміни клімату [18].

АДСОРБЦІЯ – поглинання, вбирання поверхнею тіла частинок газу або окремих складових частин розчину [29].

АЕРАЦІЯ – насичення повітрям (води, ґрунту) [29].

АЕРАЦІЯ – природна безперервна зміна повітря в приміщенні [29].

АЕРОБИ – організми, які не можуть жити в середовищі, позбавленому вільного кисню [29].

АЕРОБНІ БАКТЕРІЇ – бактерії, здатні існувати в середовищі, яке містить вільний молекулярний кисень [29].

АНАЕРОБНІ БАКТЕРІЇ – бактерії, здатні існувати в середовищі, яке не містить вільний молекулярний кисень [29].

АЕРОТЕРМАЛЬНА ЕНЕРГІЯ – енергія, накопичена у формі теплової енергії у повітряному середовищі [6].

АКВАТОРІЯ – просторова ділянка водної поверхні (моря, озера, затоки) [29].

АКВАТОРІЯ МОРСЬКОГО ПОРТУ (ПОРТОВА АКВАТОРІЯ) – визначена межами частина водного об'єкта (об'єктів), крім суднового ходу, призначена для безпечного підходу, маневрування, стоянки і відходу суден [3].

АКЛІМАТИЗАЦІЯ – пристосування (адаптація) виду до нових умов існування у зв'язку зі штучним його переселенням [27].

АЛЬТЕРНАТИВНА ЕНЕРГЕТИКА – сфера енергетики, що забезпечує вироблення електричної, теплової та механічної енергії з альтернативних джерел енергії [6].

АЛЬТЕРНАТИВНІ ВИДИ ПАЛИВА – тверде, рідке та газове паливо, яке є альтернативою традиційним видам палива і яке виробляється (видобувається) з нетрадиційних джерел та видів енергетичної сировини [14].

АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ – відновлювані джерела енергії, до яких належать енергія сонячна, вітрова, геотермальна, гідротермальна, аеротермальна, енергія хвиль та припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій, біогазів, та вторинні енергетичні ресурси, до яких належать доменний та коксівний газ, газ метан дегазації вугільних родовищ, перетворення скидного енергопотенціалу технологічних процесів [6].

АНАБІОЗ – припинення або пригнічення життєдіяльності організму в несприятливих умовах [29].

АНАЕРОБИ – організми, здатні жити й розвиватися без вільного кисню за рахунок розщеплення хімічних сполук [29].

АНТРОПОЛОГІЯ – наука, що вивчає біологічну природу людини, її раси тощо [29].

АНТРОПОГЕННА ДІЯЛЬНІСТЬ – будь-яка діяльність людини, що впливає на зміну клімату, у тому числі на зміну складових атмосфери, обсяги викидів парникових газів, зміну ландшафтів, використання природних ресурсів [18].

АНТРОПОГЕННІ ВИКИДИ – надходження в атмосферне повітря парникових газів, забруднюючих речовин або суміші таких речовин внаслідок здійснення антропогенної діяльності [18].

АНТРОПОГЕННІ ЧИННИКИ – сукупність форм і елементів випадкової або навмисної людської діяльності, що впливають на живі організми, середовище їх існування, функціонування екосистем і біосфери. Антропогенні чинники класифікують за природою, загальними особливостями, часом походження та дії; тривалістю дії за припинення виробництва; здатністю до акумуляції у навколишньому середовищі; здатністю до міграцій; обсягом охопленого простору; стійкістю викликаних ними змін у довкіллі; видами діяльності людини. За своєю природою антропогенні чинники поділяються на хімічні,

фізичні, комбіновані (кліматичні, рельєфотвірні). За тривалістю дії – постійні й періодичні. За наслідками, які можуть спричинити – малопомітні, катастрофічні, пристосувальні, сигнальні. За характером впливу – прямі й непрямі; позитивні й негативні [32].

АНТИЦИКЛОН – ділянка високого атмосферного тиску, від центру якої розходяться спадні потоки повітря [29].

АТМОСФЕРА – газоподібна оболонка Землі та інших небесних тіл [30].

АТМОСФЕРА – одиниця тиску [30].

АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ – життєво важливий компонент навколишнього природного середовища, який являє собою природну суміш газів, що знаходиться за межами жилих, виробничих та інших приміщень [1].

АТОМ – найдрібніша частина хімічного елемента, що складається з ядра й електронів [29].

АТОМНА ЕНЕРГЕТИКА – галузь промисловості, що базується на перетворенні ядерної енергії в теплову для використання її у виробництві електричної енергії чи з іншою метою. Інша назва – ядерна енергетика. Історично вивільнення ядерної енергії вперше виявлено в процесах поділу важких ядер (^{235}U). При цьому вона перетворюється переважно на кінетичну енергію уламків поділу (ядра меншої маси), а також частково передається нейтронам і гамма-квантам, що супроводжують ділення ядра. Гальмуючись, уламки віддають свою кінетичну енергію теплоносієві (вода, рідкий метал, газ). У подальшому енергія теплоносія використовується для виробництва електроенергії, як на будь-яких теплових станціях. Найчастіше в атомній енергетиці використовується уран, збагачений ізотопом ^{235}U , або плутоній. Ядерне паливо має надзвичайно високу теплотворну здатність (у декілька мільйонів разів вищу, ніж вугілля). Це одна з суттєвих переваг ядерної енергетики [30].

АТОМНА ЕЛЕКТРОСТАНЦІЯ (АЕС) – промислове підприємство, де атомну енергію перетворюють на електричну. Перша в світі АЕС (потужністю 5мВт) стала до ладу 27 червня 1954 року у СРСР. У 1956 році почала діяти перша чегга АЕС (42 мВт) у Колдер-Голлі (Англія), у 1957 році – АЕС (60 мВт) у Шіппінгпорті (США). Перший атомний реактор в Україні введено у дію 1977 році на ЧАЕС [30].

Б

БАЗИС ЕРОЗІЇ – рівень, до якого наближається поверхня водозбору в процесі розмиву водними потоками [30].

БАКТЕРІЇ – велика група різноманітних за формою, переважно одноклітинних мікроорганізмів [30].

БАРОМЕТР – прилад для вимірювання атмосферного тиску [29].

БАСЕЙН ВОДОЗБІРНИЙ – частина земної поверхні і товщі ґрунтів, з яких відбувається стік води у водотік або водойму [3].

БАСЕЙНОВИЙ ПРИНЦИП УПРАВЛІННЯ – комплексне (інтегроване) управління водними ресурсами в межах району річкового басейну [3].

БІО-ДМЕ – диметилловий етер (ДМЕ), виготовлений з біомаси, що використовується як компонент палива моторного [14].

БІО-ЕТАЕ – етил-трет-аміловий етер (ЕТАЕ), виготовлений із застосуванням біоетанолу, що використовується як компонент палива моторного [14].

БІО-МТБЕ – метил-трет-бутиловий етер (МТБЕ), виготовлений з біометанолу, що використовується як компонент палива моторного [14].

БІО-ЕТБЕ – етил-трет-бутиловий етер (ЕТБЕ), виготовлений із застосуванням біоетанолу, що використовується як компонент палива моторного [14].

БІОБУТАНОЛ – спирт бутиловий, виготовлений з біомаси, що використовується як біопаливо або біокомпонент [14].

БІОВІДХОДИ – відходи, що мають властивість піддаватися анаеробному або аеробному розкладу, такі як відходи харчових продуктів або відходи харчової промисловості на всіх етапах виробництва та споживання, відходи від зелених насаджень [2].

БІОВОДЕНЬ – водень, що отриманий з біомаси і є одним з видів біогазу [14].

БІОГАЗ – газ, отриманий з біомаси, що використовується як паливо [14].

БІОДИЗЕЛЬНЕ ПАЛИВО (БІОДИЗЕЛЬ) – моноалкільні естери вищих органічних кислот, отриманих з рослинних олій або тваринних жирів, що використовуються як біопаливо або біокомпонент [14].

БІОТА – стала сукупність рослин, тварин, грибів та бактерій, що об'єднані спільною територією поширення [32].

БІОСФЕРА – жива оболонка Землі [32].

БІОРІЗНОМАНІТТЯ – розмаїття живої природи [32].

БІОЕТАНОЛ – спирт етиловий зневоджений, виготовлений з біомаси або спирту етилового-сирцю, отриманого з біомаси, що використовується як біопаливо або біокомпонент [14].

БІОКОМПОНЕНТ – біопаливо, що використовується як компонент інших видів палива [14].

БІОЛОГІЧНІ ВИДИ ПАЛИВА (БІОПАЛИВО) – тверде, рідке та газове паливо, виготовлене з біологічно відновлюваної сировини (біомаси), що може використовуватися як паливо або компонент інших видів палива [14].

БІОМАСА – невикопна біологічно відновлювана речовина органічного походження, здатна до біологічного розкладу, у вигляді продуктів, відходів та залишків лісового та сільського господарства (рослинництва і тваринництва), рибного господарства і технологічно пов'язаних з ними галузей промисловості, а також складова промислових або побутових відходів, здатна до біологічного розкладу [14].

БИОМЕТАН – біогаз, що за своїми фізико-хімічними характеристиками відповідає вимогам нормативно-правових актів до природного газу для подачі до газотранспортної або газорозподільної системи чи для використання як палива моторного [14].

БИОМЕТАНОЛ – метанол, виготовлений з біомаси, що використовується як компонент палива моторного [14].

БИОТЕХНІЧНІ ЗАХОДИ – комплекс різноманітних господарських робіт, спрямованих на поліпшення умов існування, розмноження та збільшення чисельності мисливських тварин [25].

БОЛОТО – надмірно зволожена земельна ділянка із застоєм водним режимом і специфічним рослинним покривом [3].

Б'ЄФ – ділянка річки, що розташована вище або нижче водопідпірної споруди (греблі) [3].

БЕЗПЕКА – рівень захищеності життєво важливих інтересів людини, а також суспільства, держави, довкілля від реальних або потенційних загроз, що їх створюють антропогенні чи природні чинники. Розрізняють воєнну безпеку, екологічну, економічну, інформаційну, пожежну, політичну, продовольчу, радіаційну, соціальну, технічну, транспортну, фінансову, ядерну тощо. Важливий чинник політики будь-якої держави – національна безпека [30].

БУДІВЛЯ З БЛИЗЬКИМ ДО НУЛЬОВОГО РІВНЕМ СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГІЇ – будівля з рівнем енергетичної ефективності, що перевищує встановлені мінімальні вимоги, в якій для формування належних умов проживання та/або життєдіяльності людей використовується енергія із значною часткою енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії [17].

БУДІВЛЯ – різновид наземної споруди, пов'язаної фундаментом із землею (грунтом), що складається з несучих та огорожувальних сполучених (несучо-огорожувальних) конструкцій, які утворюють приміщення, інженерних систем та в якій використовується енергія з метою створення належних умов проживання та/або життєдіяльності людей [17].

В

ВАЛЕНТНІСТЬ – міра числа хімічних зв'язків, які хімічний елемент може утворювати з іншими елементами [32].

ВАЛЕНТНІСТЬ ЕКОЛОГІЧНА – міра пристосованості організму до змін середовища [32].

ВАЖКІ МЕТАЛИ – це допустимо-нормовані за вмістом неспецифічні технологічні домішки лікарських речовин або реактивів, які належать до групи загальних технологічних домішок. У фармакопеях різних країн оцінка допустимих рівнів домішок важких металів здійснюється за стандартом, що становить гетерогенну систему з сульфідом або тіоацетамідом Плюмбуму. Водночас в жодній фармакопеї світу немає визначення терміна (дефініції) важкі метали. У науковій літературі з екології, біохімії, проблем мікроелементозів (захворювань, пов'язаних із дефіцитом або, навпаки, надмірним вмістом мікроелементів) до важких металів відносять метали з високим значенням атомної маси [31].

ВЕЛИКОГАБАРИТНІ ВІДХОДИ – побутові відходи, що за розміром не можуть бути поміщені у контейнери об'ємом до 1,1 кубічного метра [2].

ВИД (БІОЛОГІЯ) – одиниця біологічної номенклатури [32].

ВИДАЛЕННЯ ВІДХОДІВ – операція, що не є відновленням відходів, навіть якщо одним із наслідків такої операції є використання речовин або енергії [2].

ВИДАЛЕННЯ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ – процес або вид діяльності, спрямований на зниження концентрації парникових газів в атмосферному повітрі з метою пом'якшення наслідків зміни клімату [18].

ВИДОБУВАННЯ ГАЗУ (МЕТАНУ) ВУГІЛЬНИХ РОДОВИЩ – господарська діяльність, яка включає комплекс технічних заходів, спрямованих на вилучення газу (метану) вугільних родовищ з вугільних пластів, вміщуючих порід та підземних порожнин діючих шахт і тих, що готуються до експлуатації, та вугільних родовищ, промислова розробка яких не здійснювалася, незалежно

від їх подальшого використання, а також відпрацьованих вугільних родовищ, якщо вилучений газ (метан) призначається для подальшого використання як матеріальний та/або енергетичний ресурс [16].

ВИКИД – надходження в атмосферне повітря забруднюючих речовин або суміші таких речовин [1].

ВИКИДИ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ – надходження в атмосферне повітря парникових газів [18].

ВИКОРИСТАННЯ ВОДИ – процес вилучення води для використання у виробництві з метою отримання продукції та для господарсько-питних потреб населення, а також без її вилучення для потреб гідроенергетики, рибництва, водного, повітряного транспорту та інших потреб [3].

ВИКОРИСТАННЯ ЯДЕРНОЇ ЕНЕРГІЇ – це сукупність видів діяльності, пов'язаних з використанням ядерних технологій, ядерних матеріалів, джерел іонізуючого випромінювання у науці, виробництві, медицині та інших галузях, а також видобуванням та переробкою уранових руд та поводженням з радіоактивними відходами [4].

ВИРОБНИК БІОПАЛИВА – суб'єкт господарювання, що безпосередньо виробляє біопаливо з біомаси [14].

ВИРОБНИК ПРОДУКЦІЇ – суб'єкт господарювання, що вводить в обіг продукцію, тобто надає продукцію, яку він виробляє або імпортує, на ринку України вперше [2].

ВИРОБНИКИ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ – юридичні або фізичні особи, в результаті діяльності яких утворюються радіоактивні відходи або передбачається їх утворення, крім спеціалізованих підприємств по поводженню з радіоактивними відходами [5].

ВИРОБНИЦТВО ПИТНОЇ ВОДИ – забір води з джерел питного водопостачання та/або доведення її якості до вимог на питну воду [15].

ВИРОБНИЦТВО ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ – господарська діяльність, пов’язана з перетворенням енергетичних ресурсів будь-якого походження, у тому числі альтернативних джерел енергії, на теплову енергію за допомогою технічних засобів з метою її продажу на підставі договору [11].

ВИХІДНИЙ МАТЕРІАЛ – уран, який містить ізотопи у тому співвідношенні, в якому вони є у природному урані; уран, збіднений на ізотопи 235; торій; будь-яка із зазначених речовин у формі металу, сплаву, хімічної сполуки або концентрату; будь-який інший матеріал, що містить одну або декілька із зазначених речовин у концентрації, встановленій нормами та правилами з безпеки [4].

ВІДНОВЛЕННЯ ВІДХОДІВ – операція, у результаті якої відходи використовуються для корисних цілей, замінюючи матеріали, які мали бути використані для виконання певної функції або які підготовлені для виконання цієї функції на підприємстві чи в іншій господарській діяльності [2].

ВІДНОВЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ – будь-яка операція з відновлення матеріалів, інша, ніж виробництво енергії та перетворення відходів у матеріали, що можуть бути використані як паливо або для іншого виробництва енергії, яка може включати підготовку відходів до повторного використання, рециклінг, зворотне заповнення та інші операції [2].

ВІДНОВЛЕННЯ ПОКАЗНИКІВ БЕЗПЕКИ ДЖЕРЕЛА НЕБЕЗПЕКИ – приведення джерела небезпеки, під час експлуатації якого виникла аварія на об’єкті підвищеної небезпеки, у робочий стан [7].

ВІДНОВЛЮВАНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ – відновлювані невикопні джерела енергії, а саме енергія сонячна, вітрова, аеротермальна, геотермальна, гідротермальна, енергія хвиль та припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій, біогазів [6].

ВІДПРАЦЬОВАНЕ ЯДЕРНЕ ПАЛИВО – ядерне паливо, що було опромінено і остаточно вилучено з активної зони ядерного реактора [4].

ВІДПРАЦЬОВАНІ ЗАКРИТІ ДЖЕРЕЛА ІОНІЗУЮЧОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ – закриті джерела іонізуючого випромінювання, строк служби яких закінчився та не був продовжений, подальше використання яких не передбачається та які підлягають передачі до спеціалізованого підприємства по поводженню з радіоактивними відходами або поверненню підприємству, що їх виготовило [5].

ВІДХОДИ БУДІВНИЦТВА ТА ЗНЕСЕННЯ – відходи, що утворилися внаслідок діяльності з капітального ремонту, будівництва або знесення будівель і споруд [2].

ВІДХОДИ – будь-які речовини, матеріали і предмети, яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися [2].

ВІДХОДИ – шлаки та відходи промисловості, сільського господарства, комунальних та інших підприємств, які можуть бути джерелом або сировиною для видобутку чи виробництва альтернативних видів палива [14].

ВІДХОДИ, ЩО НЕ Є НЕБЕЗПЕЧНИМИ – відходи, які не мають властивостей, що роблять їх небезпечними [2].

ВІТЕР – рух повітря відносно земної поверхні [32].

ВІТЕРИТ – мінерал класу карбонатів, карбонат барію острівної будови [32].

ВІТРОВА ЕЛЕКТРОУСТАНОВКА – електрична установка, що перетворює кінетичну енергію вітру в електричну енергію [6].

ВІТРОВА ЕЛЕКТРОСТАНЦІЯ – група вітрових електричних установок або окрема вітрова електроустановка, устаткування і споруди, розташовані на певній території, які функціонально пов'язані між собою і становлять єдиний комплекс, призначений для виробництва електричної енергії шляхом перетворення кінетичної енергії вітру в електричну енергію [6].

ВЛАСНИК ВІДХОДІВ – фізична особа, юридична особа, яка утворює відходи або яка відповідно до закону володіє, користується і розпоряджається відходами [2].

ВОДА ВАЖКА – вода, у молекулі якої протони замінено на атоми дейтерію [32].

ВОДА ДРЕНАЖНА – вода, яка профільтрувалася з певної території та відводиться за допомогою дренажної системи з метою пониження рівня ґрунтових вод [3].

ВОДА ЗВОРОТНА – вода, що повертається за допомогою технічних споруд і засобів з господарської ланки кругообігу води в його природні ланки у вигляді стічної, шахтної, кар'єрної чи дренажної води [3].

ВОДА ЛЯЛЯНА (ПІДСЛАНЕВА) – вода з домішками (переважно нафтопродуктів), зібрана в колодязях - лялях машинних відділень судна [3].

ВОДА СТИЧНА – вода, що утворилася в процесі господарсько-побутової і виробничої діяльності (крім шахтної, кар'єрної і дренажної води), а також відведена з забудованої території, на якій вона утворилася внаслідок випадання атмосферних опадів [3].

ВОДА СУПУТНЬО-ПЛАСТОВА – вода, що піднімається на поверхню разом з нафтою і газом під час їх видобування [3].

ВОДИ ПІДЗЕМНІ – води, що знаходяться нижче рівня земної поверхні в товщах гірських порід верхньої частини земної кори в усіх фізичних станах [3].

ВОД ПІДЗЕМНИХ ЗАПАСИ – кількість підземних вод, що містяться у водоносному горизонті [32].

ВОДИ ПОВЕРХНЕВІ – води різних водних об'єктів, що знаходяться на земній поверхні [3].

ВОДИ – усі води (поверхневі, підземні, морські), що входять до складу природних ланок кругообігу води [3].

ВОДИ МІНЕРАЛЬНІ – підземні (іноді поверхневі) води з підвищеним вмістом деяких хімічних елементів і сполук, а також газів, застосовуються з лікарською метою [32].

ВОДНИЙ ОБ'ЄКТ – природний або створений штучно елемент довкілля, в якому зосереджуються води (море, лиман, річка, струмок, озеро, водосховище, ставок, канал (крім каналу на зрошувальних і осушувальних системах), а також водоносний горизонт) [3].

ВОДНІ РЕСУРСИ – обсяги поверхневих, підземних і морських вод відповідної території [3].

ВОДНІСТЬ – характеристика величини річкового стоку за певний проміжок часу відносно його середньої багаторічної величини [3].

ВОДОГОСПОДАРСЬКА ДІЛЯНКА – частина річкового басейну, для якої розробляються водогосподарські баланси, встановлюються ліміти забору води із водного об'єкта та інші параметри використання водного об'єкта (водокористування) [3].

ВОДОГОСПОДАРСЬКЕ РАЙОНУВАННЯ – розподіл гідрографічних одиниць на водогосподарські ділянки, який здійснюється для розроблення водогосподарських балансів [3].

ВОДОГОСПОДАРСЬКИЙ БАЛАНС – співвідношення між наявними для використання водними ресурсами на певній території і потребами в них у межах певного регіону за певний проміжок часу [3].

ВОДОГОСПОДАРСЬКІ СИСТЕМИ – комплекс пов'язаних між собою водних об'єктів та гідротехнічних споруд, призначених для управління водними ресурсами [3].

ВОДОЗАБІР – споруда або пристрій для забору води з водного об'єкта [3].

ВОДОЙМА – безстічний або із сповільненим стоком поверхневий водний об'єкт [3].

ВОДОКОРИСТУВАННЯ – використання вод (водних об'єктів) для задоволення потреб населення, промисловості, сільського господарства, транспорту та інших галузей господарства, включаючи право на забір води, скидання стічних вод та інші види використання вод (водних об'єктів) [3].

ВОДОКОРИСТУВАЧ – фізична або юридична особа, яка здійснює водокористування [3].

ВОДОНОСНИЙ ГОРИЗОНТ – однорідна пластова товща гірських порід, де постійно знаходяться води [3].

ВОДОПРОВІДНА МЕРЕЖА – система трубопроводів, відповідних споруд та устаткування для розподілу і подачі питної води споживачам [15].

ВОДОСХОВИЩЕ КОМПЛЕКСНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ – водосховище, яке відповідно до паспорта використовується для двох і більше цілей (крім рекреаційних) [3].

ВОДОСХОВИЩЕ – штучна водойма місткістю більше 1 млн. кубічних метрів, збудована для створення запасу води та регулювання її стоку [3].

ВОЛОГІСТЬ – показник вмісту води у фізичних тілах або середовищах, для вимірювання якого використовуються різні, часто позасистемні одиниці і прилади [32].

ВОЛОГОВІДДАЧА – властивість, що характеризує швидкість висихання матеріалу за наявності відповідних умов у навколишньому середовищі [32].

ВОЛОГОЄМНІСТЬ – здатність речовини поглинати й утримувати певну кількість вологи. Вологоємність виражають у вагових чи об'ємних одиницях, оцінюють за відносним ваговим або об'ємним вмістом (у %) вологи шляхом зважування зразків. Розрізняють вологоємність: максимальну гігроскопічну; максимальну молекулярну; капілярну; повну [32].

ВОЛОГОЄМНІСТЬ ҐРУНТУ – величина, що кількісно характеризує його водоутримуючу здатність [32].

ВОЛОГОСТІЙКІСТЬ – витривалість до впливу вологи, здатність будівельних матеріалів чинити тривалий опір руйнівній дії вологи у разі періодичного зволоження та висихання матеріалів [32].

ВОЛОГІСТЬ ПОВІТРЯ АБСОЛЮТНА – кількість водяної пари, його щільність в повітрі, в г/м³ [32].

ВОЛОГООБІГ – кругообіг води, безперервно замкнутий процес переміщення води [32].

ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ – будь-які наслідки планованої діяльності для довкілля, в тому числі наслідки для безпечності життєдіяльності людей та їхнього здоров'я, флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, повітря, води, клімату, ландшафту, природних територій та об'єктів, історичних пам'яток та інших

матеріальних об'єктів чи для сукупності цих факторів, а також наслідки для об'єктів культурної спадщини чи соціально-економічних умов, які є результатом зміни цих факторів [26].

ВТОРИННИЙ ЕТАЛОН – еталон, установлений шляхом калібрування за первинним еталоном для величини того самого роду [12].

ВТОРИННІ РЕСУРСИ – сировина, матеріали, вироби і відходи виробництва, які утворюються при створенні продукції і можуть бути надалі застосовані у виробничому процесі під час виготовлення нової продукції [32].

ВУГІЛЬНЕ РОДОВИЩЕ – природне скупчення вугільних пластів та вміщуючих порід [16].

ВУГІЛЬНИЙ ПЛАСТ – одиничне природне скупчення в надрах викопного вугілля – твердої горючої корисної копалини осадового походження [16].

ВЕТЕРИНАРНЕ СВДОЦТВО АБО ВЕТЕРИНАРНА ДОВІДКА – виданий в установленому порядку документ, що підтверджує відповідність конкретної партії продуктів лову вимогам ветеринарно-санітарної безпеки [39].

Г

ГАЗ – агрегатний стан речовини [32].

ГАЗ БОЛОТНИЙ – біогаз зі слабким неприємним запахом, що виділяється з дна стоячих водойм у результаті гниття мулу та інших решток рослинного і тваринного походження [32].

ГАЗ ВІЛЬНИЙ – газові компоненти, у яких частинки газу (молекули, атоми) рухаються вільно, рівномірно заповнюючи за відсутності зовнішніх сил увесь наданий їм об'єм у пористих та тріщинуватих гірських породах, у повітряній атмосфері Землі [32].

ГАЗ (МЕТАН) ВУГІЛЬНИХ РОДОВИЩ – газова суміш, яка супроводжує вугільні пласти та вміщуючі породи [16].

ГАЗООБМІН – обмін газів між живим організмом і навколишнім середовищем [32]

ГАЗ ГЕНЕРАТОРНИЙ – вид газоподібного палива, що його одержують у газогенераторах газифікацією вугілля, торфу тощо [32].

ГАЗ НАФТОВИЙ – газ, розчинений у нафті в пластових умовах, що виділяється під час експлуатації нафтових покладів внаслідок зниження пластового тиску [32].

ГАЗ ПРИРОДНИЙ – суміш газів, горюча корисна копалина, що утворилася в надрах землі при анаеробному розкладанні органічних речовин [32].

ГАЗ РУДНИЧНИЙ – суміш газів, що виділяються в гірничі виробки з гірських порід, корисних копалин і підземних вод; у небезпечних концентраціях являє загрозу життю й здоров'ю людини, а також може призвести до вибуху газоповітряної суміші (завдяки наявному метану) [32].

ГАЗ СКРАПЛЕНИЙ – природний газ, штучно скраплений шляхом охолодження до температури приблизно мінус 160 °С для полегшення зберігання і транспортування [32].

ГАЗ СЛАНЦЕВИЙ – природний газ, що міститься в незначних кількостях у низькопористих і погано проникних глинисто-алевритових осадових гірських породах на глибинах від 1 до 5-6 км [32].

ГАЗ СТИСНЕНИЙ – природний газ, стиснутий на компресорній станції до тиску 200-250 бар (196-245 кг/см²) для використання як пального в двигунах внутрішнього згоряння [32].

ГАРАНТІЯ ПОХОДЖЕННЯ БІОМЕТАНУ (В ТОМУ ЧИСЛІ СКРАПЛЕНОГО АБО СТИСНЕНОГО) – документ, сформований за допомогою реєстру біометану, який підтверджує, що біометан вироблений з біомаси, та містить інформацію, перелік якої визначений Порядком функціонування реєстру біометану [14].

ГЕОБОТАНІКА – розділ біології на стику ботаніки, географії та екології [32].

ГЕОБІОНТИ – сукупність організмів, що постійно мешкають у ґрунті, до яких належать представники багатьох груп наземних та водних тварин [32].

ГЕОДЕЗІЯ – наука про методи визначення форм і розмірів Землі або окремих її частин, зображення земної поверхні на планах і картах та точних вимірювань на місцевості [29].

ГЕОДЕЗІЯ АСТРОНОМІЧНА – розділ геодезії, в якому розробляють, спираючись на астрономічні спостереження, теорію та методи побудови астрономо-геодезичних мереж, провадять визначення фігури, розмірів та гравітаційного поля Землі [32].

ГЕОДЕЗІЯ ІНЖЕНЕРНА – розділ геодезії, який вивчає методи вимірювання та інструменти, що використовуються при розвідувальних роботах і будівництві інженерних споруд [32].

ГЕОГРАФІЧНА СІТКА – сукупність меридіанів і паралелей на теоретично розрахованій поверхні земного еліпсоїда, кулі або на глобусі [32].

ГЕОДЕЗИСТ – фахівець з геодезії [29].

ГЕОДЕЗИЧНИЙ ПУНКТ – точка на земній поверхні, положення якої визначено в обраній системі координат і висот [32].

ГЕОДЕЗИЧНІ ЗНАКИ – 1) підземні й наземні споруди, що закріплюють на місцевості пункти геодезичної сітки; 2) пристрої, що позначають положення геодезичного пункту на місцевості [32].

ГЕОДЕЗИЧНІ ПРИЛАДИ – механічні, оптико-механічні, електронні та радіоелектронні прилади, що застосовуються у геодезії [32].

ГЕОЛОГ – фахівець з геології [29].

ГЕОЛОГІЯ – наука про Землю, її речовий склад, будову та розвиток [29].

ГЕОГНОЗІЯ – термін, що застосовувався до початку 19 ст. для означення науки про мінерали, гірські породи, будову твердої земної кори; синонім геології [32].

ГЕОЛОГІЧНА СТРУКТУРА – 1) геологічна будова певної ділянки земної кори; 2) форма залягання гірських порід; 3) сукупність тектонічних форм певної ділянки земної кори, яка визначає особливість її геологічної будови [32].

ГЕОЛОГІЧНІ ПРОЦЕСИ – природні процеси, що спричиняють зміни в складі і будові верхньої мантії, земної корита рельєфу земної поверхні [32].

ГЕОЛОГІЯ КОРИСНИХ КОПАЛИН – прикладний розділ геології, що вивчає родовища корисних копалин, їх будову, склад, умови утворення і закономірності розміщення в надрах землі [32].

ГЕОЛОГІЧНЕ СХОВИЩЕ ДЛЯ ЗАХОРОНЕННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ – споруда, облаштована в глибоких геологічних формаціях, у прогнозованих геологічних умовах (зазвичай на глибині більше 100 метрів) з метою забезпечення довготривалих утримання та ізоляції радіоактивних відходів від біосфери [5].

ГЕОТЕРМАЛЬНА ЕНЕРГІЯ – енергія, накопичена у формі теплової енергії під твердим шаром земної поверхні [6].

ГІДРОСФЕРА – сукупність усіх вод (океани, моря, підземні води, льодовики), що у вигляді перериваної оболонки огортають земну кулю. Об'єм гідросфери Землі становить 1370,3 мільйона кубічних кілометрів, тобто вона дорівнює 11800 об'єму всієї Землі [29].

ГІДРОГРАФІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ – поділ території України на гідрографічні одиниці, який здійснюється для розроблення та впровадження планів управління річковими басейнами [3].

ГІДРООЧИЩЕНА РОСЛИННА ОЛІЯ – рослинна олія після термохімічної обробки воднем [14].

ГІДРОТЕРМАЛЬНА ЕНЕРГІЯ – енергія, накопичена у формі теплової енергії у поверхневих водах [6].

ГІДРОТЕХНІЧНІ СПОРУДИ МОРСЬКИХ ПОРТІВ (ГІДРОТЕХНІЧНІ СПОРУДИ) – інженерно-технічні споруди (портова акваторія, причали, пірси, інші види причальних споруд, моли, дамби, хвилеломи, інші берегозахисні споруди, підводні споруди штучного та природного походження, у тому числі

канали, операційні акваторії причалів, якірні стоянки), розташовані в межах території та акваторії морського порту і призначені для забезпечення безпеки мореплавства, маневрування та стоянки суден [3].

ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ З ВИКОРИСТАННЯ ГАЗУ (МЕТАНУ) ВУГІЛЬНИХ РОДОВИЩ – виробництво електричної, теплової та/або інших видів енергії, в разі якщо газ (метан) вугільних родовищ є основним енергоносієм, а також при використанні газу (метану) вугільних родовищ як основної технологічної сировини [16].

ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ З ГЕОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ, ВИДОБУВАННЯ ГАЗУ (МЕТАНУ) ВУГІЛЬНИХ РОДОВИЩ – геологічне вивчення, у тому числі дослідно-промислова розробка, та промислова розробка вугільного родовища з метою вилучення з нього газу (метану) вугільних родовищ для подальшого використання [16].

ГРАВІЙ – обкатані водою уламки гірських порід, що використовуються як будівельний матеріал [29].

ГРАНІТ – кристалічна магматична гірська порода зернистої будови, що складається з кварцу, польових шпатів і слюди [29].

ГРАНОДІОРИТ – інтрузивна кисла гірська порода, що є проміжною за складом між гранітом і діоритом [32].

ГРАНІТОЇДИ – сукупність гранітів, гранодіоритів, плагіогранітів та їх різновидів, перехідних до кварцових діоритів [32].

ГРАНІТНИЙ ШАР – шар континентальної земної кори, виділений за сейсмічними даними і розташований між осадовим шаром та базальтовим, з яким межує по поверхні Конрада [32].

ГРАНИЧНО ДОПУСТИМА КОНЦЕНТРАЦІЯ (ГДК) РЕЧОВИНИ У ВОДІ – встановлений рівень концентрації речовини у воді, вище якого вода вважається непридатною для конкретних цілей водокористування [3].

ГРАНИЧНО ДОПУСТИМИЙ СКИД (ГДС) РЕЧОВИНИ – маса речовини у зворотній воді, що є максимально допустимою для відведення за встановленим режимом даного пункту водного об'єкта за одиницю часу [3].

ГРАНУЛОМЕТРІЯ – гранулометричний аналіз – визначення відсоткового вмісту різних за величиною зерен або їхньої кількості в гірських породах, ґрунтах і штучних матеріалах [32].

ГРАНУЛЯЦІЯ – процес утворювання в грануляторі з сипкого або здиспергованого у водному або газовому (повітряному) середовищі дрібного матеріалу згрудкованої маси [32].

ГРОМАДСЬКІСТЬ – одна чи більше фізичних або юридичних осіб, їх об'єднання, організації або групи [26].

ҐРУНТ – самостійне природно-історичне органо-мінеральне тіло, що виникло у поверхневому шарі літосфери Землі в результаті тривалого впливу біотичних, абіотичних і антропогенних факторів [32].

ҐРУНТ АНТРОПОГЕННИЙ – ґрунт, який формується у результаті діяльності людини [32].

ҐРУНТ ГЛИНИСТИЙ – зв'язний ґрунт, у якого число пластичності більше за одиницю [32].

ҐРУНТ МУЛИСТИЙ – структурний глинистий ґрунт, у початковій стадії свого формування утворився у воді як осад при наявності мікробіологічних процесів [32].

ҐРУНТ ПІЩАНИЙ – ґрунт, який складається переважно з піску, містить мало гумусу, швидко пропускає воду [32].

ҐРУНТИ АЛЮВІАЛЬНІ ЛУЧНО-БОЛОТНІ – напівгідроморфні ґрунти, що формуються в заплавах рік [32].

ҐРУНТИ БУДІВЕЛЬНІ – ґрунти, що є основою для фундаментів споруд [32].

ҐРУНТИ ГІДРОГЕННІ – ґрунти, що сформувалися в умовах надмірного зволоження [32].

ГУМУС – складова частина ґрунту, утворена з перегнистих рослинних і тваринних решток внаслідок життєдіяльності ґрунтових мікроорганізмів. Гумус містить майже весь ґрунтовий азот і 60% фосфору, а також ряд інших поживних елементів [29].

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТИ – соціально-педагогічний принцип утвердження людини як найвищої цінності, найповніше розкриття її здібностей та задоволення освітніх потреб, формування гуманістичного світогляду [32].

Д

ДЕГАЗАЦІЯ – сукупність заходів, спрямованих на примусове вилучення газу (метану) з вугільних пластів, вміщуючих порід та підземних порожнин [16].

ДЕГРАДАЦІЯ – поступове погіршення, втрата кращих властивостей і якостей [32].

ДЕГРАДАЦІЯ ЕКОНОМІЧНА – руйнування національної економічної системи, в т.ч. кожної з її підсистем та елементів, що проявляється у формі глибоких та тривалих криз в економіці, масовому безробітті, високій інфляції, значному зростанні економічної злочинності [32].

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ВІДХОДИ – документ, який згідно з цим Законом подають утворювачі відходів у разі, якщо їхня діяльність призводить до утворення небезпечних відходів або річний обсяг утворення відходів, що не є небезпечними, перевищує 50 тонн [2].

ДЕЛЬТА РІЧКОВА – форма рельєфу, що формується в зоні місця впадіння річок у морський або озерний мілководний басейн [32].

ДЕМОГРАФІЯ – наука, що досліджує склад населення та динаміку його змін [32].

ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПРОЦЕС – множина однорідних демографічних подій, що відбуваються з населенням в цілому (народжуваність, смертність, шлюбність, розлучуваність та міграційний рух населення) [32].

ДЕМОГРАФІЧНИЙ ЧИННИК – вплив кількості, якості, структури, динаміки народонаселення на різні сфери життя суспільства, соціальні процеси і зміни [32].

ДЕМОГРАФІЧНІ ХВИЛІ – циклічні коливання демографічних показників [32].

ДЕМОГРАФІЧНІ ТАБЛИЦІ – сукупність найважливіших даних про популяцію [32].

ДЕРЖАВНА БЕЗПЕКА – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру [20].

ДЕРЖАВНИЙ ЕТАЛОН – первинний або вторинний еталон, що перебуває в державній власності [12].

ДЕРЖАВНИЙ КАДАСТР СХОВИЩ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ – зведення систематизованих відомостей про об'єкти для зберігання чи захоронення радіоактивних відходів [5].

ДЕРЖАВНИЙ МИСЛИВСЬКИЙ ФОНД – мисливські тварини, що перебувають у стані природної волі, а також утримуються в напіввільних умовах або у неволі в межах угідь державних мисливських господарств [25].

ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ – послідовний поточний запис про утворення, фізико-хімічний склад, обсяги, властивості, а також перевезення, зберігання та захоронення радіоактивних відходів [5].

ДЕРЕВА НИЗЬКОСТОВБУРНІ – плодові дерева, щеплені на низько- або високорослих підщепах [32].

ДЕРЕВИНА (У БІОЛОГІЇ) – ксилема, сукупність тканин рослини, що утворилася з камбію [32].

ДЕРЕВИНА БАЛАНСОВА – круглий лісоматеріал, виготовлений з дерева листяних і хвойних порід у вигляді відрізків стовбура [32].

ДЖУНГЛІ – густі тропічні або субтропічні ліси [32].

ДЖЕРЕЛА ВИКИДІВ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ – об’єкти, процеси або види діяльності, що спричиняють викиди парникових газів в атмосферне повітря[18].

ДЖЕРЕЛО ВИКИДІВ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ НА УСТАНОВЦІ – це окрема частина установки, з якої здійснюються викиди парникових газів, або процес у межах установки, який призводить до викидів парникових газів [19].

ДЖЕРЕЛО ВИКИДУ – об’єкт (підприємство, цех, агрегат, установка, транспортний засіб тощо), з якого надходить в атмосферне повітря забруднююча речовина або суміш таких речовин [1].

ДЖЕРЕЛО ІОНІЗУЮЧОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ – фізичний об’єкт, крім ядерних установок, що містить радіоактивну речовину, або технічний пристрій, який створює або за певних умов може створювати іонізуюче випромінювання [4].

ДЖЕРЕЛО НЕБЕЗПЕКИ – установки, сховища (резервуари, посудини), трубопроводи, машини, агрегати, технологічне устаткування (обладнання), споруди або комплекс споруд, розташовані в межах об’єкта підвищеної небезпеки на поверхні землі або під нею, в яких тимчасово або постійно використовується, переробляється, виготовляється, транспортується, зберігається одна або декілька небезпечних речовин чи категорій речовин або їх суміш [7].

ДЖЕРЕЛО ПИТНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ – водний об’єкт, вода якого використовується для питного водопостачання після відповідної обробки або без неї [15].

ДИКІ ТВАРИНИ – хордові, в тому числі хребетні (ссавці, птахи, плазуни, земноводні, риби та інші) і безхребетні (членистоногі, молюски, голкошкірі та інші) в усьому їх видовому і популяційному різноманітті та на всіх стадіях розвитку (ембріони, яйця, лялечки тощо), які перебувають у стані природної волі, утримуються у напіввільних умовах чи в неволі [24].

ДИКОРОСЛІ РОСЛИНИ – рослини, що природно зростають на певній території [27].

ДІАГНОСТИЧНІ РЕФЕРЕНТНІ РІВНІ – рівні доз опромінення пацієнтів у рентгенодіагностиці або рівні активності лікарських речовин з радіоактивними ізотопами (радіоактивних фармацевтичних препаратів) у радіонуклідній діагностиці для типових досліджень та стандартних пацієнтів або стандартних фантомів з використанням загально визнаних типів обладнання [23].

ДОБАВКИ НА ОСНОВІ БІОЕТАНОЛУ – біокомпоненти палива моторного, отримані шляхом синтезу із застосуванням біоетанолу або змішуванням біоетанолу з органічними сполуками та паливом, одержаними з вуглеводневої сировини, в яких вміст біоетанолу відповідає вимогам нормативних актів та які належать до біопалива [14].

ДОБРОВІЛЬНА СХЕМА СЕРТИФІКАЦІЇ – визнана Європейською Комісією система підтвердження відповідності рідкого біопалива (біокомпонентів) та біогазу, призначених для використання у галузі транспорту, критеріям сталості шляхом проведення незалежного аудиту [14].

ДОВКІЛЛЯ – всі живі та неживі об'єкти, що природно існують на Землі або в деякій її частині (наприклад, навколишнє середовище країни) [32].

ДОЗВІЛ НА ДОБУВАННЯ – документ (ліцензія, відстрільна картка, дозвіл на селекційний, діагностичний та науковий відстріл), який дає право на добування (в тому числі відлов) дикої тварини (тварин), а також право на використання (транспортування, перенесення, зберігання) продукції полювання [25].

ДОКАЗ СТАЛОСТІ БІОМЕТАНУ – товаросупровідний документ відповідно до міжнародної схеми сертифікації, сформований сертифікованим за міжнародною схемою сертифікації виробником біометану, що містить інформацію про кількість сталого біометану, який вироблено виробником біометану за певний період [14].

ДОСТУПНЕ ДЛЯ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ГРОМАДЯН МІСЦЕ – місце (місця) на зовнішній поверхні фасаду першого поверху будівлі біля входу (входів) до такої будівлі, що відкрите для вільного доступу та огляду [17].

ДОЩ – рідкі опади, що випадають з хмар у вигляді крапель діаметром 0,5 мм і більше [32].

ДОЩІ КИСЛОТНІ – один з видів інтенсивного забруднення навколишнього середовища, що представляє собою випадання з дощем крапель сірчаної та азотної кислот [32].

ДОЩІ ТРОПІЧНІ – рясні опади зливового характеру, часто повторювані в тропічних і екваторіальних широтах [32].

ДРЕНАЖ – осушення ґрунту за допомогою системи траншей, підземних труб, канав і каналів [29].

ДРЕНАЖ – природне або штучне видалення води з поверхні землі або підземних вод [32].

ДРЕНАЖ ВІДКРИТИЙ – дренаж у вигляді канав завглибшки до 1,5 м, що мають похилі (1:2) відкоси і необхідний для течії води ухил [32].

Е

ЕВОЛЮЦІЯ – 1) одна з форм руху, розвитку у природі й суспільстві – безперервний, поступовий, спрямований, незворотний перехід з одного стану в інший, на відміну від революції – докорінної, стрибкоподібної якісної зміни, трансформації; 2) природний процес розвитку живих організмів, що супроводжується адаптацією, генетичними змінами, видоутворенням, перетворенням флори, фауни, екосистем і біосфери в цілому [32].

ЕВОЛЮЦІЯ СОЦІАЛЬНА – 1) термін філософії та соціології на позначення поступового, лінійно-незворотного, висхідного розвитку суспільства від нижчих щаблів до вищих; 2) перенесення еволюційних принципів розвитку природи (боротьби за виживання і природного відбору) на соціальні явища і процеси [32].

ЕВТРОФІКАЦІЯ – збільшення вмісту біогенних речовин у водоймі, що викликає бурхливе розмноження водоростей, зменшення прозорості води і вмісту розчиненого кисню у глибинних шарах внаслідок розкладу органічної

речовини мертвих рослин і тварин, а також масову загибель донних організмів [3].

ЕКВІВАЛЕНТНА ДОЗА ОПРОМІНЕННЯ – добуток поглиненої дози у тканині або органі людини та радіаційного зважувального фактора, що визначається згідно з нормами радіаційної безпеки з урахуванням типу випромінювання [23].

ЕКОЛОГІЯ – наука, розділ біології про різні аспекти взаємодії організмів між собою і навколишнім середовищем, їх проживання та закономірності взаємодії природи і суспільства [32].

ЕКОЛОГІЯ ЛАНДШАФТІВ – вивчає просторову різноманітність і елементи ландшафту [32].

ЕКОЛОГІЯ ЛЮДИНИ – вивчає закономірності взаємозв'язку людини з довкіллям [32].

ЕКОЛОГІЯ МЕДИЧНА – вивчення взаємодії між мікроорганізмами в організмі людини з метою покращення функцій організму і дії лікарських препаратів [32].

ЕКОЛОГІЯ ПОПУЛЯЦІЙНА – демекологія, розділ загальної екології, що вивчає динаміку чисельності популяцій, внутрішньопопуляційні угруповання і їх взаємовідносини [32].

ЕКОЛОГІЯ РОСЛИН – фітоекологія, наука про взаємозв'язки рослин та рослинних угруповань з факторами зовнішнього середовища [32].

ЕКОЛОГІЯ ТВАРИН – наука, яка вивчає взаємозв'язки і взаємовплив тварин та тваринних угруповань з факторами зовнішнього середовища [32].

ЕКОЛОГІЯ ҐРУНТУ – наукова дисципліна, розділ ґрунтознавства, що вивчає екосистему ґрунту [32].

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ – здійснення процесу неухильного і послідовного впровадження систем технологічних, технічних, управлінських та інших рішень, які сприяють підвищенню ефективності використання природних ресурсів [32].

ЕКОЛОГІЧНА ЕТИКА – напрям філософсько-етичних досліджень, предметом якого є моральнісний зміст екологічної свідомості, відповідальність за всі форми життя та природне середовище майбутніх поколінь [32].

ЕКОЛОГІЧНА ЗОНАЛЬНІСТЬ – закономірний розподіл рослин і тварин на поверхні Земної кулі [32].

ЕКОЛОГІЧНА КАТАСТРОФА – негативна зміна екологічної рівноваги до стану зникнення умов існування живого організму, популяції, виду, біосфери. Здебільшого швидка, руйнівна, незворотна подія, пов'язана з нанесенням шкоди екосистемам і біологічному різноманіттю, що супроводжується загибеллю біоти (включно з людьми). Екологічній катастрофі може передувати екологічна криза, за якої зміна рівноваги в екосистемах відбувається поступово. Якщо не вживати послідовних стабілізаційних заходів, тривалі деструктивні кризові процеси призводять до незворотних катастрофічних змін для довкілля і здоров'я людей. Для природи кризові явища є однією з рушійних сил її еволюції. Екологічні кризи і катастрофи природного походження минулих геологічних епох є об'єктами дослідження палеонтології та палеогеографії [32].

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА – набуті екологічні знання, уміння й навички та вид педагогічної діяльності з формування екологічного світогляду, екологічної свідомості та культури [32].

ЕКОЛОГІЧНА КРИЗА – критична ситуація в екосистемах внаслідок порушення рівноваги [32].

ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА – царина людської духовності, пізнання та практики, яка визначає характер і способи взаємодії людини з природним середовищем, біосферою [32].

ЕКОЛОГІЧНА РІВНОВАГА В ПРИРОДІ – відносна стійкість видового складу [32].

ЕКОЛОГІЧНА ПАСПОРТИЗАЦІЯ – екологічний облік об'єктів господарювання [32].

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА – процес діалектичної взаємодії (взаємозумовленості, взаємопроникнення, взаємозаперечення тощо) економічної та екологічної систем, внаслідок якого виникає цілісне відтворення природного та економічного потенціалу [32].

ЕКОЛОГІЧНА БРОНЯ ПИТНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ – мінімальний рівень використання питної води споживачами (крім населення), необхідний для запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру [15].

ЕКОЛОГІЧНА ВИТРАТА – мінімальна розрахункова витрата води, що скидається з водосховища (ставка) до річки відповідно до встановлених для цих водосховищ (ставків) режимів роботи з урахуванням прогнозу водності та екологічних вимог [3].

ЕКОЛОГІЧНА ЦІННІСТЬ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ, ВИРОБЛЕНОЇ З ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ (ЕКОЛОГІЧНА ЦІННІСТЬ) – обсяг викидів парникових газів, який було уникнено за рахунок виробництва 1 МВт*год електричної енергії з відновлюваних джерел енергії [6].

ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН МАСИВУ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД – інтегрований показник якості масиву поверхневих вод, що визначається за біологічними, гідроморфологічними, хімічними та фізико-хімічними показниками [3].

ЕКОЛОГІЧНА НІША – місце, яке вид займає в біоценозі [32].

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ – засади раціонального з точки зору економіки природокористування [32].

ЕКОНОМІЧНО ДОЦІЛЬНИЙ РІВЕНЬ – рівень енергетичної ефективності будівлі, за якого досягаються найнижчі витрати (у тому числі експлуатаційні та ліквідаційні витрати) протягом нормативних строків експлуатації будівлі (огороджувальних конструкцій, інженерних систем) з урахуванням вкладених інвестицій та доходу від генерації енергії (за технічної можливості інженерної системи) [17].

ЕКОНОМІКА – 1) сфера господарської діяльності людини, в якій створюються, розподіляються і споживаються життєві блага; 2) галузь соціальних наук, комплекс економічних дисциплін (теоретичних та прикладних) про господарську діяльність людини [32].

ЕКОЛОГІЧНА ПІРАМІДА – співвідношення біомаси, енергії та кількості особин на кожному трофічному рівні [32].

ЕКСПЕРТНА ПОВІРКА ЗАСОБІВ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ – повірка, яка проводиться у разі виникнення спірних питань щодо метрологічних характеристик, придатності до застосування і правильності експлуатації засобів вимірювальної техніки [12].

ЕНЕРГОЄМНІСТЬ ВВП – це узагальнюючий макроекономічний показник, що характеризує рівень витрат паливно-енергетичних ресурсів на одиницю виробленого валового внутрішнього продукту [32].

ЕНЕРГЕТИЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ БУДІВЛІ – властивість будівлі, що характеризується кількістю енергії, необхідної для створення належних умов проживання та/або життєдіяльності людей у такій будівлі [17].

ЕНЕРГЕТИЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ – кількісне співвідношення між роботою, послугами, товарами або енергією на виході та витраченою енергією на вході [8].

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ АУДИТ БУДІВЕЛЬ – систематизований процес оцінки ефективності споживання (використання) енергії будівлею або групою будівель у межах обсягу робіт, визначених замовником енергетичного аудиту будівлі, з метою визначення економічно обґрунтованих рекомендацій щодо підвищення рівня енергетичної ефективності будівлі або групи будівель [17].

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ АУДИТ – систематизований аналіз використання енергії та споживання енергії у межах, визначених характером та обсягом робіт з енергетичного аудиту з метою визначення, кількісного вираження та підготовки звіту про можливості підвищення рівня енергоефективності [8].

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ АУДИТОР БУДІВЕЛЬ (ЕНЕРГОАУДИТОР БУДІВЕЛЬ) – фізична особа, яка має дійсний кваліфікаційний сертифікат, отриманий за результатами проходження сертифікації осіб, які мають намір провадити діяльність із сертифікації енергетичної ефективності, енергетичного аудиту будівель та обстеження технічних установок [17].

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ МІКРОМЕРЕЖІ – система забезпечення функціонування та керування навантаженнями і розподіленою генерацією мікромережі [8].

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ СЕРТИФІКАТ – електронний документ встановленої форми, в якому зазначено показники та клас енергетичної ефективності будівлі, наведено сформовані у встановленому законодавством порядку рекомендації щодо його підвищення, а також інші відомості, визначені законодавством [17].

ЕНЕРГІЯ – усі види палива та енергії, які використовуються в національній економіці, у тому числі природний газ, вугілля, нафта, нафтопродукти, скраплений газ, відновлювані джерела енергії, тепла енергія, електрична енергія та будь-які інші форми енергії, визначені у нормативних актах про статистику в галузі енергетики [8].

ЕНЕРГІЯ ВІТРОВА – енергія повітряних мас в атмосфері, яка перетворюється в електричну, механічну, теплову або в будь-яку іншу форму енергії, зручну для використання [32].

ЕНЕРГІЯ ГЕОТЕРМАЛЬНА – тепло Землі, яке переважно утворюється внаслідок розпаду радіоактивних речовин у земній корі та мантиї [32].

ЕНЕРГІЯ, ВИРОБЛЕНА З АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ – електрична, тепла та механічна енергія, яка виробляється на об'єктах альтернативної енергетики і може виступати товарною продукцією, призначеною для купівлі-продажу [6].

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІ ЗАХОДИ – дії технічного, організаційного, економічного, інформаційного характеру або їх сукупність, результатом реалізації яких є підвищення енергетичної ефективності (зниження питомих витрат), яке можна виміряти або розрахувати [8].

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІ ЗАХОДИ – заходи, спрямовані на зменшення обсягів питомого споживання енергії (підвищення рівня енергетичної ефективності) в будівлі, за умови забезпечення належних умов проживання та/або життєдіяльності людей у такій будівлі [17].

ЕНЕРГОНОСІЇ – органічне паливо, електроенергія, альтернативні джерела енергії та поновлювані види енергії, альтернативні джерела енергії [11].

ЕТАЛОН – реалізація визначення даної величини із встановленим значенням величини та пов'язаною з ним невизначеністю вимірювання, що використовується як основа для порівняння. Еталони можуть бути первинними, вторинними та робочими [12].

ЕФЕКТ «ДОМІНО» – імовірність виникнення або послідовне виникнення аварій на об'єктах, розташованих біля об'єкта підвищеної небезпеки, на якому виникла аварія, пов'язана із використанням небезпечних речовин [7].

ЕФЕКТИВНА ДОЗА ОПРОМІНЕННЯ – розрахункова доза опромінення людини, яка враховує вклади ефектів опромінення різних органів і тканин людини на стан її здоров'я у цілому [23].

Є

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС – це ініціатива Європейського Союзу, яка розпочалась у грудні 2019 року, спрямована на перетворення Європи на перший у світі кліматично-нейтральний континент до 2050 року. Для досягнення такої амбітної цілі вже розроблена та продовжує розроблятися низка фундаментальних документів у таких сферах: клімат, чиста й доступна енергія, циркулярна економіка, стала і розумна мобільність, зелене сільське господарство, збереження біорізноманіття, нульове забруднення, ресурсозбережне будівництво. Поточний діалог ЄС-Україна щодо Європейського зеленого курсу та довгострокової стратегії кліматичної нейтральності України розпочато у лютому 2021 року [37].

ЄДНІСТЬ ВИМІРЮВАНЬ – стан вимірювань, за якого їх результати виражаються в одиницях вимірювання, визначених цим Законом, а характеристики похибок або невизначеності вимірювань відомі з певною ймовірністю і не виходять за встановлені границі [12].

ЄДНІСТЬ ЛЮДИНИ І ПРИРОДИ – світоглядний принцип, що постулює глибинний зв'язок суспільства і природи як двох складних, живих, відкритих систем, роль природного середовища як основи та умови життєдіяльності суспільства, включеність людини й людства в загально-еволюційні процеси біосфери [32].

ЄДИНА ДЕЖАВНА СИСТЕМА ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ І ТЕРИТОРІЙ – сукупність органів управління, сил і засобів центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, на які покладається реалізація державної політики у сфері цивільного захисту [32].

ЄДИНИЙ РИНОК – форма економічної інтеграції, за якої ліквідуються тарифні та нетарифні обмеження, розробляється єдина торговельна політика стосовно третіх країн, забезпечуються вільна торгівля послугами, вільне пересування в межах інтеграційного об'єднання [32].

ЄДИНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ПОЛІТИКА КРАЇН ЄС – узгоджені дії країн ЄС із забезпечення стабільності постачання сільського господарства за стабільними цінами, підвищення продуктивності сільського господарства, підтримки життєвого рівня фермерів, розумного рівня роздрібних цін [32].

ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР НОРМАТИВНИХ АКТІВ – автоматизована система збирання, нагромадження та обробки актів законодавства України [32].

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ (ЄС) – економічний і політичний союз держав-членів європейських спільнот [32].

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР – зона вільного руху товарів, послуг, капіталів і робочої сили, що включає в себе країни Європейського Союзу і країни Європейської асоціації вільної торгівлі, крім Швейцарії [32].

ЗАГАЗОВАНІСТЬ – сильне забруднення повітря шкідливими газами з неприємним запахом [32].

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ – комплекс заходів, що плануються та систематично реалізуються з метою досягнення впевненості в тому, що здійснювані види діяльності відповідають нормам та правилам з безпеки [4].

ЗАБІР ВОДИ – вилучення води з водного об'єкта для використання за допомогою технічних пристроїв або без них [3].

ЗАБРУДНЕННЯ ГЛОБАЛЬНІ – біосферне забруднення навколишнього природного середовища або його складових фізичними, хімічними або біологічними агентами [32].

ЗАБРУДНЕННЯ ДОВКІЛЛЯ – зміна складу навколишнього середовища внаслідок діяльності людини [32].

ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ – змінення складу і властивостей атмосферного повітря в результаті надходження або утворення в ньому фізичних, біологічних факторів і (або) хімічних сполук, що можуть несприятливо впливати на здоров'я людини та стан навколишнього природного середовища [1].

ЗАБРУДНЕННЯ ВОД – надходження до водних об'єктів забруднюючих речовин [3].

ЗАБРУДНЮЮЧА РЕЧОВИНА – речовина хімічного або біологічного походження, що присутня або надходить в атмосферне повітря і може прямо або опосередковано справляти негативний вплив на здоров'я людини та стан навколишнього природного середовища [1].

ЗАБРУДНЮЮЧА РЕЧОВИНА – речовина, яка привноситься у водний об'єкт в результаті господарської діяльності людини [3].

ЗАКРИТТЯ – завершення всіх операцій у визначений час після розміщення радіоактивних відходів у сховищі для захоронення, яке включає остаточні інженерно-технічні або інші роботи, необхідні для приведення сховища до стану, безпечного протягом тривалого часу [4].

ЗАМКНЕНИЙ ВОДНИЙ ОБ’ЄКТ – природна або штучно створена водойма, не зв’язана з іншими водними об’єктами (крім водоносних горизонтів) [3].

ЗАПЛАВНІ ЗЕМЛІ – прибережна територія, що може бути затоплена чи підтоплена під час повені (паводка) [3].

ЗАСМІЧЕННЯ ВОД – привнесення у водні об’єкти сторонніх предметів і матеріалів, що шкідливо впливають на стан вод [3].

ЗАСОБИ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ – засоби вимірювань, вимірювальні системи, матеріальні міри, стандартні зразки та будь-які частини засобів вимірювань або вимірювальних систем, якщо ці частини можуть бути об’єктом спеціальних вимог та окремого оцінювання відповідності [12].

ЗАТВЕРДЖЕННЯ ТИПУ ЗАСОБУ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ – рішення призначеного органу з оцінки відповідності, прийняте на основі звіту про оцінку типу, про те, що тип засобу вимірювальної техніки відповідає встановленим вимогам і може використовуватися у сфері законодавчо регульованої метрології у спосіб, за якого він, як очікується, забезпечить надійні результати вимірювань протягом визначеного періоду часу [12].

ЗАХОДИ ЩОДО ПОМ’ЯКШЕННЯ НАСЛІДКІВ ЗМІНИ КЛІМАТУ – система конкретних дій, стратегій та програм, спрямованих на зменшення вразливості екосистем, населення та економіки до негативних наслідків зміни клімату, зокрема щодо зменшення обсягів антропогенних викидів парникових газів та/або збільшення обсягів їх видалення [18].

ЗАХОРОНЕННЯ ВІДХОДІВ – розміщення відходів на поверхні чи під поверхнею (підземне) землі у спосіб, що не становить загрози здоров’ю людей та навколишньому природному середовищу і не передбачає подальше оброблення відходів [2].

ЗАХОРОНЕННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ – розміщення радіоактивних відходів у сховищі, без наміру їх вилучення, з метою утримання та ізоляції радіоактивних відходів від навколишнього природного середовища [4].

ЗАХОРОНЕННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ – розміщення радіоактивних відходів у сховищі, без наміру їх вилучення, з метою утримання та ізоляції радіоактивних відходів від біосфери [5].

ЗБЕРІГАННЯ ВІДХОДІВ – утримання відходів на об'єктах збирання, у тому числі до їх оброблення, протягом не більше одного року з моменту їх утворення, що є безпечним для здоров'я людей та навколишнього природного середовища відповідно до екологічних та санітарно-епідеміологічних вимог [2].

ЗБЕРІГАННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ – розміщення радіоактивних відходів на об'єкті, на якому забезпечуються їх ізоляція від навколишнього природного середовища, фізичний захист і радіаційний моніторинг, а також можливість подальшого вилучення, переробки, перевезення та захоронення [5].

ЗБИРАННЯ ВІДХОДІВ – операція, що полягає у вилученні, купівлі, накопиченні та зберіганні відходів суб'єктами господарювання у сфері управління відходами, включаючи роздільне збирання, з метою подальшого перевезення відходів на об'єкти оброблення відходів [2].

ЗВІТ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ОБСТЕЖЕННЯ ТЕХНІЧНИХ УСТАНОВОК – документ встановленої форми, в якому визначено показники енергетичної ефективності технічних установок, рекомендації щодо їх підвищення, а також інші відомості, визначені законодавством [17].

ЗВОРОТНЕ ЗАПОВНЕННЯ – операція з відновлення, у результаті якої придатні для цього відходи, що не є небезпечними та/або інертними, використовуються для заповнення гірничих виробок (пустот), рекультивації відпрацьованих гірничих об'єктів, інших ландшафтних робіт, замінюючи при цьому матеріали, які не є відходами [2].

ЗЕЛЕНА КНИГА УКРАЇНИ (ЗКУ) – офіційний документ, у якому зведено відомості про сучасний стан рідкісних, зникаючих і типових природних рослинних угруповань України, що потребують охорони як складова частина біологічного різноманіття [32].

«ЗЕЛЕНИЙ» ТАРИФ – спеціальний тариф, за яким закуповується електрична енергія, вироблена на об'єктах електроенергетики, зокрема на введених в експлуатацію чергах будівництва електричних станцій (пускових комплексах), з альтернативних джерел енергії (а з використанням гідроенергії – лише мікро-, міні- та малими гідроелектростанціями) [6].

ЗЕМЕЛЬНА ЛІСОВА ДІЛЯНКА – земельна ділянка лісового фонду України з визначеними межами, яка надається або вилучається у землекористувача чи власника земельної ділянки для ведення лісового господарства або інших суспільних потреб відповідно до земельного законодавства [13].

ЗЕМЕЛЬНИЙ ДЕРЖАВНИЙ КАДАСТР – сукупність відомостей про природний, господарський та правовий стан земель, що відбиває характеристику землі з погляду її природних, економічних, правових та інших особливостей; включає дані щодо реєстрації землекористувань, обліку кількості і якості земель, бонітування (класифікації) ґрунтів та економічної оцінки земель [32].

ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ – землі, які використовуються або можуть бути використані в різних галузях господарства [32].

ЗЕМЛЕЗНАВСТВО – розділ фізичної географії, що вивчає закономірності географічної оболонки [32].

ЗНЕВОДНЕННЯ – стан, коли організм потерпає від суттєвого зменшення кількості води у тканинах [32].

ЗНЕЗАРАЖЕННЯ ВОДИ – процес зменшення кількості хвороботворних організмів у воді до меж, визначених санітарно-гігієнічними вимогами [32].

ЗНЕПИЛЮВАННЯ – очищення відхідних газів від пилу за допомогою пилоуловлювальних установок-приладів для сепарації пилоподібних домішок і газів [32].

ЗНЕСОЛЕННЯ ВОДИ – процес водопідготовки з метою зниження концентрації розчинених у воді солей до заданої нормативної кількості [32].

ЗМІНА КЛІМАТУ – зміна стану кліматичної системи понад природну мінливість клімату, що прямо чи опосередковано пов'язана з антропогенною діяльністю та спостерігається протягом порівнянних періодів часу [18]. Зміна клімату може впливати на суспільство, економіку та екосистеми. Вона може призводити до екстремальних погодних явищ, втрати біорізноманіття, підвищеного ризику для здоров'я та вимушеного переселення людей [36].

ЗОНА САНІТАРНОЇ ОХОРОНИ – територія і акваторія, де запроваджується особливий санітарно-епідеміологічний режим з метою запобігання погіршення якості води джерел централізованого господарсько-питного водопостачання, а також з метою забезпечення охорони водопровідних споруд [3].

ЗОНА СПОСТЕРЕЖЕННЯ – територія, на якій можливий радіаційний вплив ядерної установки та об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, на населення, що проживає в цій зоні [4].

I

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОБ'ЄКТА ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ – процедура, за результатами виконання якої об'єкт підвищеної небезпеки вважається об'єктом підвищеної небезпеки відповідного класу [7].

ІЄРАРХІЧНІСТЬ БІОСФЕРИ – рівні організації живого [32].

ІЄРАРХІЯ БІОЛОГІЧНА – супідрядність рівнів організації у біологічній системі [32].

ІММОБІЛІЗАЦІЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ – переведення радіоактивних відходів в іншу форму шляхом ствердіння, включення в будь-яку матрицю або вміщення в герметичну оболонку [5].

ІНАДАПТАЦІЯ – непристосованість організмів [32].

ІНВАЗІЯ (У БІОЛОГІЇ) – проникнення видів на нові території, генів в інші геноми, паразитів в тіло хазяїв [32].

ІНВАЗІЙНІ ВИДИ ДЕРЕВ – інтродуковані в Україні види дерев із значною здатністю до неконтрольованого поширення, які розповсюджуються природним шляхом або за допомогою людини і становлять значну загрозу для флори та фауни [13].

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПРОЄКТ – комплекс заходів, затверджений в установленому порядку, для підвищення рівня надійності та забезпечення ефективної роботи систем централізованого водопостачання, який містить зобов'язання суб'єкта господарювання у сфері централізованого водопостачання щодо будівництва (реконструкції, модернізації) об'єктів у цій сфері, поліпшення якості послуг, з відповідними розрахунками та обґрунтуваннями, а також зазначенням джерел фінансування та графіка виконання [15].

ІНДИВІДУАЛЬНІ ТА КОЛЕКТИВНІ УСТАНОВКИ (ПРИСТРОЇ) ПИТНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ – установки (пристрої) для забору води з водного об'єкта або водопровідної мережі та доведення її якості до вимог державних санітарних норм і правил [15].

ІНЕРТНІ ВІДХОДИ – відходи, що не зазнають фізичних, хімічних чи біологічних змін і трансформацій, не розкладаються, не горять, не розкладають, не здійснюють негативного впливу на інші предмети, з якими контактують, та не завдають шкоди здоров'ю людей і не призводять до забруднення навколишнього природного середовища [2].

ІНЖЕНЕРНІ СИСТЕМИ – це комплекс технічних установок та внутрішніх інженерних мереж будівлі (її відокремлених частин), призначених для опалення, охолодження, кондиціонування, вентиляції, постачання гарячої води, освітлення, автоматизації, управління енергоспоживанням чи для поєднання цих функцій [17].

ІНДЕКС – 1) числа, що застосовуються при розв’язуванні порівнянь у теорії чисел; 2) список, показчик, перелік чого-небудь; 3) система умовних позначень (буквених, цифрових), яка вказує місце елемента в сукупності або характеризує стан системи [32].

ІНДЕКС ЯКОСТІ ПОВІТРЯ – індекс якості повітря (Air Quality Index, скорочено AQI) – один із показників забрудненості довкілля, що розраховується на основі вмісту в одиниці об’єму повітря кількох (у класичному варіанті – шести) типів забруднювальних компонентів:

1. Зважених часток діаметром 2,5 нанометра.
2. Зважених часток діаметром 10,0 нанометра.
3. Озону (O₃).
4. Діоксиду азоту (NO₂).
5. Діоксиду сірки (SO₂).
6. Чадного газу (CO).

Оскільки AQI – показник, який у більшості країн не має офіційного статусу, кількість чинників, на підставі яких рахується індекс, може варіюватися і в більший, і в менший бік. Так, досить часто на станціях, призначених для збору даних, відсутнє обладнання, що дає змогу виміряти вміст частинок розміром 2,5 нанометра, – відповідно, цей параметр виключається зі списку. Індекс якості повітря застосовується з 1968 року. Його головне призначення – звернути увагу суспільства на забрудненість довкілля і в такий спосіб підштовхнути як простих людей, так і виконавчі органи до вжиття заходів щодо зниження кількості промислових викидів [33].

ІНДЕКС ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ – категорія, що застосовується ООН для визначення ефективності зусиль тієї чи іншої держави у сфері соціальної політики (рівень доходів населення, тривалість життя, рівень освіти) [32].

ІНСПЕКЦІЙНА ПОВІРКА ЗАСОБІВ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ – повірка засобів вимірювальної техніки, яка проводиться під час здійснення метрологічного нагляду [12].

ІНТРОДУКЦІЯ – штучне введення виду до складу рослинного світу поза межами його природного ареалу [27].

ІСТОТНО ЗМІНЕНИЙ МАСИВ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД – поверхневий водний об’єкт або його частина, природні характеристики якого зазнали істотних змін у результаті діяльності людини [3].

К

КАЛІБРУВАЛЬНА ЛАБОРАТОРІЯ – підприємство, організація або їх відокремлений підрозділ, що здійснює калібрування засобів вимірювальної техніки [12].

КАЛІБРУВАННЯ – сукупність операцій, за допомогою яких за заданих умов на першому етапі встановлюється співвідношення між значеннями величини, що забезпечуються еталонами з притаманними їм невизначеностями вимірювань, та відповідними показами з пов’язаними з ними невизначеностями вимірювань, а на другому етапі ця інформація використовується для встановлення співвідношення для отримання результату вимірювання з показу [12].

КАТАКЛІЗМ – катастрофа, руйнівний переворот, природна аномалія [32].

КАТАСТРОФА – велика за масштабами аварія чи інша подія, що призводить до тяжких (або незворотних) наслідків [32].

КАТАСТРОФА ГУМАНІТАРНА – порушення усталеного життя значної групи людей (верстви, громади, нації) внаслідок різкого обмеження нормального забезпечення, що виникає як результат воєнних дій, природних стихійних лих, техногенних аварій, економічних і політичних блоkad та спричиняє повну втрату засобів до існування і загибель цивільного населення. Надзвичайне кризове, здебільшого незворотне явище [32].

КАТАСТРОФА ЕКОЛОГІЧНА – негативна зміна екологічної рівноваги до стану зникнення умов існування живого організму, популяції, виду, біосфери.

Здебільшого швидка, руйнівна, незворотна подія, пов'язана з нанесенням шкоди екосистемам і біологічному різноманіттю, що супроводжується загибеллю біоти (включно з людьми). Екологічній катастрофі може передувати екологічна криза, за якої зміна рівноваги в екосистемах відбувається поступово. Якщо не вживати послідовних стабілізаційних заходів, тривалі деструктивні кризові процеси призводять до незворотних катастрофічних змін для довкілля і здоров'я людей. Для природи кризові явища є однією з рушійних сил її еволюції. Екологічні кризи і катастрофи природного походження минулих геологічних епох є об'єктами дослідження палеонтології та палеогеографії [32].

КАТЕГОРІЯ ЗАКОНОДАВЧО РЕГУЛЬОВАНИХ ЗАСОБІВ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ – сукупність законодавчо регульованих засобів вимірювальної техніки того самого призначення [12].

КВАЗІПРАЛІСИ – умовно пралісові екосистеми, в яких відбувся незначний тимчасовий антропогенний вплив, що не змінив природної структури лісостанів і при припиненні якого натуральний стан екосистем повністю відтворюється протягом короткого періоду [13].

КІЛЬКІСНИЙ СТАН МАСИВУ ПІДЗЕМНИХ ВОД – показник впливу забору води на масив підземних вод [3].

КІНЦЕВЕ СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГІЇ – обсяг енергії, що постачається споживачам у секторах промисловості, транспорту, надання послуг, сільського господарства та житловому секторі, крім енергії, яка постачається для процесів її перетворення або трансформації та власного споживання енергетичного сектору [8].

КЛАС ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ БУДІВЛІ – позначення (маркування) властивості будівлі, що відповідає розрахунковому рівню енергетичної ефективності будівлі, визначене за інтервалом значень загального показника енергетичної ефективності, що встановлюється відповідно до вимог законодавства у сфері енергетичної ефективності будівель [17].

КЛІМАТИЧНА НЕЙТРАЛЬНІСТЬ – стан, за якого загальний обсяг антропогенних викидів парникових газів дорівнює або компенсується загальним обсягом видалених парникових газів [18].

КОГЕНЕРАЦІЙНА УСТАНОВКА – комплекс обладнання, що працює у спосіб комбінованого виробництва електричної та теплової енергії або перетворює скидний енергетичний потенціал технологічних процесів в електричну та теплову енергію [11].

КОНДИЦІОНОВАНА (ОПАЛЮВАНА) ПЛОЩА – загальна площа підлоги приміщень будівлі, що опалюється (охолоджується) до температури повітря згідно із встановленими вимогами [17].

КОНДИЦІОНУВАННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ – операції з підготовки радіоактивних відходів для перевезення, зберігання та захоронення. Кондиціонування може здійснюватися шляхом поміщення радіоактивних відходів у контейнер або шляхом їх іммобілізації [5].

КОНТРОЛЬНИЙ СТВОР ВОДНОГО ОБ’ЄКТА – поперечний перетин водного об’єкта, у якому здійснюється контроль за якістю води [15].

КОНТРОЛЬОВАНА ЕМІСІЯ ГАЗУ (МЕТАНУ) ВУГІЛЬНИХ РОДОВИЩ – виділення газу (метану) з вугільних родовищ у навколишнє природне середовище внаслідок здійснення господарської діяльності за умов дотримання вимог щодо охорони навколишнього природного середовища [16].

КОРИСТУВАЧІ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ – спеціалізовані мисливські господарства, інші підприємства, установи та організації, в яких створені спеціалізовані підрозділи для ведення мисливського господарства з наданням в їх користування мисливських угідь [25].

КРИТЕРІЇ ПРИЙМАННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ НА ЗАХОРОНЕННЯ – кількісні параметри (характеристики) радіоактивних відходів або якісні вимоги, визначені експлуатуючою організацією (оператором) сховища для захоронення радіоактивних відходів і узгоджені органом державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки, згідно з якими радіоактивні відходи приймаються на захоронення [5].

КРИТЕРІЇ СТАЛОСТІ – вимоги, яким відповідають рідкі біопалива (біокомпоненти) та біогаз, призначені для використання у галузі транспорту, зокрема показникам скорочення обсягів викидів парникових газів від використання зазначених видів біопалива та заборони використання окремих земельних ділянок для отримання сировини, необхідної для виробництва таких видів біопалива [14].

Л

ЛИМАН – затоплена водами моря пригирлова частина річкової долини або балки [3].

ЛІМІТ ВИКОРИСТАННЯ ВОДИ – граничний обсяг використання води, який встановлюється дозволом на спеціальне водокористування [3].

ЛІМІТ ДОЗИ ОПРОМІНЕННЯ – величина ефективної та/або еквівалентної дози опромінення людини за рік, встановлена цим Законом та нормами радіаційної безпеки, які не повинні перевищуватися для окремої особи [23].

ЛІМІТ ЗАБОРУ ВОДИ – граничний обсяг забору води з водних об'єктів, який встановлюється в дозволі на спеціальне водокористування [3].

ЛІМІТ СКИДУ ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН – граничний обсяг скиду забруднюючих речовин у поверхневі водні об'єкти, який встановлюється в дозволі на спеціальне водокористування [3].

ЛІС – тип природних комплексів (екосистема), у якому поєднуються переважно деревна та чагарникова рослинність з відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємопов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище [13].

ЛІСОВА ДІЛЯНКА – ділянка лісового фонду України з визначеними межами, виділена для ведення лісового господарства та використання лісових ресурсів без вилучення її у землекористувача або власника землі [13].

ЛІСОВІ ВІДНОСИНИ – суспільні відносини, які стосуються володіння, користування та розпоряджання лісами і спрямовуються на забезпечення охорони, відтворення та сталого використання лісових ресурсів з урахуванням екологічних, економічних, соціальних та інших інтересів суспільства [13].

М

МАГІСТРАЛЬНА ТЕПЛОВА МЕРЕЖА – комплекс трубопроводів і споруд, що забезпечують транспортування теплоносія від джерела теплової енергії до місцевої (розподільчої) теплової мережі [11].

МАЛА ГІДРОЕЛЕКТРОСТАНЦІЯ – електрична станція, що виробляє електричну енергію за рахунок використання гідроенергії, встановлена потужність якої становить більше 1 МВт, але не перевищує 10 МВт [6].

МАЛОВОДДЯ – період (фаза) гідрологічного режиму водного об'єкта, при якому спостерігається зменшення його водності, внаслідок чого погіршуються умови забезпечення потреб у водних ресурсах [3].

МАСИВ ПІДЗЕМНИХ ВОД – підземний водний об'єкт або його частина [3].

МАСИВ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД – поверхневий водний об'єкт або його частина [3].

МЕДИЧНІ ВІДХОДИ – відходи, що утворюються внаслідок здійснення діяльності з медичного обслуговування або ветеринарної практики, здійснення експертиз та досліджень у сфері охорони здоров'я, ветеринарної медицини, у тому числі наукових або дослідницьких робіт [2].

МЕЖЕНЬ (МЕЖЕННИЙ ПЕРІОД) – період річного циклу, протягом якого спостерігається низька водність [3].

МЕТРОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ – діяльність, пов'язана із забезпеченням єдності вимірювань [12].

МЕТРОЛОГІЧНА ПРОСТЕЖУВАНІСТЬ (ПРОСТЕЖУВАНІСТЬ) – властивість результату вимірювань, яка полягає в тому, що цей результат може бути пов’язаний з еталоном через задокументований нерозривний ланцюг калібрувань, кожне з яких робить свій внесок у невизначеність вимірювання [12].

МЕТРОЛОГІЯ – наука про вимірювання та їх застосування [12].

МИСЛИВСТВО – вид спеціального використання тваринного світу шляхом добування мисливських тварин, що перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах у межах мисливських угідь [25].

МИСЛИВСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК ГАЛУЗЬ – сфера суспільного виробництва, основними завданнями якого є охорона, регулювання чисельності диких тварин, використання та відтворення мисливських тварин, надання послуг мисливцям щодо здійснення полювання, розвиток мисливського собаківництва [25].

МИСЛИВСЬКЕ СОБАКІВНИЦТВО – діяльність, пов’язана з розведенням, вирощуванням, утриманням, обліком, підготовкою до полювання та використанням для потреб мисливців собак мисливських порід [25].

МИСЛИВСЬКІ ТВАРИНИ – дикі звірі та птахи, що можуть бути об’єктами полювання [25].

МИСЛИВСЬКІ ТРОФЕЇ – відповідним чином оброблені частини мисливських тварин (шкури, роги, черепа, ікла тощо), добуті шляхом полювання, які використовуються у наукових, естетичних, культурних та освітніх цілях [25].

МИСЛИВСЬКІ УГІДДЯ ДЕРЖАВНОГО МИСЛИВСЬКОГО РЕЗЕРВУ (АБО ЗАПАСУ) – мисливські угіддя, які не закріплені за певними користувачами або звільнилися за рахунок позбавлення права користування, охорона яких та регулювання чисельності тварин на яких здійснюються безпосередньо центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері мисливського господарства [25].

МИСЛИВСЬКІ УГІДДЯ – ділянки суші та водного простору, на яких перебувають мисливські тварини і які можуть бути використані для ведення мисливського господарства [25].

МІЖНАРОДНА СХЕМА СЕРТИФІКАЦІЇ – визнана Європейською Комісією система підтвердження відповідності біометану критеріям сталості, у тому числі добровільна [14].

МІЖУРЯДОВА ГРУПА ЕКСПЕРТІВ З ПИТАНЬ ЗМІНИ КЛІМАТУ – міжнародний науковий орган, створений Програмою Організації Об'єднаних Націй з довкілля та Всесвітньою метеорологічною організацією з метою систематичного оцінювання наукових, технічних та соціоекономічних аспектів зміни клімату, а також розроблення наукових рекомендацій щодо зменшення ризиків та адаптації до зміни клімату [18].

МІКРОГІДРОЕЛЕКТРОСТАНЦІЯ – електрична станція, що виробляє електричну енергію за рахунок використання гідроенергії, встановлена потужність якої не перевищує 200 кВт [6].

МІНІГІДРОЕЛЕКТРОСТАНЦІЯ – електрична станція, що виробляє електричну енергію за рахунок використання гідроенергії, встановлена потужність якої становить більше 200 кВт, але не перевищує 1 МВт [6].

МІНІМАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ БУДІВЕЛЬ – вимоги до показників енергетичної ефективності будівель, інженерних систем та їх елементів, теплотехнічних характеристик огорожувальних конструкцій [17].

МІСЦЕВИЙ ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПЛАН – документ стратегічного планування, що затверджується органом місцевого самоврядування, який визначає на місцевому рівні довгострокові цілі сталого енергетичного розвитку певної території та об'єктів у межах такої території і містить обґрунтовані заходи, спрямовані на їх досягнення, з урахуванням національних цілей, з енергоефективності, скорочення викидів парникових газів, розвитку відновлюваних джерел енергії та інших цілей, які пов'язані з використанням енергії [8].

МІСЦЯ МАСОВОГО ВІДПОЧИНКУ НАСЕЛЕННЯ НА ВОДНИХ ОБ'ЄКТАХ – визначені органами місцевого самоврядування у встановленому законом порядку водні об'єкти (їх частини) та прилеглі до них земельні ділянки, острови, пляжні зони, призначені для організованого відпочинку населення [3].

МОНІТОРИНГ ВОД – система спостережень, збирання, обробки, збереження та аналізу інформації про стан водних об'єктів, прогнозування його змін та розробки науково обгрунтованих рекомендацій для прийняття відповідних рішень [3].

МОНОФУНКЦІОНАЛЬНІ МІСТА – супутники ядерних установок та підприємств з видобування і переробки уранових руд – адміністративно-територіальні одиниці, спеціалізація праці населення в яких визначається підприємствами, що експлуатують ядерні установки та уранові об'єкти [4].

Н

НАДРА – частина земної кори, що розташована під поверхнею суші та дном водоймищ і простягається до глибин, доступних для геологічного вивчення та освоєння [22].

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [20].

НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ АНТРОПОГЕННИХ ВИКИДІВ ІЗ ДЖЕРЕЛ ВИКИДІВ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ ТА ВИДАЛЕННЯ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ ПОГЛИНАЧАМИ – система інституційної взаємодії, правових та процедурних механізмів, створена для оцінки антропогенних викидів парникових газів та видалення парникових газів поглиначами, а також для підготовки звітності та архівного зберігання даних інвентаризації [18].

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЗВІТ ПРО ІНВЕНТАРИЗАЦІЮ АНТРОПОГЕННИХ ВИКИДІВ ІЗ ДЖЕРЕЛ ВИКИДІВ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ ТА ВИДАЛЕННЯ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ ПОГЛИНАЧАМИ – щорічний звіт, що містить кількісну та якісну інформацію про інвентаризацію антропогенних викидів парникових газів та видалення парникових газів поглиначами для оцінки ефективності політик та заходів щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та є результатом функціонування національної системи інвентаризації антропогенних викидів із джерел викидів парникових газів та видалення парникових газів поглиначами [18].

НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ УКРАЇНИ – життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян [20].

НАЦІОНАЛЬНО ВИЗНАЧЕНИЙ ВНЕСОК УКРАЇНИ ДО ПАРИЗЬКОЇ УГОДИ – зобов'язання України щодо глобального реагування на зміну клімату, що полягають у здійсненні заходів для досягнення мети, визначеної Рамковою конвенцією Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату та Паризькою угодою [18].

НЕБЕЗПЕЧНА РЕЧОВИНА – речовина або суміш речовин, що має хімічні, токсичні, вибухові, окислювальні, горючі властивості, безпосередня чи опосередкована дія якої може призвести до загибелі, гострих чи хронічних захворювань або отруєння людей чи до забруднення навколишнього природного середовища [7].

НЕБЕЗПЕЧНІ ВІДХОДИ – відходи, що мають одну чи більше властивостей, що роблять їх небезпечними [2].

НЕЗАКОННО ДОБУТА ПРОДУКЦІЯ ПОЛЮВАННЯ – дика тварина чи її частина, добута (відловлена) чи набута будь-яким іншим шляхом з порушенням вимог цього Закону чи інших нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до нього, що регулюють відносини у сфері користування природними ресурсами України [25].

НЕЗАЛЕЖНИЙ АУДИТ – перевірка точності, надійності поданої інформації та систем, що використовуються суб'єктом господарювання для забезпечення відповідності рідкого біопалива (біокомпонентів) та біогазу, призначених для використання у галузі транспорту, критеріям сталості, що проводиться за добровільною схемою сертифікації, визнаною Європейською Комісією, з дотриманням законодавства України [14].

НЕКОНТРОЛЬОВАНА ЕМІСІЯ ГАЗУ (МЕТАНУ) З ВУГІЛЬНИХ РОДОВИЩ – виділення газу (метану) вугільних родовищ у навколишнє природне середовище, не пов'язане із здійсненням господарської діяльності [16].

НЕОРГАНІЗОВАНЕ СТАЦІОНАРНЕ ДЖЕРЕЛО ВИКИДУ – джерело викиду, з якого забруднюючі речовини надходять в атмосферне повітря у вигляді ненаправлених потоків та яке не оснащене спеціальними спорудами для відведення пилогазоповітряної суміші [1].

НЕТРАДИЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА ТА ВИДИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СИРОВИНИ – сировина рослинного походження, відходи, тверді горючі речовини, інші природні і штучні джерела та види енергетичної сировини, у тому числі нафтові, газові, газоконденсатні і нафтогазоконденсатні вичерпані, непромислового значення та техногенні родовища, важкі сорти нафти, природні бітуми, газонасичені води, газогідрати тощо, виробництво (видобуток) і переробка яких потребують застосування новітніх технологій і які не використовуються для виробництва (видобутку) традиційних видів палива [14].

НЕЦЕНТРАЛІЗОВАНЕ ПИТНЕ ВОДОПОСТАЧАННЯ – забезпечення індивідуальних споживачів питною водою з джерел питного водопостачання, за допомогою пунктів розливу води (в тому числі пересувних), застосування

установок (пристроїв) підготовки питної води та постачання фасованої питної води [15].

НОРМА ВІДСТРІЛУ – встановлена кількість мисливських тварин, дозволена для добування одним мисливцем за визначений строк полювання [25].

НИЗЬКОВУГЛЕЦЕВИЙ РОЗВИТОК – соціально-економічний розвиток держави, що спрямовується на забезпечення сталості, збереження природних ресурсів, пом'якшення наслідків зміни клімату, справедливого доступу кожного члена суспільства до ресурсів в умовах екологічної та економічної цілісності та підвищення рівня життя населення, а також характеризується поступовим зменшенням обсягів антропогенних викидів парникових газів та збільшенням обсягів видалення парникових газів поглиначами з метою досягнення кліматичної нейтральності [18].

НОРМАТИВ ВМІСТУ ЗАБРУДНЮЮЧОЇ РЕЧОВИНИ У ВІДПРАЦЬОВАНИХ ГАЗАХ ТА ВПЛИВУ ФІЗИЧНИХ ФАКТОРІВ ПЕРЕСУВНОГО ДЖЕРЕЛА – гранично допустима кількість забруднюючої речовини у відпрацьованих газах пересувного джерела, що відводиться в атмосферне повітря [1].

НОРМАТИВ ГРАНИЧНО ДОПУСТИМОГО ВИКИДУ ЗАБРУДНЮЮЧОЇ РЕЧОВИНИ СТАЦІОНАРНОГО ДЖЕРЕЛА – гранично допустимий викид забруднюючої речовини або суміші цих речовин в атмосферне повітря від стаціонарного джерела викиду [1].

НОРМАТИВ ГРАНИЧНО ДОПУСТИМОГО ВПЛИВУ ФІЗИЧНИХ ТА БІОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ СТАЦІОНАРНИХ ДЖЕРЕЛ – норматив, який встановлюється для кожного стаціонарного джерела акустичного, електромагнітного, іонізуючого та інших фізичних і біологічних факторів на рівні, за якого фізичний та біологічний вплив усіх джерел у цьому районі з урахуванням перспектив його розвитку в період терміну дії встановленого нормативу не призведе до перевищення нормативів екологічної безпеки атмосферного повітря (за найбільш суворим нормативом) [1].

НОРМАТИВ ЯКОСТІ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ – критерій якості атмосферного повітря, який відображає гранично допустимий максимальний вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі і при якому відсутній негативний вплив на здоров'я людини та стан навколишнього природного середовища [1].

НОРМАТИВИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ – група нормативів, дотримання яких запобігає виникненню небезпеки для здоров'я людини та стану навколишнього природного середовища від впливу шкідливих чинників атмосферного повітря [1].

НОРМАТИВИ ПИТНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ – розрахункова кількість питної води, яка необхідна для забезпечення питних, фізіологічних, санітарно-гігієнічних та побутових потреб однієї людини протягом доби у конкретному населеному пункті, на окремому об'єкті або транспортному засобі при нормальному функціонуванні систем питного водопостачання, при їх порушенні та при надзвичайних ситуаціях техногенного або природного характеру [15].

О

ОБ'ЄКТ ОБРОБЛЕННЯ ВІДХОДІВ – установка, інженерна споруда або інший об'єкт, що використовується для здійснення операцій з відновлення або видалення відходів [2].

ОБ'ЄКТ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ – єдиний майновий комплекс підприємства, що включає будь-які будівлі, виробництва (цехи, відділення, виробничі дільниці), окреме обладнання та джерела небезпеки, розташовані в межах території такого об'єкта, який за результатами ідентифікації об'єктів підвищеної небезпеки вважається об'єктом підвищеної небезпеки відповідного класу [7].

ОБ’ЄКТ, ПРИЗНАЧЕНИЙ ДЛЯ ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ – споруда, приміщення або обладнання, призначені для оперування, обробки, в тому числі попередньої, кондиціонування, перевезення, зберігання чи захоронення радіоактивних відходів, а також ядерна установка в процесі зняття з експлуатації після визнання її установкою для поводження з радіоактивними відходами [4].

ОБ’ЄКТ, ПРИЗНАЧЕНИЙ ДЛЯ ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ – споруда, приміщення або обладнання, призначене для збирання, перевезення, переробки, зберігання або захоронення радіоактивних відходів, а також ядерна установка у процесі зняття з експлуатації після визнання її установкою для поводження з радіоактивними відходами [5].

ОБ’ЄКТИ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ – енергогенеруюче та інше обладнання, що виробляє енергію за рахунок використання альтернативних джерел енергії, частка яких становить не менш як 50 відсотків від встановленої потужності всіх задіяних на об’єкті джерел енергії [6].

ОБ’ЄКТИ РОСЛИННОГО СВІТУ – дикорослі та інші несільськогосподарського призначення судинні рослини, мохоподібні, водорості, лишайники, а також гриби на всіх стадіях розвитку та утворені ними природні угруповання [27].

ОБ’ЄКТИ У СФЕРІ ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ – теплогенеруючі станції чи установки, теплові електростанції, теплоелектроцентралі, котельні, когенераційні установки, теплові мережі, які призначені для виробництва і транспортування теплової енергії, а також об’єкти та споруди, основне і допоміжне обладнання, що використовуються для забезпечення безпечної та надійної експлуатації теплових мереж [11].

ОБРОБКА РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ – операції, пов’язані із забезпеченням безпеки або економії коштів шляхом зміни характеристик радіоактивних відходів [5].

ОБРОБЛЕННЯ ВІДХОДІВ – операція з відновлення або видалення відходів, включаючи підготовку відходів до таких операцій [2].

ОБСТЕЖЕННЯ ТЕХНІЧНИХ УСТАНОВОК – проведення збору та аналізу інформації про фактичний стан технічних установок, за результатами якого встановлюються фактичні показники енергетичної ефективності таких установок та визначається їх відповідність встановленим вимогам [17].

ОЗЕРО – природна западина суші, заповнена прісними або солоними водами [3].

ОПЕРАТОР – юридична особа або фізична особа - підприємець, яка експлуатує (планує експлуатувати) хоча б один об'єкт підвищеної небезпеки [7].

ОПЕРАЦІЇ З УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ – збирання, перевезення, відновлення та видалення відходів [2].

ОПРОМІНЕННЯ НАСЕЛЕННЯ – опромінення, якого зазнає (зазнала) людина від ядерних установок і джерел іонізуючого випромінювання, за винятком професійного і медичного опромінення та опромінення, зумовленого місцевим природним радіаційним фоном [23].

ОПРОМІНЕННЯ ПРОФЕСІЙНЕ – опромінення персоналу, стажерів та здобувачів освіти, інших працівників, залучених до роботи на об'єктах, на яких провадиться практична діяльність, під час роботи цих працівників з джерелами іонізуючого випромінювання [23].

ОПРОМІНЕННЯ – вплив на людину іонізуючого випромінювання, яке може бути зовнішнім опроміненням внаслідок практичної діяльності від джерел іонізуючого випромінювання поза тілом людини або внутрішнім опроміненням від джерел іонізуючого випромінювання, які знаходяться всередині тіла людини [23].

ОРГАНІЗОВАНЕ СТАЦІОНАРНЕ ДЖЕРЕЛО ВИКИДУ – джерело викиду, з якого забруднюючі речовини надходять в атмосферне повітря через спеціально споруджені газоходи, димові труби, аераційні ліхтарі або інші споруди для відведення пилогазоповітряної суміші [1].

ОХОРОНА АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ – система заходів, пов’язаних із збереженням, поліпшенням та відновленням стану атмосферного повітря, запобіганням та зниженням рівня його забруднення та впливу на нього хімічних сполук, фізичних та біологічних факторів [1].

ОХОРОНА ПРАЦІ – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров’я і працездатності людини у процесі трудової діяльності [10].

ОХОРОННА ЗОНА ТЕПЛОВИХ МЕРЕЖ – землі вздовж теплових мереж для забезпечення нормальних умов їх експлуатації, запобігання ушкодженню, а також для зменшення їх негативного впливу на людей, суміжні землі, природні об’єкти та довкілля [11].

II

ПАЛИВО МОТОРНЕ АЛЬТЕРНАТИВНЕ – паливо, отримане в результаті змішування палива, одержаного з нафтової сировини, з біокомпонентами, або рідке біопаливо, за умови що загальний масовий вміст кисню у бензинах перевищує 3,7%, а об’ємний вміст моноалкільних естерів жирних кислот у дизельному паливі перевищує 7% [14].

ПАЛИВО МОТОРНЕ – паливо, отримане з нафтової сировини або в результаті змішування палива, одержаного з нафтової сировини, з біокомпонентами, за умови що загальний масовий вміст кисню у бензинах не перевищує 3,7%, а об’ємний вміст моноалкільних естерів жирних кислот у дизельному паливі не перевищує 7% [14].

ПАРНИКОВИЙ ГАЗ – газоподібна складова атмосфери як природного, так і антропогенного походження, що поглинає і перевипромінює інфрачервоне випромінювання [18].

ПАРНИКОВІ ГАЗИ – газы, а саме: двоокис вуглецю (CO_2), метан (CH_4), закис азоту (N_2O), гідрофторвуглеці (ГФВ), перфторвуглеці (ПФВ), гексафторид сірки (SF_6) та інші газоподібні складові атмосфери, які поглинають та випромінюють інфрачервоне випромінювання [19].

ПАРНИКОВИЙ ЕФЕКТ – збільшення температури Землі внаслідок накопичення вуглекислого газу в атмосфері [32].

ПАРТІЯ ВИРОЩЕНИХ ЖИВОЇ РИБИ АБО ІНШИХ ВОДНИХ ЖИВИХ РЕСУРСІВ – цілкість риби або інших водних живих ресурсів, вирощених в окремому ставку, іншому водному об'єкті (його ділянці), незалежно від об'єму води в них та їх площі [39].

ПАРТІЯ ПРОДУКТІВ ЛОВУ – кількість продуктів лову одного найменування, гатунку, одного суб'єкта господарювання, вилучених у період не більше п'яти найближчих дат і оформлених одним документом про якість [39].

ПАРТІЯ ХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ – кількість продукції одного найменування, гатунку, одного суб'єкта господарювання, виробленої в період не більше п'яти найближчих дат. Партія не повинна перевищувати вантажопідйомності спеціально обладнаних: одного залізничного вагона, одного трюму рибальського судна, танкера або цистерни тощо [39].

ПЕРЕРОБНЕ ВИРОБНИЦТВО – комплекс будівель, механізмів, технологічних процесів тощо для здійснення переробки продуктів лову [39].

ПЕРЕРОБКА ПРОДУКТІВ ЛОВУ – розбирання, охолодження, заморожування, копчення, соління, маринування, сушіння, в'ялення, консервування, фасування, нагрівання чи поєднання цих процесів [39].

ПРЕСЕРВИ – солоний продукт з риби, інших водних живих ресурсів з додаванням консервантів чи антисептиків, розфасованих у герметизовану тару, що підлягає зберіганню при температурі від 0 град. С до мінус 15 град. С [39].

ПРОДУКТИ ЛОВУ - вилучені риба та інші водні живі ресурси [39].

ПЕРВИННА ЕНЕРГІЯ – енергія з відновлюваних і невідновлюваних джерел, яка не пройшла процес перетворення чи трансформації [8].

ПЕРВИННЕ СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГІЇ – валовий (сукупний) обсяг спожитої енергії в країні, крім енергії, що використовується для задоволення неенергетичних потреб [8].

ПЕРВИННИЙ ЕТАЛОН – еталон, установлений з використанням первинної референтної методики вимірювань або створений як артефакт, обраний за угодою [12].

ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВІДХОДІВ – операція, що полягає у транспортуванні відходів від місця їх утворення до об'єкта оброблення відходів, а також від одного місця/об'єкта до іншого [2].

ПЕРЕВЕЗЕННЯ – діяльність, пов'язана з підготовкою, завантаженням, відправленням, транспортуванням, включаючи транзитне зберігання, розвантаження і приймання в кінцевому пункті призначення вантажів радіоактивних матеріалів і упаковок [4].

ПЕРЕРОБКА РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ – будь-яка операція, яка змінює характеристики радіоактивних відходів, зокрема попередня обробка та кондиціонування [5].

ПЕРЕРОЗПОДІЛ ВОДНИХ РЕСУРСІВ – подача (перекачування) води з одного річкового басейну в інший або в межах одного річкового басейну для забезпечення потреб у водних ресурсах водокористувачів маловодних регіонів [3].

ПЕРЕХІДНІ ВОДИ – поверхневі води у межах гирлової ділянки річки, а також лиманів, де відбувається змішування прісних та солоних вод [3].

ПЕРІОДИЧНА ПОВІРКА ЗАСОБІВ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ – повірка, що проводиться протягом періоду експлуатації засобів вимірювальної техніки через встановлений проміжок часу (міжповірочний інтервал) [12].

ПИТНЕ ВОДОПОСТАЧАННЯ – діяльність, пов'язана з виробництвом, транспортуванням та постачанням питної води споживачам питної води, охороною джерел та систем питного водопостачання [15].

ПИТНА ВОДА – вода, призначена для споживання людиною (водопровідна, фасована, з бюветів, пунктів розливу, шахтних колодязів та каптажів джерел), для використання споживачами для задоволення фізіологічних, санітарно-гігієнічних, побутових та господарських потреб, а також для виробництва продукції, що потребує її використання, склад якої за органолептичними, мікробіологічними, паразитологічними, хімічними, фізичними та радіаційними показниками відповідає гігієнічним вимогам. Питна вода не вважається харчовим продуктом в системі питного водопостачання та в пунктах відповідності якості питної води [15].

ПІДГОТОВКА ВІДХОДІВ ДО ПОВТОРНОГО ВИКОРИСТАННЯ – проведення операцій з відновлення (перевірка, очищення або ремонт), після яких речовини, предмети та/або їх складові (компоненти), які були відходами, можуть бути використані повторно без будь-якого іншого оброблення [2].

ПІДПРИЄМСТВО ПИТНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ – суб'єкт господарювання, що здійснює експлуатацію об'єктів централізованого питного водопостачання, забезпечує населення питною водою за допомогою пунктів розливу (в тому числі пересувних), застосування установок (пристроїв) підготовки питної води та/або виробництво фасованої питної води [15].

ПЛАН ДІЙ СТАЛОГО ЕНЕРГЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ТА КЛІМАТУ – документ стратегічного планування, що може розроблятися на замовлення органу місцевого самоврядування і визначає довгострокові цілі сталого енергетичного розвитку територіальної громади (у тому числі об'єктів на відповідній території) та економічно обґрунтовані заходи, спрямовані на досягнення національної цілі з енергоефективності [8].

ПЛАН УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЗАТОПЛЕННЯ – документ, що містить аналіз попередніх затоплень та комплекс заходів, спрямованих на запобігання, захист, підготовку, прогнозування і систему раннього попередження для окремих територій у межах району річкового басейну [3].

ПЛАН УПРАВЛІННЯ РІЧКОВИМ БАСЕЙНОМ – документ, що містить аналіз стану та комплекс заходів для досягнення цілей, визначених для кожного району річкового басейну у встановлені строки [3].

ПЛАНОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ – планована господарська діяльність, що включає будівництво, реконструкцію, технічне переоснащення, розширення, перепрофілювання, ліквідацію (демонтаж) об'єктів, інше втручання в природне середовище; планована діяльність не включає реконструкцію, технічне переоснащення, капітальний ремонт, розширення, перепрофілювання об'єктів, інші втручання в природне середовище, які не справляють значного впливу на довкілля відповідно до критеріїв [28], затверджених Кабінетом Міністрів України [26].

ПЛЯЖНА ЗОНА – прилегла до урізу води частина прибережної захисної смуги уздовж морів, навколо морських заток і лиманів з режимом обмеженої господарської діяльності [3].

ПОБУТОВІ ВІДХОДИ – змішані та/або роздільно зібрані відходи від домогосподарств, включаючи відходи паперу, картону, скла, пластику, деревини, текстилю, металу, упаковки, біовідходи, відходи електричного та електронного обладнання, відходи батарей та акумуляторів, небезпечні відходи у складі побутових, великогабаритні та ремонтні відходи, а також змішані та/або роздільно зібрані відходи з інших джерел, якщо ці відходи подібні за своїм складом до відходів домогосподарств. Побутові відходи не включають відходи промисловості, сільського і лісового господарства, рибальства та аквакультури, резервуарів для септиків, каналізаційних мереж та відходи їх оброблення, включаючи осад стічних вод, транспортні засоби, строк експлуатації яких закінчився, відходи будівництва та знесення, вуличний змет, медичні відходи [2].

ПОВЕРХНЕВЕ СХОВИЩЕ ДЛЯ ЗАХОРОНЕННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ – сховище, облаштоване у споруді, траншеях або на поверхні землі, з простими інженерними бар'єрами, що забезпечують утримання та ізоляцію радіоактивних відходів від біосфери [5].

ПОВІРКА ЗАСОБІВ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ – сукупність операцій, що включає перевірку та маркування та/або видачу документа про повірку засобу вимірювальної техніки, які встановлюють і підтверджують, що зазначений засіб відповідає встановленим вимогам [12].

ПОВІРОЧНА ЛАБОРАТОРІЯ – підприємство чи організація або їх відокремлений підрозділ, що проводить повірку засобів вимірювальної техніки [12].

ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ – всі види діяльності (включаючи діяльність, пов'язану із зняттям з експлуатації), що стосуються оперування, обробки, в тому числі попередньої, кондиціонування, перевезення, зберігання чи захоронення радіоактивних відходів [4].

ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ – всі види діяльності (включаючи діяльність, пов'язану із зняттям з експлуатації), що стосуються оперування, попередньої обробки, обробки, кондиціонування, перевезення, зберігання чи захоронення радіоактивних відходів [5].

ПОВТОРНА ПЕРЕВІРКА – перевірка, що проводиться для встановлення факту усунення порушення метрологічних вимог, наведених у відповідному приписі [12].

ПОВТОРНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПРОДУКЦІЇ – будь-яка операція, після проведення якої продукція або її складові (компоненти), що не є відходами, повторно використовуються з тією самою метою, для якої вони були призначені [2].

ПОГЛИНАННЯ – процес видалення парникового газу, аерозолю або прекурсору парникового газу з атмосферного повітря поглиначем [18].

ПОГЛИНАЧ – процес, вид діяльності або механізм, що забезпечує видалення парникового газу, аерозолі або прекурсору парникового газу з атмосферного повітря [18].

ПОЗАЧЕРГОВА ПОВІРКА ЗАСОБІВ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ – повірка засобів вимірювальної техніки, що проводиться у таких випадках: за потреби заявника пересвідчитися у придатності засобів вимірювальної техніки до застосування; у разі пошкодження відбитка повірочного тавра, а якщо таке тавро не передбачено – у разі втрати свідоцтва про повірку; робочий еталон – еталон, який використовується для регулярних калібрувань або повірки засобів вимірювальної техніки [12].

ПОЛІГОН – місце захоронення відходів, призначене для їх розміщення на поверхні чи під поверхнею (підземне) землі, включаючи: внутрішні місця для видалення відходів, на яких утворювач відходів – суб'єкт господарювання здійснює видалення власних відходів на місці утворення; постійні місця, на яких відходи розміщуються понад один рік [2].

ПОЗИТИВНИЙ ЕФЕКТ ВІД ВИРОБНИЦТВА ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ З ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ – формування частки національно визначеного внеску України щодо скорочення обсягів викидів парникових газів [6].

ПОЛІТИКА ЗАПОБІГАННЯ АВАРІЯМ НА ОБ'ЄКТІ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ – внутрішній документ, в якому оператор з урахуванням вимог законів викладає порядок дій, спрямований на забезпечення безпеки у сфері діяльності, пов'язаної з об'єктом підвищеної небезпеки [7].

ПОЛЮВАННЯ – дії людини, спрямовані на вистежування, переслідування з метою добування і саме добування (відстріл, відлов) мисливських тварин, що перебувають у стані природної волі або утримуються в напіввільних умовах [25].

ПОМ'ЯКШЕННЯ НАСЛІДКІВ ЗМІНИ КЛІМАТУ – процес, спрямований на зменшення обсягів антропогенних викидів парникових газів, збільшення обсягів видалення парникових газів поглиначами та мінімізацію інших факторів, що спричиняють глобальне потепління, з метою зменшення впливу на зміну клімату [18].

ПОПЕРЕДНЯ ОБРОБКА РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ – дезактивація, збирання, сортування радіоактивних відходів [5].

ПОРОГОВА МАСА НЕБЕЗПЕЧНИХ РЕЧОВИН – нормативно встановлена або розрахована маса окремої небезпечної речовини або категорії небезпечних речовин чи сумарна маса небезпечних речовин різних категорій, залежно від кількості якої визначається відповідний клас об'єкта підвищеної небезпеки [7].

ПОСЛУГА З УПРАВЛІННЯ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ – операції із збирання, перевезення, відновлення та видалення побутових відходів, а також діяльність, пов'язана з організацією роботи системи управління побутовими відходами, що здійснюється виконавцем послуги з управління побутовими відходами [2].

ПОСТАЧАННЯ ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ (ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ) – господарська діяльність, пов'язана з наданням теплової енергії (теплоносія) споживачам за допомогою технічних засобів транспортування та розподілом теплової енергії на підставі договору [11].

ПРАЛІСИ (ПРАЛІСОВІ ЕКОСИСТЕМИ) – споконвічний, стародавній ліс (природні лісові екосистеми), що сформувався природним шляхом і в ході розвитку не зазнав безпосереднього антропогенного впливу [13].

ПРИБЕРЕЖНА ЗАХИСНА СМУГА – частина водоохоронної зони відповідної ширини вздовж річки, моря, навколо водойм, на якій встановлено більш суворий режим господарської діяльності, ніж на решті території водоохоронної зони [3].

ПРИБЕРЕЖНІ ВОДИ – води між береговою лінією та лінією у територіальному морі на відстані однієї морської милі від вихідної лінії, що використовується для визначення ширини територіального моря [3].

ПРИЙМАННЯ ВІДХОДІВ – отримання відходів, що утворилися в результаті споживання/використання продукції, до виробників якої законом встановлена розширена відповідальність виробника, у місцях продажу, адміністративних, соціальних, громадських, комерційних, розважальних, рекреаційних, туристичних та інших закладах, а також мобільними пунктами приймання відходів у встановленому законом порядку [2].

ПРИЙНЯТНИЙ РИЗИК – соціально, економічно, технічно і політично обґрунтований ризик, який не перевищує гранично допустимого рівня [9].

ПРИЙНЯТНИЙ РІВЕНЬ РИЗИКУ – рівень ризику виникнення аварії, який у межах об'єкта або санітарно-захисної зони навколо нього менший або дорівнює гранично допустимому рівню [7].

ПРИЛАД ОБЛІКУ ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ – засіб вимірювальної техніки, що має нормовані метрологічні характеристики і тип якого занесений до реєстру затверджених типів засобів вимірювальної техніки, на основі показань якого визначається обсяг спожитої теплової енергії [11].

ПРИПОВЕРХНЕВЕ СХОВИЩЕ ДЛЯ ЗАХОРОНЕННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ – споруда, розташована на поверхні чи у приповерхневому шарі землі (на глибині до декількох десятків метрів), обладнана системою інженерних бар'єрів з метою забезпечення утримання та ізоляції радіоактивних відходів від біосфери [5].

ПРИРОДНИЙ РАДІАЦІЙНИЙ ФОН – опромінення, зумовлене космічним випромінюванням та випромінюванням природних радіонуклідів, природно розподілених у землі, воді, повітрі та інших елементах біосфери [23].

ПРИРОДНІ ЛІСИ (ПРИРОДНІ ЛІСОВІ ЕКОСИСТЕМИ) – ліси (лісові екосистеми), в яких локально і тимчасово проявився антропогенний вплив, але він не змінив ценотичної структури фітоценозів і тому природні лісові екосистеми здатні протягом короткого часу регенеруватися (відновитися) природним шляхом до стану пралісових екосистем [13].

ПРИРОДНІ РОСЛИННІ РЕСУРСИ – об’єкти рослинного світу, що використовуються або можуть бути використані населенням, для потреб виробництва та інших потреб [27].

ПРИРОДНІ РОСЛИННІ УГРУПОВАННЯ – сукупність видів рослин, що зростають в межах певних ділянок та перебувають у тісній взаємодії як між собою, так і з умовами довкілля [27].

ПРИРОДООРІЄНТОВАНІ РІШЕННЯ – дії, спрямовані на захист, збереження, відновлення та забезпечення сталого використання екосистем та управління ними з метою адаптації до зміни клімату, збереження біологічного різноманіття, у тому числі забезпечення сталих засобів із зазначеною метою [18].

ПРОДУКЦІЯ ПОЛЮВАННЯ – добути шляхом полювання або придбані (набуті) будь-яким іншим шляхом туші мисливських тварин, їх частини (м’ясо, субпродукти, шкури, роги, черепи, ікла тощо), а також відловлені живі мисливські тварини [25].

ПРОЄКТНА АВАРІЯ – аварія, для якої проєктом визначені вихідні події, кінцеві стани та передбачені системи безпеки, що забезпечують обмеження її радіаційних наслідків у межах, встановлених правилами та нормами з ядерної та радіаційної безпеки [4].

ПУБЛІЧНА ІНФОРМАЦІЯ – відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб’єктами владних повноважень своїх обов’язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб’єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації [21].

ПУНКТ ВІДПОВІДНОСТІ ЯКОСТІ ПИТНОЇ ВОДИ – місце відбору проб води, в якому встановлюється відповідність якості води гігієнічним вимогам до питної води, а саме: з кранів систем питного водопостачання – для водопровідної питної води; у місцях розливу у споживчу тару – для фасованої питної води; у місцях розливу у тару споживача – для питної води з пунктів розливу питної води; у місцях використання на підприємстві – для питної води, що використовується для виробничих (технологічних) потреб [15].

ПУНКТ РОЗЛИВУ ПИТНОЇ ВОДИ – місце розливу питної води (з автоцистерн, свердловин, каптажів тощо) в тару споживача [15].

Р

РАДІАЦІЙНА АВАРІЯ – подія, внаслідок якої втрачено контроль над ядерною установкою, джерелом іонізуючого випромінювання, і яка призводить або може призвести до радіаційного впливу на людей та навколишнє природне середовище, що перевищує допустимі межі, встановлені нормами та правилами з безпеки [4].

РАДІАЦІЙНА БЕЗПЕКА ПІД ЧАС ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ – неперевіщення допустимих меж радіаційного впливу на персонал, населення та навколишнє природне середовище, встановлених нормами та правилами з безпеки, а також обмеження міграції радіонуклідів у навколишнє природне середовище [5].

РАДІАЦІЙНА БЕЗПЕКА – дотримання допустимих меж радіаційного впливу на персонал, населення та навколишнє природне середовище, встановлених нормами та правилами з безпеки [4].

Радіоактивне забруднення (в екології) – забруднення довкілля внаслідок дії іонізуючого випромінювання [32].

РАДІАЦІЙНИЙ ЗАХИСТ – сукупність радіаційно-гігієнічних, проектно-конструкторських, технічних та організаційних заходів, спрямованих на забезпечення радіаційної безпеки [4].

РАДІОНУКЛІДИ (РАДІОАКТИВНІ ІЗОТОПИ) – нукліди, з нестабільними ядрами, які здатні до радіоактивного розпаду [32].

РАДІОАКТИВНА РЕЧОВИНА – будь-яка речовина, що містить один або декілька радіонуклідів, активністю або концентрацією активності яких не можна нехтувати з точки зору радіаційного захисту [4].

РАДІОАКТИВНИЙ МАТЕРІАЛ – матеріал, до складу якого входять радіоактивні речовини. До радіоактивних матеріалів належать: радіонуклідні джерела іонізуючого випромінювання, ядерні матеріали та радіоактивні відходи [4].

РАДІОАКТИВНІ ВІДХОДИ – матеріальні об'єкти та субстанції, активність радіонуклідів або радіоактивне забруднення яких перевищує межі, встановлені нормами, за умови що використання цих об'єктів та субстанцій не передбачається у будь-якому технологічному процесі або виробництві [4].

РАЙОН РІЧКОВОГО БАСЕЙНУ – головна одиниця управління у галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів, що складається з річкового басейну (сусідніх річкових басейнів) та пов'язаних з ними прибережних і підземних вод [3].

РЕГУЛЮВАННЯ ЧИСЕЛЬНОСТІ ДИКИХ ТВАРИН – вилучення (відстріл та відлов) диких тварин, що перебувають у стані природної волі, за умови, що їх чисельність на конкретній території загрожує життю та здоров'ю людей, свійських тварин, завдає значних збитків сільському, лісовому чи мисливському господарству, порушує природний баланс видів, загрожує існуванню інших видів диких тварин [25].

РЕМОНТНІ ВІДХОДИ – залишки речовин, матеріалів, предметів, виробів, що утворилися під час переобладнання, перепланування або поточного ремонту у житловому будинку, окремій квартирі або будинку громадського призначення [2].

РЕФЕРЕНТНИЙ РІВЕНЬ – рівень ефективної або еквівалентної дози опромінення чи концентрації активності радіонуклідів у ситуаціях аварійного або існуючого опромінення, вище якого опромінення як наслідок таких ситуацій вважається неприйнятним, навіть якщо він не перевищує ліміту дози опромінення [23].

РЕЦИКЛІНГ – операція з відновлення, у результаті якої відходи переробляються у продукцію, матеріали або речовини для їх використання за первинною або іншою метою. Ця операція включає перероблення органічного матеріалу, але не включає виробництва енергії чи перетворення відходів у матеріали, що можуть бути використані як паливо або як матеріали для зворотного заповнення [2].

РИБА ТА ІНШІ ВОДНІ ЖИВІ РЕСУРСИ (ВОДНІ БІОРЕСУРСИ) – сукупність водних організмів (гідробіонтів), життя яких неможливе без перебування (знаходження) у воді. До водних живих ресурсів належать: прісноводні, морські, анадромні та катадромні риби на всіх стадіях розвитку, круглороті, водні безхребетні, у тому числі молюски, ракоподібні, черви, голкошкірі, губки, у тому числі молюски, кишковопорожнинні, наземні безхребетні у водній стадії розвитку, головоногі, водорості та інші водні рослини [39].

РИБНИЦТВО – штучне розведення і відтворення риби та інших водних живих ресурсів [3].

РИБОГОСПОДАРСЬКИЙ ВОДНИЙ ОБ’ЄКТ – водний об’єкт (його частина), що використовується для рибогосподарських цілей [3].

РИЗИК – імовірність виникнення будь-якої небезпечної події протягом певного періоду або за певних обставин [7].

РИЗИК – ймовірність виникнення негативних наслідків від провадження господарської діяльності та можливий розмір втрат від них, що вимірюється у кількісних та якісних показниках [9].

РИНКОВІ МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ – сукупність економічних політик та заходів, спрямованих на стимулювання зменшення обсягів антропогенних викидів парникових газів, пом’якшення наслідків зміни клімату та/або адаптації до неї шляхом використання ринкових підходів, які можуть включати запровадження системи торгівлі квотами на викиди парникових газів, податків на викиди діоксиду вуглецю, механізмів чистого розвитку та інших фінансових та економічних інструментів, що створюють економічні стимули для зменшення обсягів антропогенних викидів парникових газів та збільшення інвестицій у низьковуглецеві технології [18].

РИНОК ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ – сфера обороту теплової енергії як товару, на який є попит і пропозиція [11].

РІВЕНЬ ЗВІЛЬНЕННЯ – встановлена органом державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки межа активності або радіоактивного забруднення, за якої або нижче якої радіоактивні відходи можуть бути звільнені від контролю, що здійснюється органом державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки [5].

РІДКЕ ПАЛИВО З БІОМАСИ (РІДКЕ БІОПАЛИВО) – біопаливо дизельне, біометанол, біоетанол, біобутанол, біо-ЕТБЕ, біо-МТБЕ, біо-ЕТАЕ, гідроочищена рослинна олія, чиста рослинна олія та інші рідкі синтетичні палива, виготовлені з біомаси [14].

РІЧКОВИЙ БАСЕЙН (ВОДОЗБІР) – частина земної поверхні і товщі ґрунтів, стік води з якої послідовно через пов’язані водойми і водотоки здійснюється в море, лиман або озеро [3].

РІЧНА КВОТА ПІДТРИМКИ СУБ’ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ, ЯКІ ВИРОБЛЯЮТЬ ЕЛЕКТРИЧНУ ЕНЕРГІЮ З АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ – обсяг потужності об’єктів електроенергетики, що виробляють електричну енергію з альтернативних джерел енергії (крім доменного та коксівного газів, а з використанням гідроенергії – вироблену лише мікро-, міні- та малими гідроелектростанціями), що пропонується у відповідному

році до розподілу на аукціоні, за результатами якого суб'єкти господарювання набувають право на підтримку [6].

РОДОВИЩА КОРИСНИХ КОПАЛИН – нагромадження мінеральних речовин в надрах, на поверхні землі, в джерелах вод та газів, на дні водоймищ, які за кількістю, якістю та умовами залягання є придатними для промислового використання [22].

РОЗДІЛЬНЕ ЗБИРАННЯ ВІДХОДІВ – збирання відходів окремо залежно від їх виду, характеристики та складу у спосіб, що сприятиме їх подальшому обробленню [2].

РОЗУМНІ МЕРЕЖІ – електричні мережі, що використовують технології керування електроенергетичними системами та інформаційного обміну, пов'язаного із ним, відповідні елементи технічних систем, призначені для зчитування, керування процесами, зокрема даними, та комутаційне обладнання для об'єднання в економічно ефективний спосіб поведінки та дій всіх приєднаних до неї споживачів, учасників ринку електричної енергії з метою забезпечення економічної ефективної, надійної, безпечної, сталої роботи енергетичної системи з низькими втратами і високим рівнем якості та безпеки постачання [8].

РОЗШИРЕНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВИРОБНИКА – комплекс економічних, фінансових, адміністративних та організаційних заходів для забезпечення відповідальності виробників певних видів продукції за управління стадією відходів у життєвому циклі продукції [2].

РОСЛИННИЙ СВІТ – сукупність усіх видів рослин, а також грибів та утворених ними угруповань на певній території [27].

С

САМОЗАЛІСЕНА ДІЛЯНКА – земельна ділянка будь-якої категорії земель (крім земель лісогосподарського призначення, природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення) площею понад 0,5 гектара, вкрита частково чи

повністю лісовою рослинністю, залісення якої відбулося природним шляхом. [13].

САНІТАРНО-ЗАХИСНА ЗОНА – територія навколо ядерної установки та об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, на якій рівень опромінення людей в умовах нормальної експлуатації може перевищувати квоту ліміту дози для населення. У санітарно-захисній зоні забороняється проживання населення, встановлюються обмеження на виробничу діяльність, що не стосується ядерної установки або об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, та здійснюється контроль за радіаційним станом [4].

СЕЗОН ПОЛЮВАННЯ – період року (конкретна дата початку та закінчення), протягом якого дозволяється полювання на певний вид мисливських тварин [25].

СЕРТИФІКАТ ВІДПОВІДНОСТІ КРИТЕРІЯМ СТАЛОСТІ БІОМЕТАНУ – документ з додатками, який видається за міжнародною схемою сертифікації незалежним аудитором та підтверджує результати проведення незалежного аудиту об'єкта виробництва біометану [14].

СЕРТИФІКАТ ПОХОДЖЕННЯ БІОМЕТАНУ (В ТОМУ ЧИСЛІ СКРАПЛЕНОГО АБО СТИСНЕНОГО) – документ, сформований за допомогою реєстру біометану, який підтверджує, що біометан вироблений з біомаси, та містить інформацію про погашення гарантії походження біометану, а також іншу інформацію, перелік якої визначений Порядком функціонування реєстру біометану [14].

СЕРТИФІКАЦІЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ – вид енергетичного аудиту будівель, під час якого здійснюється аналіз використання енергії в будівлі, інформації про характеристики огорожувальних конструкцій та інженерних систем, оцінюється відповідність енергетичної ефективності встановленим мінімальним вимогам до енергетичної ефективності будівель та надаються рекомендації щодо підвищення рівня енергетичної ефективності будівлі, що враховують місцеві кліматичні умови, є технічно та економічно обґрунтованими [17].

СИНТЕТИЧНІ БІОПАЛИВА – синтетичні вуглеводні та суміші синтетичних вуглеводнів, виготовлені з біомаси, у тому числі палива, отримані за процесом Фішера – Тропша [14].

СИСТЕМА АВТОНОМНОГО ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ – внутрішньобудинкова система опалення, яка використовується для теплозабезпечення окремого багатоквартирного будинку [11].

СИСТЕМА ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ – сукупність джерел теплової енергії потужністю від 1 до 3 Гкал/год, місцевих (розподільчих) теплових мереж [11].

СИСТЕМА ЕНЕРГЕТИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ – система управління, що визначає енергетичну політику та цілі, енергетичні завдання, плани дій та процеси для досягнення цілей та енергетичних завдань [8].

СИСТЕМА ПИТНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ – сукупність технічних засобів, включаючи мережі, споруди, устаткування (пристрої), для централізованого та нецентралізованого питного водопостачання [15].

СИСТЕМА ПОМІРНО-ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ – сукупність джерел теплової енергії потужністю від 3 до 20 Гкал/год, магістральних та/або місцевих (розподільчих) теплових мереж [11].

СИСТЕМА РОЗПЛАНУВАННЯ МІСТА – порядок взаєморозміщення і влаштування вулиць, площ, кварталів забудови міста. Система розпланування міста формується поступово у процесі його заселення і розвитку. Вона залежить від ландшафту, в межах якого місто розташоване, його рельєфу, акваторій, зовнішніх шляхів, наявності й розміщення оборонних споруд, промислових територій тощо [32].

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ – комплекс заходів із збирання, перевезення та оброблення побутових відходів, включаючи створення та забезпечення діяльності об'єктів, нагляд за ними та подальший догляд за об'єктами видалення побутових відходів, а також діяльність суб'єктів господарювання, що здійснюють окремі операції з управління побутовими

відходами в межах територіальної громади або декількох територіальних громад [2].

СИСТЕМА ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ – сукупність джерел теплової енергії, магістральних та місцевих (розподільчих) теплових мереж, що об'єднані між собою та використовуються для теплозабезпечення споживача, населеного пункту, яка включає системи децентралізованого та помірно-централізованого теплопостачання [11].

СИТУАЦІЯ АВАРІЙНОГО ОПРОМІНЕННЯ – ситуація опромінення, що виникає внаслідок аварійної ситуації, радіаційної аварії та потребує вжиття невідкладних заходів з метою запобігання або мінімізації шкідливих наслідків опромінення [23].

СИТУАЦІЯ ІСНУЮЧОГО ОПРОМІНЕННЯ – ситуація опромінення, що вже існує, спричинена природним випромінюванням або радіоактивними матеріалами, що залишилися від діяльності, щодо якої не здійснювався державний нагляд (контроль), або після аварій [23].

СИТУАЦІЯ ПЛАНОВОГО ОПРОМІНЕННЯ – ситуація опромінення, що виникає внаслідок здійснення практичної діяльності, яка передбачає опромінення за нормальних умов та потенційне опромінення людей і навколишнього природного середовища [23].

СКИДНА ТЕПЛОВА ЕНЕРГІЯ – тепла енергія, отримана як побічний продукт від основної діяльності [8].

СОНЦЕ – зоря, що є центром Сонячної системи [32].

СОНЦЕЗАХИСНИЙ ПРИСТРІЙ – елемент будинку, призначений для захисту приміщень від несприятливої дії інсоляції [32].

СОНЯЧНА АКТИВНІСТЬ – термін, що характеризує поточну сонячну радіацію, її спектральний розподіл, супутні електромагнітні явища та зміни в часі характеристик Сонця [32].

СОНЯЧНА ЕЛЕКТРОСТАНЦІЯ – інженерна споруда, що перетворює енергію сонячного випромінювання на електричну енергію [32].

СОРТУВАННЯ ВІДХОДІВ – операція, пов'язана з механічним розподілом відходів залежно від їх фізико-хімічних властивостей, матеріальних складових, енергетичної цінності, інших показників з метою їх підготовки до оброблення [2].

СОЦІАЛЬНІ ЗМІНИ – процес виникнення, поширення, трансформації та зникнення суспільних і культурних явищ, соціальних відносин, інституцій, практик і способів поведінки індивідів та соціальних груп. Соціальні зміни відбуваються постійно й охоплюють усе суспільство на різних рівнях: мікрорівні (особисті зв'язки, сім'я, громада, індивідуальні практики); мезорівні (соціальні групи, організації та рухи); макрорівні (національні та міжнародні соціальні системи). Найважливіші соціальні зміни є структурними й мають стійкий характер. Вони визначають напрям руху суспільства [32].

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА КОМПЕНСАЦІЯ РИЗИКУ ДЛЯ НАСЕЛЕННЯ, ЯКЕ ПРОЖИВАЄ В ЗОНАХ СПОСТЕРЕЖЕННЯ – створення та підтримання у справному стані спеціальної соціальної інфраструктури, забезпечення засобами індивідуального захисту населення, його регулярне навчання правил користування спеціальною соціальною інфраструктурою, уміння користування засобами індивідуального захисту [4].

СПЕЦІАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ РИБ ТА ІНШИХ ВОДНИХ ЖИВИХ РЕСУРСІВ – усі види використання риб, інших водних живих ресурсів (за винятком любительського та спортивного рибальства у водних об'єктах загального користування), що здійснюється шляхом їх вилучення (лов, добування, збирання тощо) з середовища перебування [39].

СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ ПІДПРИЄМСТВО ПО ПОВОДЖЕННЮ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ – підприємство (об'єднання), яке здійснює на основі ліцензії збирання, переробку, перевезення, зберігання та/або захоронення радіоактивних відходів, переданих у власність держави [4].

СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ ПІДПРИЄМСТВО ПО ПОВОДЖЕННЮ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ – підприємство (об'єднання), яке здійснює на основі ліцензії збирання, переробку, перевезення, зберігання та/або захоронення радіоактивних відходів, переданих у власність держави [5].

СПЕЦІАЛЬНА СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА – об'єкти, розташовані в межах адміністративно-територіальних одиниць (обласних, районних, міських рад монофункціональних міст-супутників), на територію яких поширюються відповідні зони спостереження, та призначені для забезпечення життєдіяльності населення, яке проживає в зоні спостереження, зокрема навчальні заклади, заклади охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, комунікаційні об'єкти житлово-комунального господарства, мережі постачання електроенергії, газу, тепла, води та водовідведення, будівлі та споруди, призначені для їх обслуговування, автомобільні дороги, системи зв'язку тощо [4].

СПЕЦІАЛЬНИЙ РОЗЩЕПЛЮВАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ – плутоній-239; уран-233; уран, збагачений ізотопами 235 і 233; будь-який матеріал, що містить одну або кілька із зазначених речовин [4].

СПОЖИВАЧ ПИТНОЇ ВОДИ – юридична або фізична особа, яка використовує питну воду для забезпечення питних фізіологічних, санітарно-гігієнічних, побутових та господарських потреб [15].

СПОЖИВАЧ ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ – фізична або юридична особа, яка використовує теплову енергію на підставі договору [11].

СПОЖИВАЧІ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВИДІВ ПАЛИВА – фізичні та юридичні особи, які використовують технічні засоби, у тому числі двигуни внутрішнього згоряння, котельні агрегати, печі, інші енергетичні агрегати, установки та машини, що працюють повністю або частково на альтернативних видах палива [14].

СТАВОК – штучно створена водойма місткістю не більше 1 млн. кубічних метрів [3].

СТІЙКІСТЬ – 1) здатність системи прагнути з різноманітного початкового стану до деякого рівноважного стану; 2) здатність будівель, споруд, конструкцій чи їх елементів протидіяти зусиллям, які намагаються вивести їх із стану статичної або динамічної рівноваги [32].

СТІЙКІ ДО КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН ЛІСИ – ліси з неінвазійних видів дерев, структура яких має високу стійкість та здатна адаптуватися до загроз змін клімату, підтримуючи водоохоронні, захисні та інші функції [13].

СТІЙКІСТЬ ДИНАМІЧНА – здатність енергосистеми повертатися до сталого режиму після значних порушень без переходу в асинхронний режим [32].

СТІЙКІСТЬ РАДІАЦІЙНА – здатність матеріалу витримувати радіаційне випромінювання без істотних змін своїх електричних і механічних властивостей [32].

СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ – юридична особа або фізична особа-підприємець, що здійснює збирання, купівлю, зберігання, перевезення, відновлення та/або видалення відходів відповідно до законодавства [2].

СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ – зареєстрована в установленому законодавством порядку юридична особа (підприємство, установа, організація) незалежно від організаційно-правової форми і форми власності та фізична особа-підприємець, які провадять діяльність на території України [12].

СУБ'ЄКТИ ВІДНОСИН У СФЕРІ ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ – фізичні та юридичні особи незалежно від організаційно-правових форм та форми власності, які здійснюють виробництво, транспортування, постачання теплової енергії, теплосервісні організації, споживачі, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування [11].

СУББАСЕЙН – частина річкового басейну, стік води з якої через пов'язані водойми і водотоки здійснюється до головної річки басейну або водогосподарської ділянки нижче за течією [3].

СУМІШ – механічне сполучення або розчин двох чи більше речовин [7].

СФЕРА АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВИДІВ ПАЛИВА – сфера діяльності, пов’язана з виробництвом (видобутком), транспортуванням, зберіганням та споживанням альтернативних видів палива [14].

СФЕРА АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ – галузь діяльності, пов’язана з використанням альтернативних джерел енергії для виробництва, постачання, транспортування, зберігання, передачі та споживання енергії, виробленої з альтернативних джерел [6].

СФЕРА ЗМІНИ КЛІМАТУ – сфера суспільних відносин, що виникають під час формування та реалізації державної кліматичної політики, а також під час здійснення діяльності, спрямованої на досягнення кліматичної нейтральності, пом’якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї, забезпечення низьковуглецевого та сталого розвитку, екологічної, продовольчої та енергетичної безпеки України [18].

СФЕРА ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ – сфера діяльності з виробництва, транспортування, постачання теплової енергії споживачам [11].

СХЕМА ВИКОРИСТАННЯ І ОХОРОНИ ВОДИ ТА ВІДТВОРЕННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ – передпроектний документ, що визначає основні водогосподарські та інші заходи, які підлягають здійсненню для задоволення перспективних потреб у воді населення і галузей економіки, а також для охорони вод або запобігання їх шкідливим діям [3].

СХОВИЩЕ ДЛЯ ЗАХОРОНЕННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ НА СЕРЕДНІХ ГЛИБИНАХ – споруда, облаштована на глибині від декількох десятків до сотень метрів від поверхні землі з метою забезпечення утримання та ізоляції радіоактивних відходів від біосфери [5].

СХОВИЩЕ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ – споруда для зберігання або захоронення радіоактивних відходів з обов’язковим забезпеченням інженерних, геологічних, фізичних та інших бар’єрів, що перешкоджають міграції радіонуклідів [5].

Т

ТЕМНИЙ ПЕРІОД ДОБИ – період доби, що починається за годину після заходу сонця і закінчується за це годину до сходу сонця [25].

ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКА (ТЕПЛОВА ЕНЕРГЕТИКА) – один із основних видів енергетики, який об'єднує енергетичні ресурси та енергоносії, виробництво, перетворення, передачу і використання різних форм енергії [32].

ТЕПЛОВА ЕНЕРГІЯ – товарна продукція, що виробляється на об'єктах сфери теплопостачання для опалення, підігріву питної води, інших господарських і технологічних потреб споживачів, призначена для купівлі-продажу [11].

ТЕПЛОВА УСТАНОВКА – обладнання, пристрої, призначені для виробництва, перетворення та споживання теплової енергії [11].

ТЕПЛОВА ЕЛЕКТРОСТАНЦІЯ – комплекс споруд і устаткування для перетворення теплової енергії в електричну [32].

ТЕПЛОВИКРИСТАЛЬНА УСТАНОВКА – комплекс обладнання (пристроїв), що використовує теплову енергію (теплоносій) для опалення, вентиляції, гарячого водопостачання, технологічних або комунально-побутових потреб [11].

ТЕПЛОГЕНЕРУЮЧА ОРГАНІЗАЦІЯ – суб'єкт господарської діяльності, який має у своїй власності або користуванні теплогенеруюче обладнання та виробляє теплову енергію [11].

ТЕПЛОГЕНЕРУЮЧА УСТАНОВКА – комплекс взаємопов'язаного обладнання, що виробляє теплову енергію, незалежно від місця його розташування [11].

ТЕПЛОНОСІЙ – рідка або газоподібна речовина, що циркулює у трубах або каналах і передає теплову енергію в системах теплопостачання, опалення, вентиляції та технологічних установках [11].

ТЕПЛОПОСТАЧАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ – суб'єкт господарської діяльності з постачання споживачам теплової енергії [11].

ТЕПЛОСЕРВІСНА ОРГАНІЗАЦІЯ – суб'єкт господарської діяльності з технічного обслуговування засобів виробництва, транспортування та споживання теплової енергії [11].

ТЕПЛОТРАНСПОРТУЮЧА ОРГАНІЗАЦІЯ – суб'єкт господарської діяльності, який здійснює транспортування теплової енергії [11].

ТЕРМОАНЕМОМЕТР – прилад для вимірювання швидкості потоку рідини чи газу від 0,1 м/с і більше [32].

ТЕРМОБАРОМЕТРІЯ МІНЕРАЛОГІЧНА – розділ генетичної мінералогії, який визначає температуру і тиск утворення мінералів і мінеральних комплексів [32].

ТЕРМОГРАФ – автоматичний прилад для вимірювання і реєстрації температури повітря, води та ін. [32].

ТЕРМОГРАФІЯ – репрографічні способи копіювання документів, що ґрунтуються на теплочутливих властивостях копіювальних матеріалів [32].

ТЕРМОДИНАМІКА - розділ фізики, який вивчає загальні властивості макроскопічних систем, способи передачі та перетворення енергії в них [32].

ТЕРМОМЕТР – градусник, прилад з вкладеною в нього шкалою для вимірювання температури за допомогою контакту з досліджуванним середовищем (з повітрям, ґрунтом, водою, іншими матеріалами чи тілами) [32].

ТЕРМІЧНЕ ОБРОБЛЕННЯ ВІДХОДІВ – технологічний процес з термічного оброблення відходів, який відповідає правилам технічної експлуатації відповідної установки [2].

ТЕРМОМОДЕРНІЗАЦІЯ БУДІВЕЛЬ (ТЕРМОМОДЕРНІЗАЦІЯ) – комплекс робіт на прийнятому в експлуатацію закінченому будівництвом об'єкті, результатом яких є підвищення показників енергетичної ефективності будівлі, інженерних систем та їх елементів, теплотехнічних характеристик огорожувальних конструкцій до рівня не нижче мінімальних вимог до енергетичної ефективності будівель [17].

ТЕХНІЧНА УСТАНОВКА – комплекс обладнання, що є частиною інженерних систем будівлі (будівель) та виробляє теплову енергію для опалення, підігріву води або здійснює вентиляцію, охолодження, кондиціонування повітря [17].

ТЕХНІЧНІ УМОВИ – це комплекс умов і вимог до інженерного забезпечення систем водопостачання, які мають відповідати його розрахунковим параметрам [15].

ТЕХНОГЕННІ РОДОВИЩА КОРИСНИХ КОПАЛИН – місця, де накопилися відходи видобутку, збагачення та переробки мінеральної сировини, запаси яких оцінені і мають промислове значення. Такі родовища можуть виникнути також внаслідок втрат при зберіганні, транспортуванні та використанні продуктів переробки мінеральної сировини [22].

ТЕХНОЛОГІЧНА ВОДОЙМА – штучно створена водойма спеціального технологічного призначення, що визначається технічним проектом та/або паспортом, яка наповнюється штучно за допомогою гідротехнічних споруд і пристроїв [3].

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ НОРМАТИВ ДОПУСТИМОГО ВИКИДУ ЗАБРУДНЮЮЧОЇ РЕЧОВИНИ – гранично допустимий викид забруднюючої речовини або суміші цих речовин, який визначається у місці його виходу з устаткування [1].

ТЕХНОЛОГІЧНІ НОРМАТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПИТНОЇ ВОДИ – максимально допустимий обсяг технологічних витрат води при її виробництві та транспортуванні, використанні на власні потреби підприємствами питного водопостачання та утриманні зон санітарної охорони [15].

ТИП ЗАСОБУ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ – сукупність засобів вимірювальної техніки того самого призначення, які мають один і той самий принцип дії, подібну конструкцію та виготовлені за тією самою технічною документацією [12].

ТРАНСКОРДОННИЙ ВПЛИВ АВАРІЇ – вплив на територію та навколишнє природне середовище однієї або декількох держав внаслідок аварії, що сталася на території іншої держави [7].

ТРАНСПОРТУВАННЯ ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ – господарська діяльність, пов’язана з передачею теплової енергії (теплоносія) за допомогою мереж на підставі договору [11].

У

УПОРЯДКУВАННЯ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ – науково обгрунтована оцінка та інвентаризація типів мисливських угідь, видового, кількісного та якісного складу мисливських тварин певного господарства або окремого регіону, розроблення (з урахуванням природних та економічних умов) режиму ведення мисливського господарства з визначенням заходів щодо охорони, раціонального використання, відтворення мисливських тварин, збереження та поліпшення стану угідь [25].

УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ – комплекс заходів із збирання, перевезення, оброблення (відновлення, у тому числі сортування, та видалення) відходів, включаючи нагляд за такими операціями та подальший догляд за об’єктами видалення відходів [2].

УРБАНІЗАЦІЯ – 1) процес росту і розвитку міст; збільшення питомої ваги міського населення в регіоні (країні, світі); 2) процес підвищення ролі міст у розвитку суспільства; 3) набування сільською місцевістю зовнішніх і соціальних рис, характерних для міста [32].

УРБАНІЗОВАНА ЗОНА – територія з високою щільністю міських поселень і великою питомою вагою міського населення [32].

УРБАНІЗОВАНА ТЕРИТОРІЯ – зона суцільної міської забудови в межах території міста або міської агломерації [32].

УРБАНІЗОВАНЕ СЕРЕДОВИЩЕ – мегаполіс як середовище існування організмів [32].

УРБАНІСТИКА (МІСТОБУДУВАННЯ) – комплексна діяльність суспільства щодо організації та розвитку населених місць і їх систем [32].

УРІЗ ВОДИ – межа води на березі водного об’єкта (берегова лінія) [3].

УСТАНОВКА СПАЛЮВАННЯ ВІДХОДІВ – будь-яка стаціонарна або мобільна технічна одиниця та обладнання, призначене для термічного оброблення відходів, з відновленням утворюваного при горінні тепла або без нього, з метою видалення шляхом спалювання за допомогою окислення, а також інших процесів термічного оброблення, таких як піроліз, газифікація, плазмовий процес, якщо речовини, що утворюються в результаті термічного оброблення, у подальшому спалюються [2].

УТВОРЮВАЧ ВІДХОДІВ – фізична особа, юридична особа, в результаті діяльності якої утворюються відходи, а також суб’єкти управління відходами, які здійснюють операції із сортування, змішування або інші операції, що призводять до зміни характеристик або складу відходів [2].

УСТАНОВКА СУМІСНОГО СПАЛЮВАННЯ ВІДХОДІВ – будь-яка стаціонарна або мобільна технічна одиниця, призначена для виробництва енергії або виробництва матеріальних продуктів, яка використовує відходи як звичайне або додаткове паливо або в якій відходи проходять термічне оброблення з метою видалення шляхом спалювання за допомогою окислення, а також інших процесів термічного оброблення, таких як піроліз, газифікація, плазмовий процес, якщо речовини, що утворюються в результаті термічного оброблення, у подальшому спалюються [2].

УТРИМАННЯ МИСЛИВСЬКИХ ТВАРИН У НАПІВВІЛЬНИХ УМОВАХ – утримання набутих в установленому порядку мисливських тварин у штучно створених умовах, в яких вони живляться переважно природними кормами, але не мають можливості вільно переміщуватися за межі штучно ізольованої ділянки мисливського угіддя [25].

УТРИМАННЯ МИСЛИВСЬКИХ ТВАРИН У НЕВОЛІ – утримання мисливських тварин у відповідних спорудах, де вони не мають можливості житися природними кормами та самостійно виходити за межі таких споруд [25].

УТРИМАННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ – обмеження виходу радіонуклідів за межі бар'єрів сховища протягом визначеного проектом сховища часу [5].

Ф

ФАСОВАНА ПИТНА ВОДА – питна вода підземних джерел питного водопостачання або питна вода централізованого питного водопостачання, додатково оброблена з метою поліпшення її якості, у герметичній тарі [15].

ФАРМАКОТЕРАПІЯ – лікування лікарськими препаратами [32].

ФАРМАКОГНОЗІЯ – розділ фармацевтики, який вивчає дію ліків, добутих з природних джерел [32].

ФАРМАКОЛОГІЯ – розділ медичної науки, який вивчає лікарські препарати і їх дію на організм людини [32].

ФАСОВАНИЙ ТОВАР – призначений для продажу товар, упакований за відсутності кінцевого споживача, при цьому кількість товару в упаковці має певне значення, зазначене на упаковці, що відповідає заздалегідь вибраному номінальному значенню і яке не може бути змінене без розкривання упаковки або її видимого пошкодження [12].

ФІЗИЧНИЙ ЗАХИСТ ПІД ЧАС ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ – це комплекс організаційних і технічних заходів, спрямованих на недопущення несанкціонованого доступу до радіоактивних відходів та їх використання, на своєчасне виявлення та припинення дій, спрямованих на порушення недоторканності радіоактивних відходів [5].

ФІТОБЕНТОС – сукупність рослин, що ростуть на дні водойм [32].

ФІТОВІРУСОЛОГІЯ – це наука, яка вивчає віруси рослин [32].

ФІТОГОРМОНИ – гормони рослин, фізіологічно активні речовини, що утворюються в рослинах у дуже малих кількостях і регулюють їх ріст і розвиток [32].

ФІЛЬТР – 1) пристрій для розділення речовин, що містять рідку, газоподібну чи тверду фазу, з метою вилучення шкідливих або, навпаки, корисних речовин; 2) споруда для очистки води з метою часткового або повного вилучення з неї завислих речовин [32].

ФІЛЬТР БІОЛОГІЧНИЙ – споруда для штучного біологічного очищення стічних вод [32].

ФІЛЬТРАТОРИ – водяні тварини, які живляться дрібним планктоном чи детритом [32].

ФІЛЬТРАЦІЯ – 1) просочування, проціджування рідин або газів через пористе середовище; 2) процес видалення твердих частинок з рідин (суспензій) чи з газів (пилу) або відділення крапель нерозчинних рідин від основної рідини (напр., нафти і олив від води) або газів [32].

ФІЛЬТРИ ПОБУТОВІ – спеціальні пристрої для очищення питної води від забруднення [32].

ФІЛЬТРОЦИКЛ – сукупність усіх технологічних операцій в роботі фільтра між промивками та регенераціями [32].

ФІТОКЛІМАТ – зміни клімату, спричинені рослинами [32].

ФІТОЕДАФОН – сукупність організмів, що живуть в ґрунті [32].

ФІТОМАСА – біомаса рослин на одиницю площі [32].

ФІТОЛЕЙМИ – вид викопних решток рослин [32].

ФОНОВА КОНЦЕНТРАЦІЯ ЗАБРУДНЮЮЧОЇ РЕЧОВИНИ В АТМОСФЕРНОМУ ПОВІТРІ – концентрація забруднюючої речовини, яка розраховується експериментальним (за даними спостережень за станом атмосферного повітря конкретної території) або розрахунковим шляхом та обумовлена впливом усіх існуючих джерел викидів на цій території, включаючи транскордонне забруднення атмосферного повітря [1].

Х

ХАРЧОВА ПРОДУКЦІЯ – перероблені продукти лову, призначені окремо чи з іншою харчовою продукцією для подальшої переробки та (або) споживання [39].

ХАРЧОВА ПРОМИСЛОВІСТЬ – сукупність галузей, що виробляють продукти харчування [32].

ХАОС – у давньогрецькій міфології й натурфілософії – первинний, докосмічний стан всесвіту, прабезодня, безформна суміш стихій, протилежне упорядкованому і гармонійному Космосу [32].

ХАОС – відсутність порядку, безладна сукупність різнорідних об'єктів стан неупорядкованості, що визначає не тільки руйнування, але й народження систем [32].

ХВИЛЬОВА КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА – соціологічна концепція, за якою розвиток суспільства детермінується розвитком науки та техніки, завдяки чому людство зазнало три основні стадії свого розвитку – аграрну, індустріальну та постіндустріальну хвилі [32].

ХЛАМІДОБАКТЕРІЇ – рамнегативні бактерії, які утворюють «нитки» з циліндричних клітин [32].

ХЛАМІДОМОНАДА – рід мікроскопічних одноклітинних зелених водоростей грушоподібної або овальної форми [32].

ХЛАМІДОСПОРИ – вегетативні спори деяких грибів [32].

ХМАРИ – скупчення зважених в атмосфері продуктів конденсації водяної пари [32].

ХМАРИ МОЛЕКУЛЯРНІ – тип міжзіркової хмари, чия щільність та розмір дозволяють утворюватися в ньому молекулам, зазвичай кисню[32].

ХМАРОЧОС – висотний вежоподібний офісний, готельний, житловий будинок. Згідно з Державними будівельними нормами України висотним вважається будинок понад 47 м заввишки, що має зазвичай понад 16 поверхів. За класифікацією Міжнародної ради з будівництва до хмарочосів належать будинки понад 100 м заввишки у 40 і більше поверхів [32].

ХМАРНІСТЬ – ступінь покриття неба хмарами [32].

ХІМІЯ – плавлення чи лиття металу, перетворення речовини) – природнича наука про склад та структурну архітектуру речовин, їх перетворення, що супроводжуються хімічними змінами, а також про закони природи, які описують ці зміни, про зв'язок властивостей речовин з їхньою хімічною будовою [32].

ХІМІЧНИЙ СТАН МАСИВУ ПІДЗЕМНИХ ВОД – показник якості масиву підземних вод, який визначається за окремими групами забруднюючих речовин [3].

ХІМІЧНИЙ СТАН МАСИВУ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД – показник якості масиву поверхневих вод, який визначається за окремими групами забруднюючих речовин [3].

ХІМІЯ АНАЛІТИЧНА – розділ хімії, наука про методи визначення хімічного складу речовин. Під хімічним складом розуміється елементний, молекулярний, фазовий, ізотопний. Виникла поряд із хімією неорганічною [32].

ХІМІЯ БІОКОЛОЇДНА – розділ колоїдної науки, яка ґрунтується на базових уявленнях про колоїди (див Колоїдні системи) [32].

ХІМІЯ БІООРГАНІЧНА – це розділ органічної хімії [32].

ХІМІЯ БІОНЕОРГАНІЧНА (НЕОРГАНІЧНА БІОХІМІЯ) – розділ хімії неорганічної, що вивчає будову та функції сполук в організмі, до складу яких входять атоми металів. Для життєдіяльності будь-яких організмів необхідні десять металів: Кальцій, Калій, Кобальт, Купрум, Натрій, Магній, Манган, Молібден, Ферум і Цинк, які знаходяться в організмі як гідратовані йони (аквайони) порівняно простих сполук (наприклад, гідроксіапатит) і складних біокомплексів, до яких (окрім атомів металу) входять біоліганди (аніони амінокислот, імідазол, похідні порфірину та корину, протеїни, кислоти нуклеїнові). Особливу роль у біології відіграють металоферменти [32].

ХІМІЯ ДОВКІЛЛЯ – вивчення хімічних перетворень природних та антропогенних речовин у довкіллі, включаючи визначення, моніторинг, переміщення та хімічні реакції речовин у повітрі, воді, ґрунті [32].

ХІМІЯ ЗАГАЛЬНА – розділ хімії, де представлено найзагальніші хімічні закони, а також основні поняття з неорганічної та органічної хімії, будови речовини, фізичної хімії та хімічної кінетики [32].

ХІМІЯ ЗЕЛЕНА – розділ хімії, присвячений розробці хімічних продуктів та нових процесів, що цілком виключають або суттєво зменшують використання та продукування (як відходів) у виробництві шкідливих для людини чи довкілля речовин [32].

ХІМІЯ КВАНТОВА – розділ теоретичної хімії, що для опису структури та поведінки хімічних частинок використовує поняття та теоретичні методи квантової механіки [32].

ХІМІЯ КОЛОЇДНА – розділ хімії, в якому вивчається поведінка дисперсних систем, зокрема вивчення природи та ефектів поверхні та міжфазних границь на макроскопічні властивості речовин [32].

ХІМІЧНІ МЕЛІОРАНТИ – речовини або суміші речовин природного чи техногенного походження, які вносять у ґрунти з метою їхньої хімічної меліорації [32].

ХІМІЧНА БІОЦЕНОЛОГІЯ – розділ біоценології, що досліджує функціональну роль у біоценозі хімічних речовин [32].

ХІМІЧНА ЗБРОЯ – вид зброї масового ураження, дія якої заснована на токсичних властивостях бойових отруйних хімічних речовин. Згідно з «Конвенцією про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення» [40] («Конвенція» ухвалена 03.09.1992 на Конференції з роззброєння у Женеві, чинна з 29.04.1997), до якої станом на 2021 приєдналися 193 держави світу, ратифікованої Законом України N 187-XIV (187-14) від 16.10.1998. «Хімічна зброя» означає у сукупності чи зокрема таке:

- 1) токсичні хімікати та їхні прекурсори, за винятком випадків, коли вони мають призначення для цілей, які не забороняються «Конвенцією», за умов, що їхні види і кількості відповідають таким цілям;
- 2) боєприпаси і пристрої, спеціально призначені для смертельного ураження або заподіяння іншої шкоди за рахунок токсичних властивостей, зазначених у пункті

(1) хімікатів, які вивільняються у результаті використання таких боєприпасів і пристроїв;

3) будь-яке обладнання, спеціально призначене для використання безпосередньо у зв'язку зі застосуванням боєприпасів і пристроїв, зазначених у пункті (2).

Для бойових хімічних речовин не потрібні спеціальні ресурси доставки – можуть використовуватися артилерійські та ракетні установки, балістичні ракети, крилаті ракети та літаки [32].

ХІМІЧНА ФОРМУЛА – скорочене позначення складу молекул речовини за допомогою хімічних символів. Синонім – молекулярна формула [32].

ХИЖАК – тварина, що полює на рівну собі здобич [32].

ХИЖАЦТВО – тип відносин між біологічними популяціями, при яких хижак живиться іншими організмами (жертвами) [32].

ХЛОРУВАННЯ – процес додавання до води хлору, за допомогою якого утворюється хлорноватиста кислота або гіпохлоридні іони, необхідні для припинення росту бактерій, окислення органічних речовин, стимулювання процесу коагуляції і зменшення запаху [32].

ХЛОРОПЛАСТИ – тип пластид, органели, які зустрічаються в клітинах фотосинтезуючих еукаріот, містять хлорофіл і за допомогою яких відбувається фотосинтез [32].

ХЛОРОФІЛ – зелений пігмент, присутній в клітинах рослин, деяких водоростей і ціанобактерій, що надає їм відповідного кольору [32].

Ц

ЦВІТІННЯ – період фізіологічних процесів статевого розмноження у квіткових рослин [32].

ЦВІТІННЯ ВОДИ – бурхливе розмноження ціанобактерій в водоймах [32].

ЦЕНТРАЛІЗОВАНЕ ПИТНЕ ВОДОПОСТАЧАННЯ – господарська діяльність із забезпечення споживачів питною водою за допомогою комплексу об'єктів, споруд, розподільних водопровідних мереж, пов'язаних єдиним технологічним процесом виробництва та транспортування питної води [15].

ЦИКЛ – сукупність процесів, робіт, операцій, які утворюють закінчене коло протягом якого-небудь проміжку часу [32].

ЦИКЛОН (ВИХОР) – це атмосферний вихор зі зниженим тиском в середині і циркуляцією повітря по спіралі [32].

ЦИКЛ РОЗВИТКУ – сукупність послідовно змінюючих одна одну стадій в онтогенезі організму [32].

ЦИКЛ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ – сукупність провідних і другорядних процесів, від першого до завершального, результатом яких є певна продукція [32].

ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА – підхід до управління економічними ресурсами, що спрямовується на зменшення обсягів утворення відходів, подовження терміну експлуатації виробів та підвищення ефективності використання ресурсів для забезпечення функціонування справедливої, кліматично нейтральної, ресурсоефективної та конкурентної економіки [18].

ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ (ЦСР), також відомі як «ГЛОБАЛЬНІ ЦІЛІ» – були ухвалені Організацією Об'єднаних Націй у 2015 році як універсальний заклик до дій щодо скорочення бідності, захисту планети та забезпечення того, щоб до 2030 року усі люди жили в мирі і достатку. 17 Цілей взаємодоповнюють одна одну: дії в одній сфері також впливають на результати в інших, тому в розвитку мають бути збалансовані соціальна, економічна та екологічна стійкість. Країни зобов'язалися визначати пріоритетність прогресу для тих країн і спільнот, які найбільше відстають. ЦСР мають на меті покласти край бідності, голоду, СНІДу та дискримінації жінок і дівчат. Для досягнення ЦСР у кожному контексті необхідні творчі підходи, ноу-хау, технології та фінансові ресурси всього суспільства.

Досягнення цілей сталого розвитку в Україні [35] на період до 2030 року:

Ціль 2. Подолання бідності.

Ціль 2. Подолання голоду, розвиток сільського господарства.

Ціль 3. Міцне здоров'я і благополуччя.

Ціль 4. Якісна освіта.

Ціль 5. Гендерна рівність.

- Ціль 6. Чиста вода та належні санітарні умови.
- Ціль 7. Доступна та чиста енергія.
- Ціль 8. Гідна праця та економічне зростання.
- Ціль 9. Промисловість, інновації та інфраструктура.
- Ціль 10. Скорочення нерівності.
- Ціль 11. Сталий розвиток міст і громад.
- Ціль 12. Відповідальне споживання та виробництво.
- Ціль 13. Пом'якшення наслідків зміни клімату.
- Ціль 14. Збереження морських ресурсів.
- Ціль 15. Захист та відновлення екосистем суші.
- Ціль 16. Мир, справедливість та сильні інститути.
- Ціль 17. Партнерство заради сталого розвитку.

ЧЕРВОНА КНИГА УКРАЇНИ – Червона книга України є офіційним державним документом, який містить перелік рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, а також узагальнені відомості про сучасний стан цих видів тваринного і рослинного світу та заходи щодо їх збереження і відтворення. Червона книга України є основою для розроблення та реалізації програм (планів дій), спрямованих на охорону та відтворення рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів тваринного і рослинного світу, занесених до неї. Об'єктами Червоної книги України є рідкісні і такі, що перебувають під загрозою зникнення, види тваринного і рослинного світу, які постійно або тимчасово перебувають (зростають) у природних чи штучно створених умовах у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони. До Червоної книги України (рослинний світ) включаються рослини, гриби, водорості та непатогенні мікроорганізми, що не належать до тваринного світу [38].

ЧЕРГА БУДІВНИЦТВА ЕЛЕКТРИЧНОЇ СТАНЦІЇ – група електричних установок або окрема установка, устаткування і споруди, розташовані на певній території, які функціонально пов’язані між собою і становлять єдиний комплекс, призначений для виробництва електричної енергії, що відповідно до проектної документації на будівництво є частиною об’єкта електроенергетики. Черга будівництва електричної станції може складатися з пускових комплексів [6].

ЧИСТА РОСЛИННА ОЛІЯ – олія, що походить з олійних рослин та отримується шляхом пресування, екстракції або подібних способів, неочищена або рафінована, але без хімічних змін, у випадках, коли її використання є сумісним з типом двигуна та відповідними вимогами у сфері викидів [14].

Ш

ШАХТА, РУДНИК (ГІРНИЦТВО) – гірниче підприємство, виробничий об’єкт, що здійснює видобуток корисних копалин за допомогою системи підземних гірничих виробок [32].

ШАХТА (ТЕХНІКА) – вертикальна подовжена порожнина у деяких конструкціях (наприклад, шахта ліфта) [32].

ШКАЛА – 1) лінійне або колове розташування поділок, що відповідають певним значенням вимірюваної величини на чому-небудь; лінійка, рейка, круг і т. ін. з такими поділками; 2) система чисел, змінних величин, прийнятих для вимірювання, оцінки або визначення чогось [32].

ШКАЛА РІХТЕРА – шкала, що служить для вимірювання сили землетрусів [32]. 10-ступенева (0-9,5) шкала оцінки енергії (*магнітуди*) землетрусів. Ступінь 1 означає сейсмічне дрижання, що помітно тільки чутливим сейсмографом, а 8-9 відповідає потужним струсам, здатним викликати величезні руйнування. Запропонована американським сейсмологом Ч. Ріхтером, теоретично обґрунтована спільно з Б. Гутенбергом у 1941-1945 роках. Найбільш потужними за **Ш.Р.** були землетруси: 1) Чілі (1960 рік) – 9,5; 2) Аляска (1964 рік) – 9,2; 3) Суматра (2004 рік) – 9,1; 4) Камчатка (1960 рік) – 9,0, Хонсю (2011 рік) – 8,9 [41].

ШКАЛА ВИМІРЮВАЛЬНОГО ПРИЛАДУ – основоположне поняття метрології, що дозволяє кількісно або іншим способом визначити властивість об'єкта [32].

ШУМ – це комплекс звуків, що несприятливо впливають на організм людини [32].

ШКІДЛИВІ РЕЧОВИНИ – речовини, що негативно діють на організм людини і викликають порушення процесів нормальної життєдіяльності [32].

ШКІДЛИВІ УМОВИ ПРАЦІ – комплекс факторів, що можуть бути на робочих місцях і негативно впливати на здоров'я працівників при виконанні роботи [32].

ШКІДНИКИ (В БІОЛОГІЇ) – тварини, які ушкоджують культурні рослини [32].

ШКОДА ЕКОЛОГІЧНА – шкода, заподіяна несприятливим впливом навколишнього середовища [32].

ШПУР – циліндрична порожнина, яку вибуряють у масиві гірських порід переважно для розміщення вибухової речовини (шпурового заряду) [32].

ШЕЛЬФ – материкова мілина, мілководна частина підводної окраїни материків і островів [32].

ШЕЛЬФ КОНТИНЕНТАЛЬНИЙ – частина континенту занурена нижче рівня моря [32].

ШТУЧНИЙ МАСИВ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД – поверхневий водний об'єкт або його частина, створені в результаті діяльності людини [3].

ШТУЧНІ СПОРУДИ – будівельні об'єкти, споруджувані на транспортних комунікаціях і призначені для пропускання через них (під або над ними) водостоків, транспортних комунікацій для пішоходів, тварин, а також для подолання значних висотних перешкод [32].

Я

ЯДЕРНА БЕЗПЕКА – дотримання норм та правил та умов використання ядерних матеріалів, що забезпечують радіаційну безпеку [4].

ЯДЕРНА ПІДКРИТИЧНА УСТАНОВКА – об’єкт, призначений для поводження з ядерними матеріалами та розташований в межах визначеної проектом території, конструкція та технічні характеристики якого унеможливають виникнення самопідтримувальної ланцюгової реакції поділу за будь-яких умов експлуатації. До ядерних підкритичних установок належать: підкритичні збірки, джерела нейтронів, засновані на підкритичній збірці, керованій лінійним прискорювачем електронів або протонів, та інші установки, конструкція та технічні характеристики яких унеможливають виникнення самопідтримувальної ланцюгової реакції поділу за будь-яких умов експлуатації [4].

ЯДЕРНА УСТАНОВКА – будь-який ядерний реактор, за винятком реактора, яким обладнаний засіб морського або повітряного транспорту з метою використання його як джерела енергії для приведення в рух цього засобу транспорту або з будь-якою іншою метою, будь-який завод, що використовує ядерне паливо для виробництва ядерного матеріалу, або будь-який завод, на якому обробляється ядерний матеріал, включаючи будь-який завод, на якому переробляється опромінене ядерне паливо, та будь-яке місце, де зберігається (складований) ядерний матеріал, за винятком місця складування, пов’язаного з перевезенням такого матеріалу, за умови, що декілька ядерних установок одного оператора, розташовані в одному місці, розглядаються як єдина ядерна установка [4].

ЯДЕРНИЙ ІНЦИДЕНТ – будь-яка подія або ряд подій одного й того ж походження, що завдають ядерної шкоди [4].

ЯДЕРНА ШКОДА – трата життя, будь-які ушкодження, завдані здоров'ю людини, або будь-яка втрата майна, або шкода, заподіяна майну, або будь-яка інша втрата чи шкода, що є результатом небезпечних властивостей ядерного матеріалу на ядерній установці або ядерного матеріалу, який надходить з ядерної установки чи надсилається до неї, крім шкоди, заподіяної самій установці або транспортному засобу, яким здійснювалося перевезення [4].

ЯДЕРНИЙ МАТЕРІАЛ – будь-який вихідний або спеціальний розщеплювальний матеріал [4].

ЯДЕРНИЙ МАТЕРІАЛ – ядерне паливо, за винятком природного урану і збідненого урану, яке може виділяти енергію шляхом самопідтримуваного ланцюгового процесу ядерного поділу поза ядерним реактором самостійно або у комбінації з яким-небудь іншим матеріалом, та радіоактивні продукти і відходи, за винятком невеликої кількості радіоактивних продуктів, радіоактивних відходів та ядерного палива, що встановлюються нормами та правилами з ядерної та радіаційної безпеки, за умови, що ця кількість не перевищує максимальні межі, встановлені Радою керуючих Міжнародного агентства з атомної енергії [4].

ЯДЕРНІ УСТАНОВКИ – об'єкти, включаючи пов'язані з ними будівлі та устаткування, на яких здійснюються виробництво, переробка, використання, обробка, зберігання чи захоронення ядерного матеріалу. До ядерних установок належать: об'єкти з виробництва ядерного палива, ядерні підкритичні установки, дослідницькі ядерні реактори (у тому числі критичні та підкритичні збірки); атомні електростанції; підприємства і установи із збагачення та перероблення ядерного палива, а також сховища відпрацьованого ядерного палива [4].

ЯКІСТЬ – 1) об'єктивна і всезагальна характеристика об'єктів, що проявляється у сукупності їх властивостей; 2) філософська категорія, що поряд із категорією «кількість» відображає важливу сторону об'єктивної дійсності [32].

ЯКІСТЬ ВОДИ – характеристика складу і властивостей води, яка визначає її придатність для конкретних цілей використання [3].

ЯДЕРНА ВІЙНА – війна, в якій головним засобом ураження є ядерна зброя [32].

ЯКІСТЬ ДОВКІЛЛЯ – збереження екологічної рівноваги [32].

ЯКІСТЬ ЖИТТЯ – інтегральна характеристика сукупності видів, форм і сфер, життєдіяльності людей певного суспільства, зумовлена рівнем його матеріального виробництва, економічними відносинами, політичним устроєм та системою цінностей [32].

ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ – сукупність властивостей продукції, що зумовлюють її придатність задовольняти певні потреби [32].

ПЕРЕЛІК ТЕРМІНІВ, НАВЕДЕНИХ У СЛОВНИКУ-ДОВІДНИКУ

А	4
АБІОТИЧНИЙ	
АБІОТИЧНА ЗОНА	
АБІОТИЧНІ ЧИННИКИ	
АВАРІЯ	
АВАРІЙНА СИТУАЦІЯ	
АВАРІЯ НА ОБ'ЄКТІ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ	
АГРОЛОГІЯ	
АГРОФІТИ	
АДАПТАЦІЯ	5
АДАПТАЦІЯ ДО ЗМІНИ КЛІМАТУ	
АДСОРБЦІЯ	
АЕРАЦІЯ	
АЕРОБИ	
АЕРОБНІ БАКТЕРІЇ	
АНАЕРОБНІ БАКТЕРІЇ	
АЕРОТЕРМАЛЬНА ЕНЕРГІЯ	
АКВАТОРІЯ	
АКВАТОРІЯ МОРСЬКОГО ПОРТУ (ПОРТОВА АКВАТОРІЯ)	
АЛЬТЕРНАТИВНА ЕНЕРГЕТИКА	
АЛЬТЕРНАТИВНІ ВИДИ ПАЛИВА	6
АЛЬТЕРНАТИВНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ	
АНАБІОЗ	
АНАЕРОБИ	
АНТРОПОЛОГІЯ	
АНТРОПОГЕННА ДІЯЛЬНІСТЬ	
АНТРОПОГЕННІ ВИКИДИ	
АНТРОПОГЕННІ ЧИННИКИ	
АНТИЦИКЛОН	7
АТМОСФЕРА	
АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ	
АТОМ	
АТОМНА ЕНЕРГЕТИКА	
АТОМНА ЕЛЕКТРОСТАНЦІЯ (АЕС)	8
Б	8
БАЗИС ЕРОЗІЇ	
БАКТЕРІЇ	
БАРОМЕТР	
БАСЕЙН ВОДОЗБІРНИЙ	
БАСЕЙНОВИЙ ПРИНЦИП УПРАВЛІННЯ	

БІО-ДМЕ	
БІО-ЕТАЕ	
БІО-МТБЕ	
БІО-ЕТБЕ	
БІОБУТАНОЛ	
БІОВІДХОДИ	9
БІОВОДЕНЬ	
БІОГАЗ	
БІОДИЗЕЛЬНЕ ПАЛИВО (БІОДИЗЕЛЬ)	
БІОТА	
БІОСФЕРА	
БІОРІЗНОМАНІТТЯ	
БІОЕТАНОЛ	
БІОКОМПОНЕНТ	
БІОЛОГІЧНІ ВИДИ ПАЛИВА (БІОПАЛИВО)	
БІОМАСА	
БІОМЕТАН	10
БІОТЕХНІЧНІ ЗАХОДИ	
БОЛОТО	
Б'ЄФ	
БЕЗПЕКА	
БУДІВЛЯ З БЛИЗЬКИМ ДО НУЛЬОВОГО РІВНЯ СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГІЇ	
БУДІВЛЯ	
В	11
ВАЛЕНТНІСТЬ	
ВАЛЕНТНІСТЬ ЕКОЛОГІЧНА	
ВАЖКІ МЕТАЛИ	
ВЕЛИКОГАБАРИТНІ ВІДХОДИ	
ВИД (БІОЛОГІЯ)	
ВИДАЛЕННЯ ВІДХОДІВ	
ВИДАЛЕННЯ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ	
ВИДОБУВАННЯ ГАЗУ (МЕТАНУ) ВУГІЛЬНИХ РОДОВИЩ	
ВИКИД	12
ВИКИДИ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ	
ВИКОРИСТАННЯ ВОДИ	
ВИКОРИСТАННЯ ЯДЕРНОЇ ЕНЕРГІЇ	
ВИРОБНИК БІОПАЛИВА	
ВИРОБНИК ПРОДУКЦІЇ	
ВИРОБНИКИ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ	
ВИРОБНИЦТВО ПИТНОЇ ВОДИ	
ВИРОБНИЦТВО ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ	13

ВИХІДНИЙ МАТЕРІАЛ	
ВІДНОВЛЕННЯ ВІДХОДІВ	
ВІДНОВЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ	
ВІДНОВЛЕННЯ ПОКАЗНИКІВ БЕЗПЕКИ ДЖЕРЕЛА НЕБЕЗПЕКИ	
ВІДНОВЛЮВАНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ	
ВІДПРАЦЬОВАНЕ ЯДЕРНЕ ПАЛИВО	
ВІДПРАЦЬОВАНІ ЗАКРИТІ ДЖЕРЕЛА ІОНІЗУЮЧОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ	14
ВІДХОДИ БУДІВНИЦТВА ТА ЗНЕСЕННЯ	
ВІДХОДИ	
ВІДХОДИ, ЩО НЕ Є НЕБЕЗПЕЧНИМИ	
ВІТЕР	
ВІТЕРИТ	
ВІТРОВА ЕЛЕКТРОУСТАНОВКА	
ВІТРОВА ЕЛЕКТРОСТАНЦІЯ	
ВЛАСНИК ВІДХОДІВ	
ВОДА ВАЖКА	15
ВОДА ДРЕНАЖНА	
ВОДА ЗВОРОТНА	
ВОДА ЛЛЯЛЬНА (ПІДСЛАНЕВА)	
ВОДА СТИЧНА	
ВОДА СУПУТНЬО-ПЛАСТОВА	
ВОДИ ПІДЗЕМНІ	
ВОД ПІДЗЕМНИХ ЗАПАСИ	
ВОДИ ПОВЕРХНЕВІ	
ВОДИ	
ВОДИ МІНЕРАЛЬНІ	
ВОДНИЙ ОБ'ЄКТ	
ВОДНІ РЕСУРСИ	16
ВОДНІСТЬ	
ВОДОГОСПОДАРСЬКА ДІЛЯНКА	
ВОДОГОСПОДАРСЬКЕ РАЙОНУВАННЯ	
ВОДОГОСПОДАРСЬКИЙ БАЛАНС	
ВОДОГОСПОДАРСЬКІ СИСТЕМИ	
ВОДОЗАБІР	
ВОДОЙМА	
ВОДОКОРИСТУВАННЯ	
ВОДОКОРИСТУВАЧ	
ВОДОНОСНИЙ ГОРИЗОНТ	
ВОДОПРОВІДНА МЕРЕЖА	17
ВОДОСХОВИЩЕ КОМПЛЕКСНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	
ВОДОСХОВИЩЕ	
ВОЛОГІСТЬ	

ВОЛОГОВІДДАЧА	
ВОЛОГОЄМНІСТЬ	
ВОЛОГОЄМНІСТЬ ҐРУНТУ	
ВОЛОГОСТІЙКІСТЬ	
ВОЛОГІСТЬ ПОВІТРЯ АБСОЛЮТНА	
ВОЛОГООБІГ	
ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ	
ВТОРИННИЙ ЕТАЛОН	
ВТОРИННІ РЕСУРСИ	
ВУГІЛЬНЕ РОДОВИЩЕ	
ВУГІЛЬНИЙ ПЛАСТ	
ВЕТЕРИНАРНЕ СВДОЦТВО АБО ВЕТЕРИНАРНА ДОВІДКА	
Г	17
ГАЗ	
ГАЗ БОЛОТНИЙ	
ГАЗ ВІЛЬНИЙ	
ГАЗ (МЕТАН) ВУГІЛЬНИХ РОДОВИЩ	
ГАЗООБМІН	18
ГАЗ ГЕНЕРАТОРНИЙ	
ГАЗ НАФТОВИЙ	
ГАЗ ПРИРОДНИЙ	
ГАЗ РУДНИЧНИЙ	
ГАЗ СКРАПЛЕНИЙ	
ГАЗ СЛАНЦЕВИЙ	
ГАЗ СТИСНЕНИЙ	
ГАРАНТІЯ ПОХОДЖЕННЯ БІОМЕТАНУ (В ТОМУ ЧИСЛІ СКРАПЛЕНОГО АБО СТИСНЕНОГО)	
ГЕОБОТАНІКА	19
ГЕОБІОТИ	
ГЕОДЕЗІЯ	
ГЕОДЕЗІЯ АСТРОНОМІЧНА	
ГЕОДЕЗІЯ ІНЖЕНЕРНА	
ГЕОГРАФІЧНА СІТКА	
ГЕОДЕЗИСТ	
ГЕОДЕЗИЧНИЙ ПУНКТ	
ГЕОДЕЗИЧНІ ЗНАКИ	
ГЕОДЕЗИЧНІ ПРИЛАДИ	
ГЕОЛОГ	
ГЕОЛОГІЯ	
ГЕОГНОЗІЯ	
ГЕОЛОГІЧНА СТРУКТУРА	20
ГЕОЛОГІЧНІ ПРОЦЕСИ	
ГЕОЛОГІЯ КОРИСНИХ КОПАЛИН	

ГЕОЛОГІЧНЕ СХОВИЩЕ ДЛЯ ЗАХОРОНЕННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ	
ГЕОТЕРМАЛЬНА ЕНЕРГІЯ	
ГІДРОСФЕРА	
ГІДРОГРАФІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ	
ГІДРООЧИЩЕНА РОСЛИННА ОЛІЯ	
ГІДРОТЕРМАЛЬНА ЕНЕРГІЯ	
ГІДРОТЕХНІЧНІ СПОРУДИ МОРСЬКИХ ПОРТІВ (ГІДРОТЕХНІЧНІ СПОРУДИ)	
ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ З ВИКОРИСТАННЯ ГАЗУ (МЕТАНУ) ВУГІЛЬНИХ РОДОВИЩ	21
ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ З ГЕОЛОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ, ВИДОБУВАННЯ ГАЗУ (МЕТАНУ) ВУГІЛЬНИХ РОДОВИЩ	
ГРАВІЙ	
ГРАНІТ	
ГРАНОДІОРИТ	
ГРАНІТОЇДИ	
ГРАНІТНИЙ ШАР	
ГРАНИЧНО ДОПУСТИМА КОНЦЕНТРАЦІЯ (ГДК) РЕЧОВИНИ У ВОДІ	
ГРАНИЧНО ДОПУСТИМИЙ СКИД (ГДС) РЕЧОВИНИ	23
ГРАНУЛОМЕТРІЯ	
ГРАНУЛЯЦІЯ	
ГРОМАДСЬКІСТЬ	
ГРУНТ	
ГРУНТ АНТРОПОГЕННИЙ	
ГРУНТ ГЛИНИСТИЙ	
ГРУНТ МУЛИСТИЙ	
ГРУНТ ПІЩАНИЙ	
ГРУНТИ АЛЮВІАЛЬНІ ЛУЧНО-БОЛОТНІ	
ГРУНТИ БУДІВЕЛЬНІ	
ГРУНТИ ГІДРОГЕННІ	
ГУМУС	24
ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТИ	
Д	24
ДЕГАЗАЦІЯ	
ДЕГРАДАЦІЯ	
ДЕГРАДАЦІЯ ЕКОНОМІЧНА	
ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ВІДХОДИ	
ДЕЛЬТА РІЧКОВА	
ДЕМОГРАФІЯ	
ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПРОЦЕС	
ДЕМОГРАФІЧНИЙ ЧИННИК	25

ДЕМОГРАФІЧНІ ХВИЛІ	
ДЕМОГРАФІЧНІ ТАБЛИЦІ	
ДЕРЖАВНА БЕЗПЕКА	
ДЕРЖАВНИЙ ЕТАЛОН	
ДЕРЖАВНИЙ КАДАСТР СХОВИЩ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ	
ДЕРЖАВНИЙ МИСЛИВСЬКИЙ ФОНД	
ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ	
ДЕРЕВА НИЗЬКОСТОВБУРНІ	
ДЕРЕВИНА (У БІОЛОГІЇ)	
ДЕРЕВИНА БАЛАНСОВА	
ДЖУНГЛІ	
ДЖЕРЕЛА ВИКИДІВ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ	
ДЖЕРЕЛО ВИКИДІВ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ НА УСТАНОВЦІ	
ДЖЕРЕЛО ВИКИДУ	
ДЖЕРЕЛО ІОНІЗУЮЧОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ	
ДЖЕРЕЛО НЕБЕЗПЕКИ	
ДЖЕРЕЛО ПИТНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ	
ДИКІ ТВАРИНИ	
ДИКОРОСЛІ РОСЛИНИ	
ДІАГНОСТИЧНІ РЕФЕРЕНТНІ РІВНІ	27
ДОБАВКИ НА ОСНОВІ БІОЕТАНОЛУ	
ДОБРОВІЛЬНА СХЕМА СЕРТИФІКАЦІЇ	
ДОВКІЛЛЯ	
ДОЗВІЛ НА ДОБУВАННЯ	
ДОКАЗ СТАЛОСТІ БІОМЕТАНУ	
ДОСТУПНЕ ДЛЯ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ГРОМАДЯН МІСЦЕ	
ДОЩ	28
ДОЩІ КИСЛОТНІ	
ДОЩІ ТРОПІЧНІ	
ДРЕНАЖ	
ДРЕНАЖ ВІДКРИТИЙ	
Е	28
ЕВОЛЮЦІЯ	
ЕВОЛЮЦІЯ СОЦІАЛЬНА	
ЕВТРОФІКАЦІЯ	
ЕКВІВАЛЕНТНА ДОЗА ОПРОМІНЕННЯ	29
ЕКОЛОГІЯ	
ЕКОЛОГІЯ ЛАНДШАФТІВ	
ЕКОЛОГІЯ ЛЮДИНИ	
ЕКОЛОГІЯ МЕДИЧНА	
ЕКОЛОГІЯ ПОПУЛЯЦІЙНА	
ЕКОЛОГІЯ РОСЛИН	
ЕКОЛОГІЯ ТВАРИН	

ЕКОЛОГІЯ ҐРУНТУ	
ЕКОЛОГІЗАЦІЯ	
ЕКОЛОГІЧНА ЕТИКА	
ЕКОЛОГІЧНА ЗОНАЛЬНІСТЬ	30
ЕКОЛОГІЧНА КАТАСТРОФА	
ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА	
ЕКОЛОГІЧНА КРИЗА	
ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА	
ЕКОЛОГІЧНА РІВНОВАГА В ПРИРОДІ	
ЕКОЛОГІЧНА ПАСПОРТИЗАЦІЯ	
ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА	
ЕКОЛОГІЧНА БРОНЯ ПИТНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ	31
ЕКОЛОГІЧНА ВИТРАТА	
ЕКОЛОГІЧНА ЦІННІСТЬ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ, ВИРОБЛЕНОЇ З ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ (ЕКОЛОГІЧНА ЦІННІСТЬ)	
ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН МАСИВУ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД	
ЕКОЛОГІЧНА НІША	
ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	
ЕКОНОМІЧНО ДОЦІЛЬНИЙ РІВЕНЬ	
ЕКОНОМІКА	
ЕКОЛОГІЧНА ПІРАМІДА	32
ЕКСПЕРТНА ПОВІРКА ЗАСОБІВ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ	
ЕНЕРГОСМНІСТЬ ВВП	
ЕНЕРГЕТИЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ БУДІВЛІ	
ЕНЕРГЕТИЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ	
ЕНЕРГЕТИЧНИЙ АУДИТ БУДІВЕЛЬ	
ЕНЕРГЕТИЧНИЙ АУДИТ	
ЕНЕРГЕТИЧНИЙ АУДИТОР БУДІВЕЛЬ	
ЕНЕРГЕТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ МІКРОМЕРЕЖІ	33
ЕНЕРГЕТИЧНИЙ СЕРТИФІКАТ	
ЕНЕРГІЯ	
ЕНЕРГІЯ ВІТРОВА	
ЕНЕРГІЯ ГЕОТЕРМАЛЬНА	
ЕНЕРГІЯ, ВИРОБЛЕНА З АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ	
ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІ ЗАХОДИ	
ЕНЕРГОНОСІЇ	34
ЕТАЛОН	
ЕФЕКТ «ДОМІНО»	
ЕФЕКТИВНА ДОЗА ОПРОМІНЕННЯ	
Є	34
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС	
ЄДНІСТЬ ВИМІРЮВАНЬ	
ЄДНІСТЬ ЛЮДИНИ І ПРИРОДИ	35

ЄДИНА ДЕЖАВНА СИСТЕМА ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ І ТЕРИТОРІЙ	
ЄДИНИЙ РИНОК	
ЄДИНА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ПОЛІТИКА КРАЇН ЄС	
ЄДИНИЙ ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР НОРМАТИВНИХ АКТІВ	
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ (ЄС)	
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР	
З	36
ЗАГАЗОВАНІСТЬ	
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ	
ЗАБІР ВОДИ	
ЗАБРУДНЕННЯ ГЛОБАЛЬНІ	
ЗАБРУДНЕННЯ ДОВКІЛЛЯ	
ЗАБРУДНЕННЯ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ	
ЗАБРУДНЕННЯ ВОД	
ЗАБРУДНЮЮЧА РЕЧОВИНА	
ЗАКРИТТЯ	37
ЗАМКНЕНИЙ ВОДНИЙ ОБ'ЄКТ	
ЗАПЛАВНІ ЗЕМЛІ	
ЗАСМІЧЕННЯ ВОД	
ЗАСОБИ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ	
ЗАТВЕРДЖЕННЯ ТИПУ ЗАСОБУ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ	
ЗАХОДИ ЩОДО ПОМ'ЯКШЕННЯ НАСЛІДКІВ ЗМІНИ КЛІМАТУ	
ЗАХОРОНЕННЯ ВІДХОДІВ	
ЗАХОРОНЕННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ	
ЗБЕРІГАННЯ ВІДХОДІВ	
ЗБЕРІГАННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ	
ЗБИРАННЯ ВІДХОДІВ	
ЗВІТ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ОБСТЕЖЕННЯ ТЕХНІЧНИХ УСТАНОВОК	
ЗВОРОТНЕ ЗАПОВНЕННЯ	
ЗЕЛЕНА КНИГА УКРАЇНИ (ЗКУ)	39
«ЗЕЛЕНИЙ» ТАРИФ	
ЗЕМЕЛЬНА ЛІСОВА ДІЛЯНКА	
ЗЕМЕЛЬНИЙ ДЕРЖАВНИЙ КАДАСТР	
ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ	
ЗЕМЛЕЗНАВСТВО	
ЗНЕВОДНЕННЯ	
ЗНЕЗАРАЖЕННЯ ВОДИ	
ЗНЕПИЛЮВАННЯ	
ЗНЕСОЛЕННЯ ВОДИ	40
ЗМІНА КЛІМАТУ	
ЗОНА САНІТАРНОЇ ОХОРОНИ	
ЗОНА СПОСТЕРЕЖЕННЯ	

I	40
ІДЕНТИФІКАЦІЯ ОБ'ЄКТА ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ	
ІЄРАРХІЧНІСТЬ БІОСФЕРИ	
ІЄРАРХІЯ БІОЛОГІЧНА	
ІММОБІЛІЗАЦІЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ	
ІНАДАПТАЦІЯ	
ІНВАЗІЯ (У БІОЛОГІЇ)	41
ІНВАЗІЙНІ ВИДИ ДЕРЕВ	
ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПРОЄКТ	
ІНДИВІДУАЛЬНІ ТА КОЛЕКТИВНІ УСТАНОВКИ (ПРИСТРОЇ) ПИТНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ	
ІНЕРТНІ ВІДХОДИ	
ІНЖЕНЕРНІ СИСТЕМИ	
ІНДЕКС	42
ІНДЕКС ЯКОСТІ ПОВІТРЯ	
ІНДЕКС ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ	
ІНСПЕКЦІЙНА ПОВІРКА ЗАСОБІВ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ	
ІНТРОДУКЦІЯ	
ІСТОТНО ЗМІНЕНИЙ МАСИВ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД	
K	43
КАЛІБРУВАЛЬНА ЛАБОРАТОРІЯ	
КАЛІБРУВАННЯ	
КАТАКЛІЗМ	
КАТАСТРОФА	
КАТАСТРОФА ГУМАНІТАРНА	
КАТАСТРОФА ЕКОЛОГІЧНА	
КАТЕГОРІЯ ЗАКОНОДАВЧО РЕГУЛЬОВАНИХ ЗАСОБІВ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ	44
КВАЗІПРАЛІСИ	
КІЛЬКІСНИЙ СТАН МАСИВУ ПІДЗЕМНИХ ВОД	
КІНЦЕВЕ СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГІЇ	
КЛАС ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ БУДІВЛІ	
КЛІМАТИЧНА НЕЙТРАЛЬНІСТЬ	45
КОГЕНЕРАЦІЙНА УСТАНОВКА	
КОНДИЦІОНОВАНА (ОПАЛЮВАНА) ПЛОЩА	
КОНДИЦІОНУВАННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ	
КОНТРОЛЬНИЙ СТВОР ВОДНОГО ОБ'ЄКТА	
КОНТРОЛЬОВАНА ЕМІСІЯ ГАЗУ (МЕТАНУ) ВУГІЛЬНИХ РОДОВИЩ	
КОРИСТУВАЧІ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ	
КРИТЕРІЇ ПРИЙМАННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ НА ЗАХОРОНЕННЯ	
КРИТЕРІЇ СТАЛОСТІ	

Л	46
ЛИМАН	
ЛІМІТ ВИКОРИСТАННЯ ВОДИ	
ЛІМІТ ДОЗИ ОПРОМІНЕННЯ	
ЛІМІТ ЗАБОРУ ВОДИ	
ЛІМІТ СКИДУ ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН	
ЛІС	
ЛІСОВА ДІЛЯНКА	
ЛІСОВІ ВІДНОСИНИ	
М	47
МАГІСТРАЛЬНА ТЕПЛОВА МЕРЕЖА	
МАЛА ГІДРОЕЛЕКТРОСТАНЦІЯ	
МАЛОВОДДЯ	
МАСИВ ПІДЗЕМНИХ ВОД	
МАСИВ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД	
МЕДИЧНІ ВІДХОДИ	
МЕЖЕНЬ (МЕЖЕННИЙ ПЕРІОД)	
МЕТРОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ	
МЕТРОЛОГІЧНА ПРОСТЕЖУВАНІСТЬ (ПРОСТЕЖУВАНІСТЬ)	48
МЕТРОЛОГІЯ	
МИСЛИВСТВО	
МИСЛИВСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК ГАЛУЗЬ	
МИСЛИВСЬКЕ СОБАКІВНИЦТВО	
МИСЛИВСЬКІ ТВАРИНИ	
МИСЛИВСЬКІ ТРОФЕЇ	
МИСЛИВСЬКІ УГІДДЯ ДЕРЖАВНОГО МИСЛИВСЬКОГО РЕЗЕРВУ (АБО ЗАПАСУ)	
МИСЛИВСЬКІ УГІДДЯ	49
МІЖНАРОДНА СХЕМА СЕРТИФІКАЦІЇ	
МІЖУРЯДОВА ГРУПА ЕКСПЕРТІВ З ПИТАНЬ ЗМІНИ КЛІМАТУ	
МІКРОГІДРОЕЛЕКТРОСТАНЦІЯ	
МІНІГІДРОЕЛЕКТРОСТАНЦІЯ	
МІНІМАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ БУДІВЕЛЬ	
МІСЦЕВИЙ ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПЛАН	
МІСЦЯ МАСОВОГО ВІДПОЧИНКУ НАСЕЛЕННЯ НА ВОДНИХ ОБ'ЄКТАХ	
МОНІТОРИНГ ВОД	
МОНОФУНКЦІОНАЛЬНІ МІСТА	
Н	50
НАДРА	
НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ	

НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ АНТРОПОГЕННИХ ВИКИДІВ ІЗ ДЖЕРЕЛ ВИКИДІВ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ ТА ВИДАЛЕННЯ ПАРНИКОВИХ ГАЗІВ ПОГЛИНАЧАМИ	
НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ УКРАЇНИ	
НАЦІОНАЛЬНО ВИЗНАЧЕНИЙ ВНЕСОК УКРАЇНИ ДО ПАРИЗЬКОЇ УГОДИ	
НЕБЕЗПЕЧНА РЕЧОВИНА	
НЕБЕЗПЕЧНІ ВІДХОДИ	
НЕЗАКОННО ДОБУТА ПРОДУКЦІЯ ПОЛЮВАННЯ	52
НЕЗАЛЕЖНИЙ АУДИТ	
НЕКОНТРОЛЬОВАНА ЕМІСІЯ ГАЗУ (МЕТАНУ) З ВУГІЛЬНИХ РОДОВИЩ	
НЕОРГАНІЗОВАНЕ СТАЦІОНАРНЕ ДЖЕРЕЛО ВИКИДУ	
НЕТРАДИЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА ТА ВИДИ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ СИРОВИНИ	
НЕЦЕНТРАЛІЗОВАНЕ ПИТНЕ ВОДОПОСТАЧАННЯ	
НОРМА ВІДСТРІЛУ	53
НИЗЬКОВУГЛЕЦЕВИЙ РОЗВИТОК	
НОРМАТИВ ВМІСТУ ЗАБРУДНЮЮЧОЇ РЕЧОВИНИ У ВІДПРАЦЬОВАНИХ ГАЗАХ ТА ВПЛИВУ ФІЗИЧНИХ ФАКТОРІВ ПЕРЕСУВНОГО ДЖЕРЕЛА	
НОРМАТИВ ГРАНИЧНО ДОПУСТИМОГО ВИКИДУ ЗАБРУДНЮЮЧОЇ РЕЧОВИНИ СТАЦІОНАРНОГО ДЖЕРЕЛА	
НОРМАТИВ ГРАНИЧНО ДОПУСТИМОГО ВПЛИВУ ФІЗИЧНИХ ТА БІОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ СТАЦІОНАРНИХ ДЖЕРЕЛ	
НОРМАТИВ ЯКОСТІ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ	54
НОРМАТИВИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ	
НОРМАТИВИ ПИТНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ	
О	55
ОБ'ЄКТ ОБРОБЛЕННЯ ВІДХОДІВ	
ОБ'ЄКТ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ	
ОБ'ЄКТ, ПРИЗНАЧЕНИЙ ДЛЯ ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ	3
ОБ'ЄКТ, ПРИЗНАЧЕНИЙ ДЛЯ ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ	3
ОБ'ЄКТИ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ	
ОБ'ЄКТИ РОСЛИННОГО СВІТУ	
ОБ'ЄКТИ У СФЕРІ ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ	
ОБРОБКА РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ	
ОБРОБЛЕННЯ ВІДХОДІВ	56
ОБСТЕЖЕННЯ ТЕХНІЧНИХ УСТАНОВОК	
ОЗЕРО	
ОПЕРАТОР	

ОПЕРАЦІЇ З УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ	
ОПРОМІНЕННЯ НАСЕЛЕННЯ	
ОПРОМІНЕННЯ ПРОФЕСІЙНЕ	
ОПРОМІНЕННЯ	
ОРГАНІЗОВАНЕ СТАЦІОНАРНЕ ДЖЕРЕЛО ВИКИДУ	
ОХОРОНА АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ	57
ОХОРОНА ПРАЦІ	
ОХОРОННА ЗОНА ТЕПЛОВИХ МЕРЕЖ	
П	57
ПАЛИВО МОТОРНЕ АЛЬТЕРНАТИВНЕ	
ПАЛИВО МОТОРНЕ	
ПАРНИКОВИЙ ГАЗ	
ПАРНИКОВІ ГАЗИ	58
ПАРНИКОВИЙ ЕФЕКТ	
ПАРТІЯ ВИРОЩЕНИХ ЖИВОЇ РИБИ АБО ІНШИХ ВОДНИХ ЖИВИХ РЕСУРСІВ	
ПАРТІЯ ПРОДУКТІВ ЛОВУ	
ПАРТІЯ ХАРЧОВОЇ ПРОДУКЦІЇ	
ПЕРЕРОБНЕ ВИРОБНИЦТВО	
ПЕРЕРОБКА ПРОДУКТІВ ЛОВУ	
ПРЕСЕРВИ	
ПРОДУКТИ ЛОВУ	
ПЕРВИННА ЕНЕРГІЯ	59
ПЕРВИННЕ СПОЖИВАННЯ ЕНЕРГІЇ	
ПЕРВИННИЙ ЕТАЛОН	
ПЕРЕВЕЗЕННЯ ВІДХОДІВ	
ПЕРЕВЕЗЕННЯ	
ПЕРЕРОБКА РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ	
ПЕРЕРОЗПОДІЛ ВОДНИХ РЕСУРСІВ	
ПЕРЕХІДНІ ВОДИ	
ПЕРІОДИЧНА ПОВІРКА ЗАСОБІВ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ	
ПИТНЕ ВОДОПОСТАЧАННЯ	60
ПИТНА ВОДА	
ПІДГОТОВКА ВІДХОДІВ ДО ПОВТОРНОГО ВИКОРИСТАННЯ	
ПІДПРИЄМСТВО ПИТНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ	
ПЛАН ДІЙ СТАЛОГО ЕНЕРГЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ТА КЛІМАТУ	
ПЛАН УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЗАТОПЛЕННЯ	61
ПЛАН УПРАВЛІННЯ РІЧКОВИМ БАСЕЙНОМ	
ПЛАНОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ	
ПЛЯЖНА ЗОНА	
ПОБУТОВІ ВІДХОДИ	
ПОВЕРХНЕВЕ СХОВИЩЕ ДЛЯ ЗАХОРОНЕННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ	62

ПОВІРКА ЗАСОБІВ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ	
ПОВІРОЧНА ЛАБОРАТОРІЯ	
ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ	
ПОВТОРНА ПЕРЕВІРКА	
ПОВТОРНЕ ВИКОРИСТАННЯ ПРОДУКЦІЇ	
ПОГЛИНАННЯ	
ПОГЛИНАЧ	63
ПОЗАЧЕРГОВА ПОВІРКА ЗАСОБІВ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ	
ПОЛІГОН	
ПОЗИТИВНИЙ ЕФЕКТ ВІД ВИРОБНИЦТВА ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ З ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ	
ПОЛІТИКА ЗАПОБІГАННЯ АВАРІЯМ НА ОБ'ЄКТІ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ	
ПОЛЮВАННЯ	
ПОМ'ЯКШЕННЯ НАСЛІДКІВ ЗМІНИ КЛІМАТУ	64
ПОПЕРЕДНЯ ОБРОБКА РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ	
ПОРОГОВА МАСА НЕБЕЗПЕЧНИХ РЕЧОВИН	
ПОСЛУГА З УПРАВЛІННЯ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ	
ПОСТАЧАННЯ ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ (ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ)	
ПРАЛІСИ (ПРАЛІСОВІ ЕКОСИСТЕМИ)	
ПРИБЕРЕЖНА ЗАХИСНА СМУГА	
ПРИБЕРЕЖНІ ВОДИ	65
ПРИЙМАННЯ ВІДХОДІВ	
ПРИЙНЯТНИЙ РИЗИК	
ПРИЙНЯТНИЙ РІВЕНЬ РИЗИКУ	
ПРИЛАД ОБЛІКУ ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ	
ПРИПОВЕРХНЕВЕ СХОВИЩЕ ДЛЯ ЗАХОРОНЕННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ	
ПРИРОДНИЙ РАДІАЦІЙНИЙ ФОН	
ПРИРОДНІ ЛІСИ (ПРИРОДНІ ЛІСОВІ ЕКОСИСТЕМИ)	
ПРИРОДНІ РОСЛИННІ РЕСУРСИ	
ПРИРОДНІ РОСЛИННІ УГРУПОВАННЯ	
ПРИРОДООРІЄНТОВАНІ РІШЕННЯ	
ПРОДУКЦІЯ ПОЛЮВАННЯ	
ПРОЄКТНА АВАРІЯ	
ПУБЛІЧНА ІНФОРМАЦІЯ	
ПУНКТ ВІДПОВІДНОСТІ ЯКОСТІ ПИТНОЇ ВОДИ	
ПУНКТ РОЗЛИВУ ПИТНОЇ ВОДИ	
Р	67
РАДІАЦІЙНА АВАРІЯ	
РАДІАЦІЙНА БЕЗПЕКА ПІД ЧАС ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ	
РАДІАЦІЙНА БЕЗПЕКА	

РАДІАЦІЙНИЙ ЗАХИСТ	68
РАДІОНУКЛІДИ (РАДІОАКТИВНІ ІЗОТОПИ)	
РАДІОАКТИВНА РЕЧОВИНА	
РАДІОАКТИВНИЙ МАТЕРІАЛ	
РАДІОАКТИВНІ ВІДХОДИ	
РАЙОН РІЧКОВОГО БАСЕЙНУ	
РЕГУЛЮВАННЯ ЧИСЕЛЬНОСТІ ДИКИХ ТВАРИН	
РЕМОНТНІ ВІДХОДИ	
РЕФЕРЕНТНИЙ РІВЕНЬ	69
РЕЦИКЛІНГ	
РИБА ТА ІНШІ ВОДНІ ЖИВІ РЕСУРСИ (ВОДНІ БІОРЕСУРСИ)	
РИБНИЦТВО	
РИБОГОСПОДАРСЬКИЙ ВОДНИЙ ОБ'ЄКТ	
РИЗИК	
РИНКОВІ МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ	
РИНОК ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ	
РІВЕНЬ ЗВІЛЬНЕННЯ	
РІДКЕ ПАЛИВО З БІОМАСИ (РІДКЕ БІОПАЛИВО)	
РІЧКОВИЙ БАСЕЙН (ВОДОЗБІР)	
РІЧНА КВОТА ПІДТРИМКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ, ЯКІ ВИРОБЛЯЮТЬ ЕЛЕКТРИЧНУ ЕНЕРГІЮ З АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ	
РОДОВИЩА КОРИСНИХ КОПАЛИН	71
РОЗДІЛЬНЕ ЗБИРАННЯ ВІДХОДІВ	
РОЗУМНІ МЕРЕЖІ	
РОЗШИРЕНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВИРОБНИКА	
РОСЛИННИЙ СВІТ	
С	71
САМОЗАЛІСЕНА ДІЛЯНКА	
САНІТАРНО-ЗАХИСНА ЗОНА	72
СЕЗОН ПОЛЮВАННЯ	
СЕРТИФІКАТ ВІДПОВІДНОСТІ КРИТЕРІЯМ СТАЛОСТІ БІОМЕТАНУ	
СЕРТИФІКАТ ПОХОДЖЕННЯ БІОМЕТАНУ (В ТОМУ ЧИСЛІ СКРАПЛЕНОГО АБО СТИСНЕНОГО)	
СЕРТИФІКАЦІЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ	
СИНТЕТИЧНІ БІОПАЛИВА	
СИСТЕМА АВТОНОМНОГО ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ	
СИСТЕМА ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ	
СИСТЕМА ЕНЕРГЕТИЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	
СИСТЕМА ПИТНОГО ВОДОПОСТАЧАННЯ	
СИСТЕМА ПОМІРНО-ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ	

СИСТЕМА РОЗПЛАНУВАННЯ МІСТА	
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ	
СИСТЕМА ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ	74
СИТУАЦІЯ АВАРІЙНОГО ОПРОМІНЕННЯ	
СИТУАЦІЯ ІСНУЮЧОГО ОПРОМІНЕННЯ	
СИТУАЦІЯ ПЛАНОВОГО ОПРОМІНЕННЯ	
СКИДНА ТЕПЛОВА ЕНЕРГІЯ	
СОНЦЕ	
СОНЦЕЗАХИСНИЙ ПРИСТРІЙ	
СОНЯЧНА АКТИВНІСТЬ	
СОНЯЧНА ЕЛЕКТРОСТАНЦІЯ	75
СОРТУВАННЯ ВІДХОДІВ	
СОЦІАЛЬНІ ЗМІНИ	
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА КОМПЕНСАЦІЯ РИЗИКУ ДЛЯ НАСЕЛЕННЯ, ЯКЕ ПРОЖИВАЄ В ЗОНАХ СПОСТЕРЕЖЕННЯ	
СПЕЦІАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ РИБ ТА ІНШИХ ВОДНИХ ЖИВИХ РЕСУРСІВ	
СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ ПІДПРИЄМСТВО ПО ПОВОДЖЕННЮ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ	76
СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ ПІДПРИЄМСТВО ПО ПОВОДЖЕННЮ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ	
СПЕЦІАЛЬНА СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА	
СПЕЦІАЛЬНИЙ РОЗЩЕПЛЮВАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ	
СПОЖИВАЧ ПИТНОЇ ВОДИ	
СПОЖИВАЧ ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ	
СПОЖИВАЧІ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВИДІВ ПАЛИВА	
СТАВОК	
СТІЙКІСТЬ	
СТІЙКІ ДО КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН ЛІСИ	
СТІЙКІСТЬ ДИНАМІЧНА	
СТІЙКІСТЬ РАДІАЦІЙНА	
СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ	
СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ	
СУБ'ЄКТИ ВІДНОСИН У СФЕРІ ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ	
СУББАСЕЙН	
СУМІШ	78
СФЕРА АЛЬТЕРНАТИВНИХ ВИДІВ ПАЛИВА	
СФЕРА АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ	
СФЕРА ЗМІНИ КЛІМАТУ	
СФЕРА ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ	
СХЕМА ВИКОРИСТАННЯ І ОХОРОНИ ВОДИ ТА ВІДТВОРЕННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ	

СХОВИЩЕ ДЛЯ ЗАХОРОНЕННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ НА СЕРЕДНІХ ГЛИБИНАХ	
СХОВИЩЕ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ	
Т	79
ТЕМНИЙ ПЕРІОД ДОБИ	
ТЕПЛОЕНЕРГЕТИКА (ТЕПЛОВА ЕНЕРГЕТИКА)	
ТЕПЛОВА ЕНЕРГІЯ	
ТЕПЛОВА УСТАНОВКА	
ТЕПЛОВА ЕЛЕКТРОСТАНЦІЯ	
ТЕПЛОВИКРИСТАЛЬНА УСТАНОВКА	
ТЕПЛОГЕНЕРУЮЧА ОРГАНІЗАЦІЯ	
ТЕПЛОГЕНЕРУЮЧА УСТАНОВКА	
ТЕПЛОНОСІЙ	
ТЕПЛОПОСТАЧАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ	
ТЕПЛОСЕРВІСНА ОРГАНІЗАЦІЯ	80
ТЕПЛОТРАНСПОРТУЮЧА ОРГАНІЗАЦІЯ	
ТЕРМОАНЕМОМЕТР	
ТЕРМОБАРОМЕТРІЯ МІНЕРАЛОГІЧНА	
ТЕРМОГРАФ	
ТЕРМОГРАФІЯ	
ТЕРМОДИНАМІКА	
ТЕРМОМЕТР	
ТЕРМІЧНЕ ОБРОБЛЕННЯ ВІДХОДІВ	
ТЕРМОМОДЕРНІЗАЦІЯ БУДІВЕЛЬ (ТЕРМОМОДЕРНІЗАЦІЯ)	
ТЕХНІЧНА УСТАНОВКА	81
ТЕХНІЧНІ УМОВИ	
ТЕХНОГЕННІ РОДОВИЩА КОРИСНИХ КОПАЛИН	
ТЕХНОЛОГІЧНА ВОДОЙМА	
ТЕХНОЛОГІЧНИЙ НОРМАТИВ ДОПУСТИМОГО ВИКИДУ ЗАБРУДНЮЮЧОЇ РЕЧОВИНИ	
ТЕХНОЛОГІЧНІ НОРМАТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПИТНОЇ ВОДИ	
ТИП ЗАСОБУ ВИМІРЮВАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ	
ТРАНСКОРДОННИЙ ВПЛИВ АВАРІЇ	82
ТРАНСПОРТУВАННЯ ТЕПЛОВОЇ ЕНЕРГІЇ	
У	82
УПОРЯДКУВАННЯ МИСЛИВСЬКИХ УГІДЬ	
УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ	
УРБАНІЗАЦІЯ	
УРБАНІЗОВАНА ЗОНА	
УРБАНІЗОВАНА ТЕРИТОРІЯ	
УРБАНІЗОВАНЕ СЕРЕДОВИЩЕ	83
УРБАНІСТИКА (МІСТОБУДУВАННЯ)	
УРІЗ ВОДИ	

УСТАНОВКА СПАЛЮВАННЯ ВІДХОДІВ	
УТВОРЮВАЧ ВІДХОДІВ	
УСТАНОВКА СУМІСНОГО СПАЛЮВАННЯ ВІДХОДІВ	
УТРИМАННЯ МИСЛИВСЬКИХ ТВАРИН У НАПІВВІЛЬНИХ УМОВАХ	
УТРИМАННЯ МИСЛИВСЬКИХ ТВАРИН У НЕВОЛІ	84
УТРИМАННЯ РАДІОАКТИВНИХ ВІДХОДІВ	
Ф	84
ФАСОВАНА ПИТНА ВОДА	84
ФАРМАКОТЕРАПІЯ	
ФАРМАКОГНОЗІЯ	
ФАРМАКОЛОГІЯ	
ФАСОВАНИЙ ТОВАР	
ФІЗИЧНИЙ ЗАХИСТ ПІД ЧАС ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ	
ФІТОБЕНТОС	
ФІТОВІРУСОЛОГІЯ	85
ФІТОГОРМОНИ	
ФІЛЬТР	
ФІЛЬТР БІОЛОГІЧНИЙ	
ФІЛЬТРАТОРИ	
ФІЛЬТРАЦІЯ	
ФІЛЬТРИ ПОБУТОВІ	
ФІЛЬТРОЦИКЛ	
ФІТОКЛІМАТ	
ФІТОЕДАФОН	
ФІТОМАСА	
ФІТОЛЕЙМИ	
ФОНОВА КОНЦЕНТРАЦІЯ ЗАБРУДНЮЮЧОЇ РЕЧОВИНИ В АТМОСФЕРНОМУ ПОВІТРІ	
Х	86
ХАРЧОВА ПРОДУКЦІЯ	
ХАРЧОВА ПРОМИСЛОВІСТЬ	
ХАОС	
ХВИЛЬОВА КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	
ХЛАМІДОБАКТЕРІЇ	
ХЛАМІДОМОНАДА	
ХЛАМІДОСПОРИ	
ХМАРИ	
ХМАРИ МОЛЕКУЛЯРНІ	
ХМАРОЧОС	
ХМАРНІСТЬ	87
ХІМІЯ	

ХІМІЧНИЙ СТАН МАСИВУ ПІДЗЕМНИХ ВОД	
ХІМІЧНИЙ СТАН МАСИВУ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД	
ХІМІЯ АНАЛІТИЧНА	
ХІМІЯ БІОКОЛОЇДНА	
ХІМІЯ БІООРГАНІЧНА	
ХІМІЯ БІОНЕОРГАНІЧНА (НЕОРГАНІЧНА БІОХІМІЯ)	
ХІМІЯ ДОВКІЛЛЯ	
ХІМІЯ ЗАГАЛЬНА	88
ХІМІЯ ЗЕЛЕНА	
ХІМІЯ КВАНТОВА	
ХІМІЯ КОЛОЇДНА	
ХІМІЧНІ МЕЛІОРАНТИ	
ХІМІЧНА БІОЦЕНОЛОГІЯ	
ХІМІЧНА ЗБРОЯ	
ХІМІЧНА ФОРМУЛА	89
ХИЖАК	
ХИЖАЦТВО	
ХЛОРУВАННЯ	
ХЛОРОПЛАСТИ	
ХЛОРОФІЛ	
Ц	89
ЦВІТІННЯ	
ЦВІТІННЯ ВОДИ	
ЦЕНТРАЛІЗОВАНЕ ПИТНЕ ВОДОПОСТАЧАННЯ	
ЦИКЛ	90
ЦИКЛОН (ВИХОР)	
ЦИКЛ РОЗВИТКУ	
ЦИКЛ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ	
ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА	
ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ (ЦСР)	
ЧЕРВОНА КНИГА УКРАЇНИ	91
ЧЕРГА БУДІВНИЦТВА ЕЛЕКТРИЧНОЇ СТАНЦІЇ	92
ЧИСТА РОСЛИННА ОЛІЯ	
Ш	92
ШАХТА, РУДНИК (ГІРНИЦТВО)	
ШАХТА (ТЕХНІКА)	
ШКАЛА	
ШКАЛА РІХТЕРА	
ШКАЛА ВИМІРЮВАЛЬНОГО ПРИЛАДУ	93
ШУМ	
ШКІДЛИВІ РЕЧОВИНИ	
ШКІДЛИВІ УМОВИ ПРАЦІ	
ШКІДНИКИ (В БІОЛОГІЇ)	

ШКОДА ЕКОЛОГІЧНА	
ШПУР	
ШЕЛЬФ	
ШЕЛЬФ КОНТИНЕНТАЛЬНИЙ	
ШТУЧНИЙ МАСИВ ПОВЕРХНЕВИХ ВОД	
ШТУЧНІ СПОРУДИ	
Я	94
ЯДЕРНА БЕЗПЕКА	
ЯДЕРНА ПІДКРИТИЧНА УСТАНОВКА	
ЯДЕРНА УСТАНОВКА	
ЯДЕРНИЙ ІНЦИДЕНТ	
ЯДЕРНА ШКОДА	95
ЯДЕРНИЙ МАТЕРІАЛ	
ЯДЕРНІ УСТАНОВКИ	
ЯКІСТЬ	
ЯКІСТЬ ВОДИ	
ЯДЕРНА ВІЙНА	
ЯКІСТЬ ДОВКІЛЛЯ	
ЯКІСТЬ ЖИТТЯ	
ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ	

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Закон України «Про охорону атмосферного повітря». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text>
2. Закон України «Про управління відходами». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text>
3. Водний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Закон України «Про поводження з радіоактивними відходами». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/255/95-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Закон України «Про альтернативні джерела енергії». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15#Text>
7. Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text>
8. Закон України «Про енергетичну ефективність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1818-20#Text>
9. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16#Text>
10. Закон України «Про охорону праці». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>
11. Закон України «Про теплопостачання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2633-15#Text>
12. Закон України «Про метрологію та метрологічну діяльність». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1314-18#Text>
13. Лісовий Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>

14. Закон України «Про альтернативні види палива». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1391-14#Text>
15. Закон України «Про питну воду та питне водопостачання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2918-14#Text>
16. Закон України «Про газ (метан) вугільних родовищ». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-17#Text>
17. Закон України «Про енергетичну ефективність будівель». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-19#Text>
18. Закон України «Про основні засади державної кліматичної політики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3991-20#Text>
19. Закон України «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/377-20#Text>
20. Закон України «Про національну безпеку». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
21. Закон України «Про доступ до публічної інформації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17/sp:max100#Text>
22. Кодекс України «Про надра». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text>
23. Закон України «Про захист людини від іонізуючого випромінювання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15/98-%D0%B2%D1%80#Text>
24. Закон України «Про тваринний світ». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text>
25. Закон України «Про мисливське господарство та полювання». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text>
26. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>
27. Закон України «Про рослинний світ». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-14#Text>
28. Постанова КМУ «Про затвердження критеріїв визначення планованої діяльності, яка не підлягає оцінці впливу на довкілля, та критеріїв визначення

розширень і змін діяльності та об'єктів, які не підлягають оцінці впливу на довкілля» від 13 грудня 2017 року №1010 (зі змінами та доповненнями від 13.02.2025). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1010-2017-п#n12>

29. Словник. Портал української мови та культури. URL: <https://slovnyk.ua/index.php>

30. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-44608>

31. Фармацевтична енциклопедія. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/14974/vazhki-metali>

32. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/%D0%93%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%BD%D0%BA%D0%B0>

33. Як визначається індекс якості повітря? УкрХімАналіз. URL: <https://himanaliz.ua/uk/yak-viznachaietsya-indeks-yakosti-povitr/>

34. UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. TRANSFORMING OUR WORLD: THE 2030 AGENDA FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>

35. UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME. Цілі сталого розвитку. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku>

36. UNICEF UKRAINE. Зміна клімату і як з нею боротися: ключова інформація. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/stories/climateaction>

37. EUROPEAN UNION IN UKRAINE. Зелений курс. URL: <https://eu4ukraine.eu/>

38. Закон України «Про Червону книгу України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3055-14/print1201845879063584#Text>

39. Закон України «Про рибу, інші водні ресурси та харчову продукцію з них». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/486-15/print1201845879063584#Text>

40. Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_182#Text

41. Геологічний словник. URL: <https://geodictionary.com.ua/node/4462>